

A CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI

HADITENGERÉSZET

MAGYAR HŐSI HALOTTAINAK

EMLÉKÉRE

1914 - 1918

Az eredeti, kézírással készült EMLÉKKÖNYV a budapesti Tengerészemlékmű kiállító helyiségében volt elhelyezve.

Az eredeti szöveg fényképeiről készült másolat után készítette: Veperdi András

A császári és királyi haditengerészet 1914. július 26.-án reggel félhétkor kapta meg a mozgósítási parancsot.

A Duna-flottilla összes egységei már július 23.-ika óta szolgálatban állottak.

Augusztus 6.-án, amikor a mozgósítás még folyamatban volt, a német flotta-parancsnokság felkérte hadiflottánkat, hogy a Földközi tengeren az angol és francia flották által üldözött „Goeben” és „Breslau” cirkálók segítségére siessen.

Eltekintve attól, hogy a gyors segítség nyújtása a nagy távolság miatt már eleve lehetetlen volt, figyelembe kellett venni azt is, hogy a Monarchia és Anglia között ebben az időpontban még nem állott fenn háborús viszony. Az egyesült francia flottával pedig, melynek ereje legalább háromszorosan felülmúlta saját erőnket, a harcot nyílt tengeri csatában felvenni nem lehetett, mert ez hadiflottánk végzetes kockáztatását jelentette volna.

Ilyen körülmények között a szövetséges hajók támogatása csak úgy látszott lehetségesnek, ha a két cirkáló – nagy sebességük előnyös kihasználásával – a messinai szorosból az Adriára menekül és az eléjük siető hadiflottánkhoz csatlakozik.

E haditervet a német cirkálókkal rádióon nyíltan közölve, hadiflottánk augusztus 7.-én reggel az összes, már szolgálatban álló hadiegységekkel Polából a déli Adriára sietett. Azonban, már Spalato magasságában, hadiflottánkat szerencsés hír érte: „Goeben” és „Breslau” cirkálóknak sikerült Konstantinápoly felé kitörni.

Az Adriába való csatlakozás híresztelése hadicsel gyanánt jó szolgálatot tett a német hajóknak, hogy már az eredetileg így tervezett célukat, - a Fekete-tengert – elérhessék.

A cs. és kir. flotta pedig Polába tért vissza, ahol befejezte mozgósítását.

Olaszország semlegességi nyilatkozata után a hármas szövetség államai között kidolgozott haditerv meghiúsult és így a haditengerészet feladata most már csakis az Adria védelmére, illetőleg a hadsereg támogatására szorítkozott.

Augusztus 6.-án Montenegro hadat üzent a Monarchiának, s Montenegro ellen irányult Haditengerészetünk első támadása.

Augusztus 8.-án reggel „Szigetvár” és „Zenta” cirkálók, „Uskoke” torpedóromboló és a 72. sz. torpedónaszád Antivariban a rádióállomást és a vasúti berendezéseket vették tűz alá. A montenegróiak tüzelés hatástalan maradt.

Augusztus 10.-én megkezdődött a montenegrói partok blokádja, melyet azonban az erre a célra rendelkezésre álló úszóegységek csekély száma folytán csak nappal lehetett fenntartani.

Augusztus 16.-án, amidőn „Zenta” és „Ulan” a blokád szolgálatában Volovica és Menders között tartózkodtak, hajnalban a déli látóhatáron sűrű füstoszlopokat észleltek, melyek erős ellenséges haderők közeledését jelezték.

A „Zenta” parancsnoka menetirányt változtatva azonnal a Cattarói öböl felé igyekezett, de rövid idő múlva ebből az irányból is számos füstoszlop tűnt fel a látóhatáron.

Most már tisztában volt azzal, hogy – egy végzetes véletlen folytán, - bekerítették. Valóban nemcsak az egész francia flottával állt szemben, de jelen volt az angol földközi flottának egy része is.

Lőtávolságra érve, az ellenséges hajóhad ágyúí célba vették kis cirkálónkat és társát. Míg a gyorsjáratú „Ulan”, gépeinek erejét a végsőkig fokozva, az őt majdnem elborító ágyútűz alól menekülni tudott, a sokkal lassúbb „Zentá”-nak szembe kellett szállnia az óriási túl-erővel, melyet 12 cm-es ágyúival alig tudott elérni. Rövid és hősies harc után, a hajó számos lövedéktől találva, menthetetlenül süllyedni kezdett. A hajó parancsnoka erre elrendelte a cirkáló elhagyását. Lengő lobogóval 9 óra 30 perckor a „Zenta” elmerült az Adria hullámaiban.

A francia flotta nemcsak hogy semmit sem tett a védtelen tengerészek megmentésére, de tovább tüzelt a part felé menekülőkre.

14 tisztnek és 130 tengerésznek sikerült több órai úszás után, a montenegrói partot mégis elérni, ahol fogságba estek.

Hősi halált halt:

Belich Antal I. o. tengerész,
Biró Imre tengerész,
Bogdan Athanas tengerész,
Brandenburg Frigyes tengerész,
Czéda István fűtő,
Danyi István rajos
Deák Sándor tengerész,
Demeter Márton tengerész,
Deutsch Rezső tengerész
Eiben Gyula torpedista,
Fazekas J. Ferenc fűtő,
Fekete Dezső tengerész,
Fekete Gyula tengerész,
Fontanini János tengerész,
Grubisic Iván tengerész
Ilics Antal tengerész,
Karakas István fűtő,
Kiss Gyula rajos,
Koppányi Gyula tengerész,
Kovács Ferenc gépésztiszt,
Kovács János tengerész,
Kovács István tengerész,
Kuvik István tengerész,
Lazarovics Gyula tengerész,
Lukanics József tengerész,
Ljubljanovics András tengerész
Maroknic István tengerész,
Mihály József tengerész,
Miszery József negyedes
Nagy Imre rajos,
Ortner József gépésznegyedes,
Pandurics János tengerész,
Pauer András főfűtő,
Poharkovics Mihály fűtő,
Rajczy Sándor tengerész,
Rocco Ferenc kormányostengerész,
Scheidl Károly fűtő,
Schusz Béla tengerész,
Simunics József tengerész,
Szabó Zsigmond tengerész
Szendrei Mihály tengerész,
Szücs Mihály tengerész,
Tabi József tengerész,
Tarbuk Gyuró főfűtő,
Tódor András tengerész,

**Wawrik Árpád gépésznegyedes,
Wonner Mihály tengerész,
Zgur Marijan tengerész,
Zmuk Miklós rajos,
Zumpf János tengerész.**

Szeptember 1.-én a francia flotta a cattarói öblök bejáratánál fekvő Punta d'Ostro erődöt támadta meg, de a 20 percig tartó erős tűz eredménytelen maradt.

Szeptember 6, 17 és 19.-én támadásait újra megismételte, de mindig olyan távolságból, hogy erődeink ágyúi el ne érhessék. Amidőn végre szeptember 19.-én közelebb jött, úgy hogy az erődök tüzelni kezdhettek, a francia hajóraj azonnal nagyobb távolságra tört ki, hogy onnan biztonságban folytathassa a tüzelést.

Támadásainak összeredménye, a lényegtelen anyagi károkon kívül, 1 halálos és 1 könnyű sérült.

Szeptember 19.-én a francia flottának egy osztaga Lissa-szigetén, a Stoncica világító torony melletti, védtelen jelzőállomásunkat vette tűz alá.

Itt a franciák partra is szálltak és az állomás távirókészülékén kívül, a legénység magántulajdonát képező holmiját is zsákmányként elhurcolták.

Partra szálltak azonkívül, még pedig nagyobb különítménnyel, az Adria közepén lévő Pelagosa sziklaszigeten is. Egyéb híján itt a világítótorny személyzetének a barlangokba rejtett élelmiszerét és holmiját vitték el.

E támadások és még más védtelen világítótornyok lövetése után a francia flotta ismét visszavonult az otrantói szorosba.

Október 2.-án a francia flotta két élelmiszerrel megrakott gőzöst Antivariba kísért. Amíg a gőzösök kirakodtak, a flotta Raguzánál a világítótornyokat lövöldözte és ezeknek polgári személyzetét fogságba ejtette. Azután ismét elhagyta a színteret.

Október 17.-én a francia flottát újból a cattarói öböl előtt találjuk. Ekkor azonban, már külön e célra összeállított tengeralattjáró különítményünk fogadta őket. Az U3-as tengeralattjárót a 13-as számú torpedónaszád, az U4-est pedig az „Uskoke” torpedóromboló kísérte. A kísérő torpedóegységek feladata abban rejlett, hogy külön-külön az ellenséges flotta figyelmét magukra vonva, azt a tengeralattjárók hatáskörletébe csalják. Torpedóegységeink feladatuknak az önfeláldozásig eleget téve, a végsőkig kitarítottak az ellenség erős tüzeiben. A támadó vízalattjárókat azonban a franciák idejekorán észrevették, visszafordultak és elhagyták az Adriát. Első torpedóflottillánk, amely Sebenicoból aznap éjjel a déli Adriába Valonáig tört elő, már nem akadt ellenségre.

Ugyanezen az éjszakán 4 torpedórombolónk Antivari kikötőjébe hatolt, hogy a franciák által odaszállított két vízirepülőgépet elfoglalja. Mivel ezeket a sötétségben nem fedezhették fel, az ottani raktárakat és hadianyaggal megrakott vasúti kocsikat semmisítették meg. a két repülőgépet másnap az E.17-es vízirepülőgépünk pusztította el.

November 1.-én a francia flotta egy gőzöst kísért Antivari felé, mely Montenegrónak tüzéséget és hadiszert szállított.

Két lesben álló tengeralattjárónk megkísérelte ugyan a támadást, de a nagy távolság miatt a torpedók nem találhattak.

A francia flotta egy osztaga ezen a napon Lissa szigetét is felkereste. Egyes egységek behatoltak a kikötőbe és a polgármester révén a szigetnek a Hum hegycsúcsán lévő jelzőállomásunkat megadásra szólították fel. „Jöjjenek a franciák értünk” – volt a megfelelő válasz. Erre 50 000 korona hadisarcot vetettek ki a szegény városra, melyet nemfizetés esetén bombatámadással fenyegettek. Míg a városka nagy-nehezen összegyűjtött 20 000 koronát, a meg szállásról értesített első torpedóflottillánk kifutott Sebenicoból és megjelent Lissa előtt. Sike-

res nappali torpedótámadásra ugyan alig volt kilátás, de számoltak azzal, hogy az ellenséges csatahajókat üldözésre bírják és így felszabadíthatják Lissa szigetét. A franciák meg is kezdték az üldözést, de rövid idő múlva – valószínűleg félve attól, hogy aknamezőre jutnak vagy tengeralattjáróink netalán megtámadják őket – egyszerre abbahagyták az üldözést és visszafordultak.

Délután az U5-ös tengeralattjárónk támadást kísérelt meg ellenük, mely azonban nem sikerült, mert a kilőtt torpedó fenékjáró volt.

Habár a francia flotta ezúttal is veszteség nélkül hagyhatta el a tengerünket, az ott szerzett tapasztalatok mégis elegendőek voltak ahhoz, hogy a jövőben már távol tartsa magát a Közép-Adriától. Parancsnokuk reá is mutatott arra, hogy mindezek az eredménytelen vállalkozások egyszer még súlyos veszteséggel fognak járni, ami nemsokára be is következett.

Ugyancsak sikertelenek maradtak a francia tengeralattjárók igen bravúros módon végrehajtott támadásai is a cattarói öbölben állomásozó egységeink ellen.

December 20.-án a „Curie” nevű nagy francia tengeralattjárónak sikerült az aknamezőkön keresztül egészen a polai hadikikötő bejáratáig hatolnia, ott azonban megakadt a víz alatti zár acélhálójába. Észrevették és rövid harc után elsüllyesztették. A tengeralattjáró hős parancsnokát és a legénység legnagyobb részét fogságba ejtettük. Az elsüllyesztett tengeralattjárót később kiemeltük és karbahelyezve tengeralattjáróink közé soroltuk U14 néven.

Ugyanezen a napon U12-es tengeralattjárónk elhagyta a cattarói öblöt azzal a céllal, hogy a Fano szigete és Otranto között sejtett francia flottát megtámadja.

December 21.-én tengeralattjárónk kora reggel tényleg felfedezte a 16 nagy egységből álló francia hajóhadat. 8 óra 30 perckor torpedó lőtávolságra érve az U12-es két torpedóját kilőtte az ellenségre. Az egyik torpedó a hajóhad vezérhajóját a „Jean Bart” dreadnought-ot orrán találta és harcképtelenné tette.

A támadás meglepetésszerűen érte a franciákat, mert nem sejtették, hogy a mi kisméretű tengeralattjáróink ilyen nagy távolságra is eljuthatnak.

Ez volt a francia flotta utolsó előnyomulása az Adriának déli részébe. További veszteségektől óvakodva ezentúl a Montenegrónak szánt hadiszállítmányokat kizárólag csak cirkálókra és torpedórombolókra bízták. Maga a francia flotta pedig tengerünk küszöbét többé át nem lépte. Amidőn azután 1915. április 24.-én az U5 tengeralattjárónk az Otrantói szorosban előrsi szolgálatot teljesítő 12 500 tonnás „Leon Gambetta” páncélos cirkálót elsüllyesztette, a francia flotta végleg abbahagyta az Adriának már amúgy is lazán tartott blokádját.

Jól működő kémiszolgálatunk azon jelentésére, hogy a francia flotta főereje Otrantótól délre, a jóni-szigetek táján cirkál, hogy hadiflottánk esetleges áttörését Konstantinápoly felé megakadályozza, első torpedóflottillánk az ellenséget két esetben (1915. február 18.-án és április 10.-én) ott is kereste, de ellenségre nem talált.

A francia flotta tevékenysége az Adriában kezdettől fogva oda irányult, hogy a Montenegró ellen irányuló hadműveleteinket ne csak zavarják, hanem a montenegrói hadsereg erős támogatása által, a Cattarói öblöt, mint haditengerészetünk déli támpontját minél hamarabb az entente hatalmába kerítsék. Azáltal, hogy a Cattarói öblöt uraló hegyek, a reánk nézve nagyon hátrányos országhatár miatt kivétel nélkül a montenegróiak birtokában voltak, akik onnan – főleg a Lovcsen alatti Kuk dolinában már békeidőben felállított 21 cm-es tarackokkal – záró erődítményeinket (Vermacs – Gorazda) könnyen romba lőhették, a Cattarói hadikikötő parancsnokság a háború kitöréskor igen veszélyes helyzetbe került.

Jellemző, hogy amikor cetinjei követségünk augusztus 6-án elhagyta Montenegrót, katonai attaséknak a Cattarói öböl mielőbbi kiürítését tanácsolták, mivel azt, még a montenegrói haderővel szemben is tarthatatlannak minősítették.

A háború a Monarchiának a legdélibb végeit valóban majdnem védtelen állapotban érte. Súlyosbította a helyzetet az is, hogy az orosz és szerb harctéren nehéz küzdelmekben álló hadseregeink a Monarchia majdnem teljes haderejét lekötötték, úgy hogy a Krivosie és Dalmácia

déli részeinek védelmére már alig álltak megfelelő erők rendelkezésre. Harcászati szempontból a hadműveltek itt tehát tisztán védekezésre szorítkoztak. Böles elhatározásnak minősíthető, hogy a hadikikötő parancsnokság, véderejének megfelelően a Cattarói öblöktől Spizzáig terjedő vidéket kiürítette, hogy a Lovcsen hegység alján végighúzódó Zsupa völgynek északi részén – tehát majdnem a teodói öböl határán – egy gyorsan kiépített vonalon, a hadikikötő területét biztosabban megvédhesse. Mindezeket az intézkedéseket azonban csakis azáltal sikerült eredményesen végrehajtani, hogy haditengerészetünk a helyzet nehézségét felismerve a szárazföldi hadműveleteket kezdettől fogva teljes erejével támogatta.

Az ellenség a kiürített területeket azonnal meg is szállta és augusztus 8.-án megkezdte nehéz ütegeivel, Krstac és Kuk felől, az alattuk fekvő záróerődeink bombázását.

„Kaiser Karl VI” cirkálónk már augusztus 9.-én 24 cm-es ágyúival sikeres lövéssel elnémította Vermac erődünk legveszedelmesebb ellenfelét – a Kuk felől tüzelő 21 cm-es taracokokat.

Ilyen erős ellentámadással a montenegróiak nem számítottak. Néhány napig még Krstac felől leadtak egy-egy lövést, de aztán majdnem teljesen abbahagyták hadműveleteiket a Cattarói öböl ellen. Hadihajóinktól megfélemlítve inkább csak a hegyek között harcoltak a Krivosie határán, ezt a vonalat azonban ottani erődeink mindvégig meg tudták védeni.

Amikor francia tüzérség szállta meg a Lovcsent és ott felállította 15 cm-es ütegeit, hogy azokkal nemcsak erődeinket hanem a haditengerészeti szertárt is tűz alá vegyék, az idejekorán, külön erre a célra a Cattarói öbölbe levezényelt „Radetzky” csatahajó 30,5 cm-es toronyágyúival 2 nap alatt rombalötte a francia ütegállásokat.

A hadihajók tüzérsége révén nyújtott segítségen kívül tengerész különítményeink a szárazföldön is részt vettek a Cattarói öböl védelmében. Egy felderítő osztagunk, amely „Monarch” és „Gäa” hajók állományából volt összeállítva, sikeresen előrenyomult a montenegróiak által megszállt Zsupába. Ennél az akciónál, 1915. augusztus 25.-én két tengerész esett el, egyike a magyar

Hangya János tengerész volt.

Mindig szoros együttműködésben szárazföldi csapatainkkal, flottaegységeink a montenegrói állásokat a tenger felől is tűz alatt tartották: Antivari és Budua kikötőket többször megtámadták, elsüllyesztették a „Rumia” nevű, kis ágyúkkal felszerelt királyi jachtot; elpusztították a kikötőhelyeket és Antivari belső kikötőjét aknákkal zárták el. Itt a móló közelében lerakott aknák nagyobb szállítóhajók befutását lehetetlenné tették. A montenegróiak anyagi és ételmezési utánpótlása ezáltal nagy késedelmet szenvedett, ami végeredményben ellenállásuk megtörését vonta maga után.

A harci tevékenység azonban ezen a fronton mindinkább alábbhagyott. Csupán a Lovcsen tetején a franciák által felállított és kezelt rádió- illetve figyelőállomás maradt meg, mely hadikikötőnk egész területét kellemetlen ellenőrzés alatt tartotta, amíg csak a Lovcsen hegyet el nem foglaltuk. (1916.)

Az angol flottának a Dardanellák ellen intézett egyre erősödő támadása miatt, a konstantinápolyi helyzet 1915. március havában már igen válságossá vált. Kisméretű tengeralattjáróink, amelyek partjaink védelmére amúgy is nélkülözhetetlenek voltak, nem tudták megtenni a több mint 1000 mérföldnyi utat a Dardanellákig. Ezért a német haditengerészet több modern tengeralattjárót küldött vasúton Polába, hogy azokat, szertárunkban összeállítva Konstantinápolyba küldhessük. Az ily módon elkészült „U8”-as tengeralattjárót a „Novara” cirkáló az Adriából egészen a görög Kephallonia szigetig vontatta. A közelben cirkáló francia flotta felismerte a „Novarát” és számos egységével meg is támadta. A „Novara” a túlerő elől sikeresen kitért, mialatt az U8 észrevétlenül folytathatta útját.

Ugyancsak sikerrel végződött az „U7”-es tengeralattjáró vontatása a Földközi-tengerbe, mely feladatot a „Balaton” torpedórombolónk hajtotta végre.

Mindkét tengeralattjáró sértetlenül érte el a Dardanellákat. Így kezdődött a később olyan nagy eredményekkel járó tengeralattjáró-háború a Földközi-tengeren, melynek harcászati alapját a Cattarói hadikikötő képezte.

A világháború kitörése idején Kínában tartózkodó „Kaiserin Elisabeth” nevű cirkáló, német haderőkkel együtt részt vett Tsingtau kikötőjének védelmében a japánok ellen. A 2 db. 15 cm-es toronyágyút, valamint az ideiglenesen légelhárításra átépített 7 cm-es és 47 mm-es gyorstüzelő ágyúkat kihajózták s a szárazföldi tüzérséget egészítették ki velük, úgy-hogy a hajón csupán 6 drb. 15 cm-es oldalágyú maradt. A cirkálón nélkülözhető tisztek és legénység a német gyalogság soraiban küzdöttek.

Amikor a cirkáló 1914. november 7-én az utolsó lövedékét is kilötte, Tsingtau kikötőjében 53 m mélységben elsüllyesztették.

Veszteségek: 10 fő, köztük magyar:

Ács József tengerész

1915. május 19.-étől 1917. február 1.-ig

1915. május havában biztosnak látszott már, hogy Olaszország, eddigi semlegességét feladva, ellenségeinkhez fog csatlakozni. A helyzet feszültségére jellemző volt, hogy az I. és II. sz. torpedóflottillánk már május 19.-étől kezdve az Adria közepén előőrs-vonalon állott, nehogy egy esetleges olasz támadás meglepetésszerűen érhesen bennünket.

1915. május hó 23.-án d.u. 4 órakor volt szövetségesünkkel beállott a hadiállapot. Egész flottánk még aznap este az olasz part ellen indult, hogy végrehajtsa az erre az esetre már előre kidolgozott támadási tervét. A támadás végrehajtását és annak eredményét a flottaparancsnokság következő jelentése jellemzi legjobban:

„Ma reggel napfelkelte előtt – tehát az Olaszország részéről történt hadüzenet után pontosan 12 órával – a cs. és kir. flotta egyidőben sorozatos támadást intézett Olaszország Velencétől Barlettáig terjedő partja ellen.

Egy tengerészrepülő Velencére 14 bombát dobott, az ottani szertárban tüzet okozott, egy torpedórombolót erősen megrongált, majd a pályaudvart, valamint a Lídón levő olajtartályokat és hangárokat bombázta.

A „Scharfschütze” torpedóromboló behatolt a Porto Corsini igen szűk csatornájába, ahol egy erősen megszállt lövészárokkal találta magát szemben. A teljesen meglepett védőrség nagy részét megsemmisítette. Három rejtett parti üteg, kb. 12 cm-es lövegeivel, erősen tüzelni kezdett a csatorna bejárata előtt biztosító „Novara” cirkálóra és a 80.T számú torpedónaszádra. Utóbbi tiszti étkezdéjét találat érte, a hajó léket kapott, és egy ember súlyosan megsebesült. A „Novara” rögtön felvette a harcot a parti ütegekkel, hogy a torpedónaszádot, valamint a torpedórombolót kellemetlen helyzetükből kiszabadítsa. Különösen a lövészárkot árasztotta el tüzével, majd egy kaszárnyát rombolt le. A tűzharcban a „Novara” is találatokat kapott. Egy sorhajóhadnagy és 4 tengerész elesett; 4 tengerész súlyosan, többen pedig könnyebben megsebesültek. Az ellenség veszteségei ennek 10-20-szorosát is meghaladták. A „Scharfschütze” sértetlenül került ki a harcból; a 80.T.sz. torpedónaszád, sérülését lékponyvával fedve, futott be a polai kikötőbe.

Riminiben a „Sankt Georg” cirkáló a pályaudvart és a hidat vette tűz alá.

Sinigagliában a víztornyok és a kikötő berendezését, a pályaudvart és egy vonatot a „Zrínyi” csatahajó lőtte rommá.

Anconában a régi erődítményeket a flotta főereje vette tűz alá; megromgálta a tüzérségi és lovassági tábornok, nagy károkat okozott a hajógyárban, a jelző- és rádióállomásokban, ahol mindenütt tűz keletkezett. Elsüllyesztett továbbá két hajót, míg egy harmadikat, amely a súlyán vízrebocsátását várta, összelőtt.

Ellenállást csupán egy könnyű üteg és néhány géppuska fejtett ki, két torpedórombolónk ellen. A Fort Alfredo Salvio nevű olasz erőd legénysége a harc kezdeténél az ütegek mellett állott ugyan, de két repülőnk géppuska tüzével szétkergette őket, úgyhogy többé vissza sem tértek.

Ez a két repülőgép – egy harmadikkal egyetemben – a parttól beljebb fekvő chiravallei léggömbhangárt bombázta; erre valamint több más katonai berendezésre 30 bombát dobtak le.

A „Città di Ferrara” olasz léghajó bombákat dobott „Zrínyi” csatahajókra és a távozó flottát is igyekezett megtámadni. Két repülőgépünk közeledésére azonban gyorsan elhagyta a harc színhelyét. Megjegyzendő, hogy amikor hadiflottánk Polából Ancona felé tartott, félúton ½ órával éjfél után egy léghajót látott, mely valószínűleg az előbb említett „Città di Ferrara” volt; kétségtelen, hogy Pola felé tartott. Amidőn a léghajót kísérő két ellenséges hajó ágyútűzünkbe került, a léghajó az egységekkel együtt megfordult és északnyugat felé menekült. Feltehető hogy a léghajó a sötétségben a közeledő flottát észre sem vette.

A Potenza folyón átvezető hidat a „Radetzky” csatahajó vette tűz alá és megromgálta.

„Admirál Spaun” cirkálónk 4 torpedórombolóval Campo Marinoban a Sinarca folyón átvezető vasúti hidat, a pályaudvart mozdonyaival és szivattyúházával bombázta, rommá lőtte a Termiti-i s megromgálta a Torre di Miletoi jelzőállomásokat.

„Helgoland” cirkálónk 3 torpedórombolóval Vieste és Manfredonia helységeket vette tűz alá; Barlettánál két olasz torpedórombolóra bukkant, melyeket azonnal üldözőbe vett. Az egyiknek sikerült elmenekülnie, a másikat azonban, a „Turbine” torpedórombolót, „Csepel” és „Tátra” torpedórombolóink Pelagosa-sziget felé szorították, ahol a gépjében és kazánjában súlyosan megsérült olasz rombolót harcképtelenné lőtték. Az égve süllyedő hajó megadta magát.

„Csepel”, „Tátra” és „Lika” torpedórombolóink a „Turbine” személyzetéből 35 főt mentettek meg. A mentési munkálatokat két olasz „Vittorio Emanuele” típusú csatahajó és egy segédcirkáló zavarta meg, melyek északkeletről közeledtek a harc színhelyére. A mentést követő tűzharcban csupán a „Csepel” kapott egy lényegtelen találatot, mely egy súlyos és két könnyebb sebesülést okozott. Az ellenség tüzeit a „Helgoland” és a torpedórombolóink szemmel láthatóan jó eredménnyel viszonozták. A legkisebb távolság 8.000 m volt. Flottánkat a felsoroltakon kívül egyéb veszteség nem érte.

Hadiflottánk Olaszország majdnem egész keleti partjára kiterjesztett ezen támadása lényegesen késleltette az olasz hadseregnek a goriciai fronton való felvonulását, s megghiúsította áttörési szándékát is.

A „Novara” cirkálón elesett

Szemere Antal
magyar tengerész.

A hadiflottánk május 24.-iki sikerrel járt támadására az olasz haditengerészet cirkálói és torpedóegységei kisebb vállalkozásokkal feleltek. Támadásuk a szigeteinken álló világítótornyok és kábelállomások ellen irányult, ahol csupán lényegtelen kárt tudtak okozni. Ellentámadásunk elől viszont kitértek.

Június hó 9.-én az olasz „Quarto” és „Nino Bixio” valamint az angol „Dublin” cirkálók, számos olasz és francia torpedórombolóval egyetemben, az albán Rodoni mellett lévő szemafórállomást bombázták, melyről azt hitték, hogy osztrák-magyar szolgálatban áll. A hazafelé

tartó csoportot az „U4”-es tengeralattjárónk támadta meg és az angol „Dublin” cirkálót torpedójával el is találta. Az erősen megsérült cirkálónak 13 halottja volt, de nem süllyedt el.

1915. június 17.-én „Novara” és „Admiral Spaun” cirkálóink, „Wildfang”, „Ulan”, „Uskoke” és „Scharfschütze” torpedórombolók, valamint az 55., 66., 70. és 72. sz. torpedónaszádok Velence előtt négy olasz torpedórombolóra bukkantak, melyek gyorsan Velence felé vonultak vissza. Más ellenséges egységet nem láttak. Útközben az isztriai Szalvoretól nyugatra nagy ellenséges aknamezőt fedeztek fel. – Június 18.-án ez a csoport – más hiányában – még a Tagliamento torkolat melletti szemaforállomást, a Lignanoi ütegek ellentüze dacára szétrombolta.

1915. június 18.-án a „Sankt Georg” és „Szigetvár” cirkálók az 57., 58., 63., 67., 64. és 69.-es torpedónaszádok által fedezve, a Rimini-Metauro és Arzilla hidakat, valamint a pesaroi szemafort vették tűz alá. „Helgoland” és „Saida” cirkálók, torpedónaszádok kíséretében Senigallia táján végeztek felderítő szolgálatot, csak egy felfegyverzett gőzösre akadtak, melyet el is süllyesztettek. Ugyaneznap a „Warasdiner” torpedóromboló a cattarói kikötőből kiindulva, a monopoloi olajtartályokat lőtte szét.

A június 18.-án felfedezett olasz aknazárat június hó 20. 21, és 24.-én a II. torpedóflottilla naszádjai szedték fel. Ezt a munkát a „Spaun” cirkáló biztosította. Három napon keresztül Velence előtt cirkált, de ellenséges hadihajókat nem látott. Egy felrobbant olasz akna a 60. sz. torpedónaszád csónakját semmisítette meg, a naszád elsőtisztje és két tengerész életüket veszítették.

1915. július 11.-én, virradatkor az olaszok – az Adria kellős közepén fekvő – Pelagosa szigetét szállták meg, melyen csakis az ottani világítótorony polgári személyzete tartózkodott. Hogy tengeralattjáróik részére, mint támpontot berendezzék, a szigetre ágyúval és géppuskával felszerelt különítményt tettek ki. Egymást felváltva egy-egy olasz és francia tengeralattjáró, volt azután a szigetenél leszállásban.

Július 13.-án, a sziget felderítésére kiküldött „Tátra” romboló és „L.51.” sz. repülőgépnők meggyőződtek a sziget megszállásáról, azonkívül tudomást szereztek a lesben álló tengeralattjárókról, amelyek különben eredménytelenül próbálkoztak támadni. A „Tátra” tűz alá vette a szigetet megszálló csapatokat és szétlőtte az ott felállított rádióállomást és benzinraktárt.

A kis sziklasziget hadászati fontossággal nem bírt. Ezért haditengerészetünk visszafoglalásával egyelőre nem foglalkozott. Megerősítettük azonban Lagosta – szigetének aknazárát.

1915. július 18.-án, az olasz 5-ik hajóhadosztály, 3 „Giuseppe Garibaldi” típusú nagy cirkáló, valamint a „Marsala” és „Quarto” könnyűcirkálók – 3 olasz és 6 francia torpedóromboló kíséretében Ragusa Vecchia, Gravosa és Giuppana sziget előtt jelent meg. A „Quarto” – csoport a Giuppana – szigeten elhelyezett figyelő állomásunkat akarta kiemelni, de a kb. 50 főből álló partra tett különítményét fele útról visszarendelte. A Misnjáknál megkísérelt kábelátvágás pedig nem sikerült, mert a kábelórség puskatűzzel elűzte az olasz csónakokat.

A nagy cirkálók ezen idő alatt Ragusa vidékén a part mentén húzódó vasútvonalat, valamint a gravosai vasúti állomást vették tűz alá kevés eredménnyel. Tüzelésüket reggel 4 óra felé szüntették be. Ekkor az „U4”-es tengeralattjárónk más a közelben leselkedett.

A Radostak-hegyen lévő figyelőállomásunk ugyanis az olasz hadihajók közeledését idejekorán jelezte, és az „U4.” A cattarói kikötőből azonnal támadásra indulhatott. Ragusa Vecchia magasságába érve a „Giuseppe Garibaldi” vezérhajót támadta meg, melyet torpedója közepén talált: a nagy cirkáló három perc alatt elsüllyedt.

E veszteség után az olasz flotta nagyobb egységei nem mutatkoztak partjaink környékén.

Július 3.-án a Triesztet védő aknazárára futott és elsüllyedt „17.OS” olasz torpedónaszád.

Július 23.-án, a „Helgoland” cirkáló vezetése alatt álló I. torpedóflottilla támadást intézett az Asso folyótól Campo Marinóig terjedő, 160 km. Hosszú part ellen, július 27.-én pedig „Novara” és „Admiral Spaun” 2 torpedórombolóval és torpedónaszádokkal egyetemben az Ancona és Pesaro között fekvő vasúti hidakat vették tűz alá, mialatt vízirepülőink Anconát bombázták.

Ezekután már sor kerülhetett Pelagosa - sziget visszafoglalására.

1915. július 28.-án hajtottuk végre az első támadást. Vírradatkor a „Helgoland” cirkáló a Vieste rádióállomást rombolta szét, majd a „Saida” cirkálóval együtt az esetleg felbukkanó ellenséges erők ellen, a szigettől dél felé foglalt állást. Közben az első torpedóflottillához tartozó „Csepel”, „Tátra”, „Balaton”, „Lika”, „Orjen” és „Triglav” torpedórombolók Pelagosa szigetén az olasz lövészárkokat árasztották el tűzükkel. Ellentüzet nem kapva, egy 4 tisztből és 100 főből álló különítményt szállítottak partra. Ezalatt torpedórombolóinkat egy tenger-alattjáró támadta meg, de sikerült torpedója elől kitérni és az ellenséget elűzni. A partraszállt különítményt az ellenség heves tüze alatt nyomult előre. Harminc lépésnyire megközelítették az ellenséges lövészárkokat és már éppen rohamra készültek, amikor a „Csepel” parancsnoka visszarendelte a különítményt. Megállapították ugyanis, hogy a lövészárkokat megszállva tartó csapatok túlerőben vannak és megrohanásuk csak igen nagy veszteséggel végződhetett volna, amit pedig a vett parancs értelmében el kellett kerülni. Az olasz állások olyan erősen voltak megépítve, hogy tökéletes fedezéket nyújtottak; ezt bizonyítja az, hogy heves tüzünk dacára, csak egy halottjuk és egy súlyos sebesültjük volt. Ezzel szemben, a partraszálláskor „Lika” és „Triglav” csónakjaiban 8 tengerész sebesült meg, 4 tengerész pedig elesett; ezek közül magyar hősi halottak:

Jakab Zoltán,
Kovács Sándor,
Láng Hermann tengerészek.

Augusztus 5.-én „U5” tengeralattjárónk Pelagosa szigeténél egy ellenséges tengeralattjárót olyan sikeresen lepett meg, hogy mielőtt az támadhatott volna, torpedólövésével elsüllyesztette. Az elsüllyesztett tengeralattjáró az olasz „Nereide” volt.

Augusztus 7.-én, és 10.-én, majd 11.-én, 75., 50. és 73.-as torpedónaszádaink fedezete mellett, L.44., L.56. és L.54. repülőgépeink a sziget védőállásait bombázták. Hazatértükkor az L.44.-es Lagostánál, fel nem derített oknál fogva, felrobbant és a tengerbe zuhant. Mindkét tisztje elesett.

Augusztus 16.-án az I. torpedóflottilla újból támadást intézett Pelagosa - sziget összes védelmi berendezése ellen. A lövetés kb. 1 órán át tartott és az ellenségnek súlyos veszteséget okozott.

Mivel a sziget további megszállva tartása egyre nagyobb áldozatokat jelentett volna az ellenség nagy mennyiségű hadianyag visszahagyásával kiürítette a szigetet. Ezt a feladatot, amelyben angol és francia egységek is részt vettek, egy erős olasz hajóosztag végezte el.

Szeptember 9.-én, egy repülőnk jelentette, hogy a szigeten még mindig ellenséges csapatok tartózkodnak. Ennek felderítésére kiküldték az I. torpedóflottillát, amely azonban teljesen kiürítve találta a szigetet. Visszatéréskor Rogoznica magasságában, az 51. sz. torpedónaszádunkat a „Papin” nevű francia tengeralattjáró torpedójával eltalálta. Habár a torpedónaszád elülső része – egészen a kazánházig – felrobbant, mégis sikerült a naszádot Sebenico kikötőjébe vontatni. Kijavítása után, újból szolgálatba állt.

Itt elesett 1 tiszt és 17 fő, köztük magyar hősi halott:

Fritsch Lőrincz és
Talla Sándor torpedórajosok;

**Berdon János,
Bálint József és
Szabó János tengerészek.**

1915. augusztus 11.-én, a Cattarói öbölben állomásozó torpedóegységeink is részt vettek az olasz partok támadásában. „Huszár”, „Turul”, „Pandúr” és „Warasdiner” torpedórombolóink, az ellenséges ütegek tüze ellenére, bombázták a S. Giorgio és S. Spirito közötti vasúti vonalat, majd Molfetta és Bari kikötőit.

Sikerrel működött haditengerészetünk offenzív kémszolgálat is. Bernből irányítva felrobbantotta a Brindisi kikötőjében horgonyzó 13.400 tonnás „Benedetto Brin” olasz csatahajót. A csatahajóval együtt a hullámokban lelte halálát a vezénylő ellentengernagy, a hajó parancsnoka, 21 tisztje és 400 fő legénysége.

1915. november 22.-én, „Helgoland” és „Saida” cirkálók a „Tátra” -típusú torpedórombolókkal együtt, Brindisiig törtek elő; ez alkalommal egy olasz vitorlást, majd a „Palatino” nevű segédcirkálót süllyesztették el.

Ebben az időben a montenegrói hadsereg ellátása főleg San Giovanni di Medua kikötőjén át történt. A nagyobb anyag és élelmiszerszállítmányokat mind ide irányították.

December 5.-én egy ilyen nagyobb szállítmány hírére „Novara” cirkálónk a „Huszár”, „Turul”, „Pandúr” és „Warasdiner” torpedórombolókkal, a 66., 61 és 67.-es torpedónaszádok kíséretében megtámadta az említett kikötőt. Körülbelül 16 ellenséges parti ágyú jól irányított tüze dacára, sikerült valamennyi a kikötőben lévő szállító gőzöst és vitorlást megsemmisíteni. 3 gőzös és 5 vitorlás elsüllyedt, 1 gőzös és 10 vitorlás lángralobbant, mind hadianyaggal megrakva. A nagymennyiségű és pótolhatatlan hadianyag teljes megsemmisítése végzetes csapás volt Montenegró számára és végleg megtörte hadseregének ellenállási erejét. Az ütegekkel vívott tűzharcban a „Novara” cirkálón elért telitalálatnál hősi halált halt:

Szalay Péter negyedes

A vállalkozás ideje alatt, „Warasdiner” rombolónk, a Bojana torkolatnál zátonyra futott „Fresnel” francia tengeralattjárót fedezte fel, amelyet ágyútűzzel megsemmisített. A tengeralattjáró személyzete megkísérelte ugyan az ellenállást, de 2 veszteség után megadta magát.

1915. december 6.-án „Helgoland” és „Saida” cirkálók az I. torpedóflottilla egy részével Brindisiig, illetve Durazzoig törtek elő, de nem találtak sem szállítmányokat, sem hadiegységeket. Durazzóban azonban elsüllyesztettek 5 vitorlást.

Cirkálóink és torpedóegységeinknek most már mindinkább a déli Adriában véghezvitt vállalkozásai, a Valona és Brindisi kikötőkben állomásozó ellenséget állandó készülségi szolgálatra kényszerítették, hogy azok megjelenésekor a harcot rögtön túlerővel vehessék fel. Támadásaink azért nem maradtak abba.

Amikor december 28.-án az a kémjelentés érkezett, hogy másnap az „Euro” és „Ostro” olasz torpedórombolók 300 főnyi csapattal Durazzoba érkeznek, az I. torpedóflottilla vezérhajója a „Helgoland” cirkáló, a „Csepel”, „Tátra”, „Lika”, „Balaton” és „Triglav” torpedórombolókkal a szállítmány megtámadására indult. Útközben – Menders-fok magasságában – a „Helgoland” nekirohanással elgázolta a „Monge” francia tengeralattjárót, melyet, amidőn cirkálónk mögött újra felmerült, „Balaton” torpedórombolónk elsüllyesztett. A „Monge” egész személyzete, azaz 11 tiszt és 25 fő fogságba került. A tengeralattjáró parancsnoka hajójával a hullámokba merült.

Durazzo elé érkezve „Helgoland” a parti ütegeket kezdte löni, míg torpedórombolóink – az aknamezőn át – a belső kikötőbe hatoltak előre, ahol, a jelzett olasz torpedórombolók helyett csak egy megrakott gőzöst és egy vitorlást találtak, melyeket el is süllyesztettek. Amidőn „Csepel”, „Tátra”, „Lika” és „Triglav” torpedórombolóink ebben a sorrendben a kikötőből is-

mét kifelé indultak, „Triglav” és „Lika” aknára kerültek. A „Lika”, mely több ízben ütődött aknához, néhány perc alatt elsüllyedt. Az elsőtiszt és 41 fő hősi halott között magyar honosok:

Muth György gépmester,
Splivalo Antal tüzérnegyedes,
Konyacsek Sándor,
Török József,
Gutwein Henrik,
Goldstein Aladár,
Ganderlics Rocco,
Rintel Dezső,
Pap Ferenc,
Mehrbrodt Frigyes,
Jakab Vince,
Gogola József és
Sárkány Ferenc tengerészek.

„Triglav” rombolónkat egy akna robbanása a kazánháza alatt érte, ahol kb. 8 m nagyságú léket okozott, de a hajó úszóképes maradt. Az ott elesett 10 fő között magyar honosok:

Borcsik Imre főfűtő,
Rompos József,
Vári Sándor,
Kovács Sándor és
Márgán Dragutin tengerészek.

A „Tátra” vontába vette a „Triglav”-t. Amikor „Triglav” vontatásához a „Csepel2 is csatlakozott, a vontatókötél a csavarjába akadt és ezáltal teljes géperejét többé nem tudta kihasználni.

A „Lika” sebesültjeinek mentése, valamint a súlyosan megsérült „Triglav” vontába vétele annyi időt vett igénybe, hogy a „Helgoland” a „Balaton”-nal és a „Csepel”-lel, valamint a „Triglav”-ot vontató „Tátra”-val csak 9 óra 30-kor indulhatott a Cattarói öböl felé. A vontatmány óránkénti sebessége csak 6 mérföld volt. ekkor a Cattarói öbölben a „Kaiser Karl VI.” nagy cirkálónk már készenlétben volt, hogy szüksége esetén azonnal kifusson. A „Helgoland” jelentése az eseményekről csak 10 óra 30 perckor érkezett az V. hajóhadosztály parancsnoksághoz, mely azonnal kiküldte a „Kaiser Karl VI.” cirkálót és azonkívül a „Budapest”, „Novara” és „Aspern” hajókat is kifutásra vezényelte. Utóbbiak csak 14 órára lehettek gőzkészek, túl későn arra, hogy az akkor már harcba került „Helgoland”-nak segíthettek volna. A „Kaiser Karl VI.” 11 óra 15 perckor hagyta el a kikötőt.

A „Helgoland” parancsnoka tisztában volt azzal, hogy idejében meg nem érkező erősítés nélkül nem lesz képes a „Triglav”-ot hazavinni, mert számolnia kellett a Brindisiből valószínűleg máris kifutott fölényes ellenséggel. Ennek dacára az utolsó pillanatig nem adta fel a „Triglav”-ot.

Durazzo ágyúzását tényleg már 7 óra 30 perckor jelentették Brindisibe, ahonnan az angol „Dartmouth” és az olasz „Quarto” cirkálók, melyek akkor a kikötőn kívül tartózkodtak, azonnal a Cattarói öböl felé vettek irányt. Egy félórával később a „Casque”, „Renaudin”, „Commandant Bory”, „Bisson” és „Commandant Lucas” francia torpedórombolók indultak, 9 óra felé még az angol „Weymouth” és az olasz „Nino Bixio” cirkálók, az „Abba”, „Nievo” és „Pilo” nagy torpedórombolókkal. Az egész szövetséges hajókötelék egy olasz ellentengernagy parancsnoksága alatt menetelt teljes erővel csoportunk ellen a Cattarói öböl felé. 10 óra 30

perckor rádiótávirat útján értesültek, hogy a „Helgoland” csoport a Pali-fok magasságában van. Ekkor a „Nino Bixio” csoport a mi cirkálónkkal egyenlő távolságban volt a Punta d’Ostro-tól, míg a „Dartmouth” csoport és az 5 francia torpedóromboló már 20 mérfölddel közelebb volt Ostrohoz. Az ellenség ebben a helyzetben arra számított, hogy a „Dartmouth”-nak sikerülni fog a „Helgoland” útját elvágni s cirkálónkat délfelé, a „Nino Bixio” csoport felé nyomni, úgyhogy menekülés e helyzetből lehetetlennek látszott. Abból a feltevésből kiindulva, hogy a „Helgoland” teljes erővel igyekszik Ostro felé, útjukat arra felé folytatták, míg röviddel 12 óra előtt a „Dartmouth” csoportunkat messze déli irányban észre nem vette. Azonnal a „Helgoland” felé fordulva, ezt közölte a „Nino Bixio”-val, mely keletnek, a part felé vette irányát. Az előre küldött olasz torpedórombolók ekkor már Antivari magasságában voltak. Itt azonban a kiküldött „L.0_” és „L.07”-es vízirepülőgépeink bombatámadásába kerültek. A „Nievo” könnyen meg is sérült, mire ez a csoport is délfelé vette útját.

Hogy az ellenség már előtte van és már partjainkhoz közeledik, erről a „Helgoland” parancsnoka a castelnuovoi hírközpont útján már $\frac{3}{4}$ 12 órakor értesült. Kiadta parancsát, hogy „Triglav” az ellenség megjelenésekor azonnal elsüllyesztendő, „Tátra” és „Balaton” ezután azonnal csatlakozzanak a „Helgoland”-hoz, mely az ellenséget fogja magára vonni, míg a „Csepel”, mely a csavarjába került kötél miatt teljes sebességét nem tudta kifejteni, ezalatt az áttörést észak felé kísérelje meg.

13 órakor a „Helgoland” a mi „U15”-ös tengeralattjárónkkal találkozott, melyet a „Triglav”-hoz rendelt, hogy az esetleg odakerülő ellenséget megtámadhassa.

13 óra 15 perckor elől balra a „Dartmouth” és „Quarto” cirkálók, elől jobbra pedig a francia torpedórombolók jelentek meg, teljes erővel a „Helgoland” csoport felé tartva. „Triglav”-on meggyújtották a robbanóanyag gyújtózsínórijait, a „Tátra” és „Balaton” egyesült a „Helgoland”-dal és irányt vettek az ellenséges cirkálók felé.

„Csepel” először északfelé akart áttörni, de idejekorán észrevéve a közeledő francia torpedórombolókat, feladta ezt a kilátástalan kísérletet és 20 mérföld sebességével követte a „Helgoland”-ot.

„Dartmouth” jobbrafordulva 11.000 méter távolságra megnyitotta tüzét, melyet cirkálónk az ellenséggel párhuzamos irányba fordulva, azonnal viszonzott. Megkezdődött az estig tartó harc, amelyben az osztrák-magyar oldalon 15 x 10 és 18 x 7 cm-es ágyú állt szemben 16 x 12,2, 10 x 10 és 56 x 7,5 cm-es ágyúkkal!

Ebben az időben a segítségre kifutott „Kaiser Karl VI.” 25 mérföldnyire volt északnyugatra a „Helgoland” csoporttól, amikor kb. 16.000 méter távolságra észrevette a nyugatról közeledő „Nino Bixio” csoportot és azonnal feléje fordult. Az ellenség azonban az erősebb ellenfél elől azonnal délnek kitért. A „Kaiser Karl VI.” nyugati irányát most már tovább tartva igyekezett a „Helgoland”-dal egyesülni, de 18 mérföldes sebességével már nem tudta elérni a délnyugat felé húzódó harcteret.

A francia torpedórombolók, amelyek elől a „Csepel” ügyesen kitért, egész erővel nekirohantak a süllyedő „Triglav”-nak, erős tűz alá vették és csak akkor. Amikor már egész közel voltak, vették észre, hogy egy már süllyedőfélben lévő, elhagyott hajó ellen küzdöttek, mely röviddel ezután el is süllyedt. A környékén lévő „U15” tengeralattjárónk támadása a francia torpedórombolók ellen meghiúsult és azok egyesültek a „Dartmouth” csoporttal.

A „Helgoland” amelyet már 13 óra 55 perckor ért el az első telitalálat, a túlerővel szemben a tűzhatáron igyekezett magát tartani, hogy az egyenlőtlen harcot a legkisebb veszteséggel a sötétség beálltáig kihúzhassa és akkor kísérelje meg az áttörést. Amikor az olasz „Quarto” már erősen közeledett, a „Helgoland” torpedólövésével elfordulásra kényszerítette, ami által újból tért nyert. A „Quarto” most a hátramaradt „Csepel” ellen indult, hogy azt megsemmisítse vagy legalább is a „Helgoland”-tól elvágja, ami azonban kétórás tűzharc ellenére sem sikerült, sőt a „Csepel” telitalálatot ért el a „Quarto”-n.

15 óra 32 perckor a „Nino Bixio” és „Weymouth” cirkálók is lőtávolságba értek és megnyitották tüzüket a most már teljes erővel nyugat felé tartó cirkálónkra. Röviddel később az ehhez a csoporthoz tartozó „Abba” és „Nievo” nagy torpedórombolók igyekeztek a „Csepel”-t a „Helgoland”-tól elvágni. „Helgoland” azonban jobbra észak felé fordulva, mintha át akarna törni, fokozott tűzütemmel támadott a közel jutott „Weymouth”-ra, majd hirtelen egészen délre fordulva lehetővé tette, hogy a „Csepel” 16 óra 30 perckor csoportjával egyesülhetett. Csoportunk most már valamennyi ellenséges egység tüzeiben volt. A „Helgoland” már 4 telitalálatot kapott, melyek egyike megrongálta a gőzkormány vezetékeit, úgy, hogy a hajót csak kézi-kormányval lehetett kormányozni, míg egy másik találat 2 kazánt üzemben kívül helyezett, amelyeket csak gépészlegénységünknek önfeláldozó munkájával lehetett újból az üzembe bekapcsolni. Ekkor érte a cirkálót az ötödik telitalálat, amely nem okozott lényeges kárt. A hirtelen dél felé való fordulással nemcsak a „Csepel”-l való egyesülést eredményezte, de félrevezette az ellenséget is, mely ebből délfelé való menekülésre következtetett és szintén délnek fordult. Már sötétedni kezdett és egységeink az általuk fejlesztett erős kazánfüst által időnként kikerültek az ellenség látóköréből, úgy, hogy az csak később vette észre csoportunk újbóli fordulását a nyugati irányba – az olasz part felé.

17 óra 15 perckor a „Helgoland” csoport lassan északnyugatra fordulva gyors és erős tűz alá vette a tőle jobbra és legközelebb lévő „Nino Bixio” csoportot. 17 25 perckor már csak 6.000 méter volt a távolság, amikor a „Nino Bixio”-t telitalálat érte és jobbra elfordult. A „Weymouth” ezt a fordulást eleinte követte, azonban újra visszafordult és tovább tüzelt a most egészen közelben lévő és teljes erővel északi irányban áttörő csoportunkra, de annak 17 óra 50 perckor, már csak 12 mérföldre az olasz parttól, sikerült észak felé áttörnie. Az ellenség túlerejével szemben győzött a kiváló vezetés.

Személyi veszteségünk 2 fő, mindkettő magyar:

**Ruck János és
Farkas János tengerészek.**

Hogy a cirkáló harcképességét bebizonyítsuk, másnap, december 30-án a „Helgoland” a 75., 55., 48. és 80. sz. torpedónaszádokkal újból kifutott. Útját Brindisiig folytatta, de ellenségre nem bukkant.

A montenegróiak és az olaszok által megszállt albán kikötők elleni vállalkozásaink szoros összefüggésben álltak hadseregünknek Szerbia és Montenegró elleni győzelmes előrenyomulásával. A Bocche di Cattaróban állomásozó flottaegységek a Lovcsen elleni támadásnál, előre kidolgozott tervek alapján működtek közre a XIX. hadtesttel.

Az „Aspern” cirkálónk, az 52., 65., 67. és 70. sz. torpedónaszádokkal a Prcija Glaván, illetve az onnan délfelé fekvő montenegrói állásokat megsemmisítette és az ellenséget Popovic, Kovaci és Zagora helyiségek és egyéb fontos magaslati pontok kiürítésére kényszerítette. Traste és Kucici községeket, valamint a Sv. Nicola magaslati pontot a „Huszár” torpedóromboló tisztította meg az ellenségtől. A Cattarói-öblök belső területéről pedig „Kaiser Karl VI.”, „Budapest”, „Kaiser Franz Joseph” és „Panther” hadihajók tartották a Lovcsen állásait és ütegeit tűz alatt, biztosítva így a csapatok előnyomulását. A haditengerészet egységeinek a Lovcsen-hegy bevételeivel végződő harcokban tanúsított sikeres közreműködését a XIX. hadtest parancsnoka különösen elismerte és megköszönte.

A Lovcsen bevételeivel véget ért az ott felállított francia megfigyelő állomás tevékenysége is, amely hadihajóinknak minden mozgását megfigyelhette. A kellemetlen ellenőrzés megszűnésével, amely számos esetben igen bémítólólag hatott hadiműveleteinkre, haditengerészetünk most már korlátlanul hadikikötőjének tekinthette a Cattarói öblöket és lehetővé vált az ottani tengeri haderők kibővítése. Az eddig Polában állomásozó cirkáló flottillaparancsnokság

a Cattarói öbölbe tette át állandó állomáshelyét. A cirkáló flottaparancsnokság vezérhajója, a „Sankt Georg” páncélos cirkáló volt. Kötelékébe tartoztak: „Kaiser Karl VI.” páncéloscirkáló, „Novara”, „Saida” és „Aspern” cirkálók, valamint a „Helgoland” vezetése alatt álló Első torpedóflottilla.

1916. február 2.-án a „Sankt Georg” a „Helgoland” cirkáló és „Wildfang” torpedóromboló kíséretében indult a Cattarói öbölbe. Tengeralattjárók ellen a 83., 87. és 88. sz. torpedónaszádok biztosították. Közben S. Vito és Ortona kikötőit, majd az Ariell folyón át vezető hidat vették tűz alá. Az ellenség tüze, melyet egy páncélvonat is támogatott, eredménytelen maradt.

Hadiegységeink tevékenységének fokozása ebben az időben főleg a déli Adriában vált szükségessé.

Hadseregünknek gyors előnyomulása a Balkánon az ellenség számára egyrészt az általuk megszállt albán partok kiürítését, másrészt a menekülő szerb hadsereg megmentését tette sürgőssé. A hadműveletekkel járó csapatszállítások fedezése az ellenséges flottákat nehéz feladat elé állította, amelyet csakis úgy tudtak teljesíteni, ha – figyelmüket a Cattarói-öbölre irányítva – számos cirkálóval és torpedóegységekkel távol tartják előretörő egységeinket a csapatszállítások színhelyétől. Ezek a körülmények jellemzik a következő hadieseményeket:

Január 27-én, amikor felderítő repülőink a kiürítés alatt álló Durazzo előtt szállítógőzösök és torpedórombolók megjelenését jelentették, „Novara” cirkálónk, valamint „Csepel” és „Orjen” torpedórombolók Durazzo felé indultak. Útközben a két torpedóromboló gép-üzemzavara miatt kénytelen volt visszatérni. Az egyedül tovább haladó „Novara” rövid idővel később – hajnalhasadáskor – ellenséges túlerővel találkozott, annak Cattaro felé kitért.

Február 6-án „Wildfang” torpedórombolónkat, amely egy repülővállalkozás biztosítása végett Punta d’Ostrotól délre – kb. 30 mérföldnyi távolságban – tartózkodott, az angol „Liverpool” cirkáló és az olasz „Pilade Bronzetti” torpedóromboló támadták meg. „Wildfang”-nak azonban sikerült, minden sérülés nélkül a Cattarói öbölbe visszatérni. Ott „Helgoland” cirkálónk, valamint a 74., 78., 80., 85. és 88. sz. torpedónaszádok éppen készen állottak arra, hogy a Durazzo és Brindisi között sejtett ellenséges csapatszállítmány megsemmisítésére kifussanak. Minthogy parancsuk azt a megszorítást tartalmazta, hogy az összecsapást az ellenséges hadihajókkal odamentben mindenestre kerüljék, a „Helgoland” csoportnak előbb a „Wildfang”-ot üldöző ellenség távozását kellett bevárnia. Így csak $\frac{1}{4}$ 6 órakor este indulhattak. Alig haladtak délfelé, amidőn egy másik ellenséges csoportra bukkantak, mely az angol „Weymouth” cirkálóból és a francia „Bouclier” torpedórombolóból állt, melyekhez később még más egységek is csatlakoztak. A helyzet torpedótámadásra kedvező volt ugyan, de a támadásra induló naszádjainkat az ellenség – elég világos éjjel lévén – hamarosan észrevette és teljes erővel elfordulva, azokra erős, de eredménytelen tüzet nyitott. Mivel torpedónaszádjaink által kilőtt 2 torpedó is célt tévesztett és meglepetésszerű támadásról – a világos éjszaka miatt – szó sem lehetett, csoportunk hazatért.

Február 26-án este, „Helgoland” 6 torpedórombolóval újból Durazzo ellen indult, de Durazzóban ellenséges hadihajókat már nem talált.

Amidőn Szerbia és Montenegró elleni győzedelmes hadjáratunk eredményeként, az egész albán part birtokunkba került, s a szárazföldi harc a Durazzo – Valona vonal között állandóvá vált, haditengerészetünk egyik főfeladatát ezen a frontszakaszon a személyi és anyagi utánpótlás biztosítása képezte. A szállítmányoknak Fiumétől Durazzoig több, mint 300 mérföldes utat kellett megtenniök. Ez az út egyrészt ellenséges tengeralattjárók folytonos támadásainak volt kitéve – főleg a Cattarótól Durazzoig terjedő útrészen – másrészt aknáktól veszélyeztetett tengeren vezetett keresztül. A hajószállítványok folytonos biztosítása túlságosan igénybevette amúgy is szűkös torpedóegységeinket és ezen körülmény bénítólag hatott flottánk egyéb harctevékenységére. Átlagosan naponta legalább 2 szállítóhajót kellett biztosítani,

ami olykor a szállítmány fontossága szerint, 3-4 egységet is igényelt. A Dél-Adriában, különösen a téli hónapokban uralkodó viharos és magas hullámokat verő sirocco, az állandóan fenyegető aknaveszedelem és főleg a világosabb éjjeleken várható támadások dacára, torpedóegységeink mindvégig kitartottak ebben a szolgálatban, mely elismerést vagy dicsőséget alig hozott. Meg kell említeni, hogy az albán front annyira ettől az utánpótlási vonaltól függött, hogy a netalán előálló 1-2 napi szünet máris a harcfront visszavonását vonhatta volna maga után.

A háború végéig gőzöseink a Cattarói öböltől északra összesen 1973, Cattarótól délre Durazzoig kb. 970 utat tettek meg. Biztosításukra északi irányban kb. 2200, déli irányban kb. 2190 torpedóegység-menetre volt szükség. Ezt a szolgálatot majdnem kizárólag a két torpedóflottilla egységei látták el. Legalább 1.000.000 tonna anyagot és több mint 100.000 fő legénységet szállítottak.

Ezen utak alkalmával összesen 12 tehergőzöst veszítettünk.

1916. március 31.-én az *Andrássy* gőzös S. Giovanni di Medua előtt aknára került és elsüllyedt;

május 11.-én egy tengeralattjáró elsüllyesztette az *Albanien* tehergőzöst Dolfin-szigetnél. Veszteség 3 polgári egyén;

június 4.-én éjjel 2 olasz torpedósiklócsónak <MAS> a Durazzo előtt horgonyzó *Locrum* gőzöst támadta meg sikeresen, személyzetét megmentettük;

június 20.-án az *Adelsberg* Sebenico vizein aknára került és elsüllyedt;

június 25.-én olasz <MAS>-ok a *Sarajevo* gőzöst torpedózták meg, a hajó azonban nem süllyedt el és meg lehetett menteni egész rakományát és személyzetét;

augusztus 19.-én a *Pozsony* nevű gőzös Durazzo-ba való befutása közben aknára került és elsüllyedt. Személyi veszteség 31 fő volt.

1917. január 14.-én a *Zagreb* gőzöst Planka-fok közelébe torpedótálat érte. Elest 2 zászlós és 24 fő.

Az egyik hősi halált halt zászlós

Kelemen Dezső volt;

március 19.-én a *Linz* gőzös Rodoni foknál aknára került és elsüllyedt;

május 13.-án a *Bregenz*-et Durazzo előtt elsüllyesztették. 1203 főből 969-et sikerült megmenteni;

1918. augusztus 11.-én az *Euterpe* gőzös Pago-szigetnél ellenséges tengeralattjáró torpedójának esett áldozatul. Elest 560 fő, köztük 2 magyar tengerész:

Varga Kálmán tisztos,

Galata Árpád tengerész;

augusztus 19.-én Garo Geramis sziklánál aknára kerülve elsüllyedt a *Gorizia* gőzösünk. Személyzetét sikerült megmenteni;

szeptember 21.-én *Marianna* nevű hadiszolgálatban álló gőzösünk Sabbioncello félsziget mellett aknára került. A gőzöst partravontatták, emberéletben nem esett kár;

október 4.-én *Oceana* nevű kórházhajónk Durazzótól északra aknát érintett, elsüllyedésének elkerülésére Cap Rodoninál partra futott. A mentési munkákat ellenséges repülőek annyira zavarták, hogy a hajót október 5.-én felrobbantottuk.

A Németország által megindított tengeralatti háborúban a cs. és kir. tengeralattjárók nem igazán vehettek részt, mert a Földközi tengerre való előretörésre túl kisméretűek voltak, az Adriában pedig amúgy is szünetelt az ellenséges kereskedelmi hajózás.

A sokkal nagyobb német tengeralattjárók, melyek a Gibraltár – szoroson át jöttek a földközi tengerre, hogy az ellenség ellen a gazdasági háborút ide is kiterjesszék állandó sikereiket azáltal biztosíthatták, hogy hadikikötőinket – főleg a Cattarói öböl előnyeit - hadműveleti alapgyanánt minden tekintetben kihasználhatták.

Amidőn a német tengeralattjárók által elsüllyesztett kereskedelmi tonnatartalom veszedelmes méreteket kezdett öltetni, az entente - hatalmak elhatározták az Adria eltárását. Anglia az Otrantói-szorosban több mint száz őrhajót állított a zár szolgálatába, melyek ágyúval voltak felszerelve és tengeralattjáró elleni aknákkal ellátott nehéz hálókat vontattak maguk után. Ezek a tengeralattjárók számára igen veszedelmes akadályt jelentettek. Cirkálóink, torpedórombolóink, valamint torpedónaszádaink több ízben intéztek – főleg a holdnélküli éjszakák sötétségét kihasználva – támadást a zár ellen, hogy a tengeralattjáróknak a záron való áttörést megkönnyítsék. Egységeinknek e vállalkozások alkalmával több mint 200 mérföldes utat kellett megtenniük és mindig számolniuk kellett avval, hogy a felriasztott ellenség Valonából vagy Brindisiből kifutva, őket a visszatéréskor túlerővel megtámadja. Az ilyenképpen kötött vállalkozások különben nem jártak a kívánt eredménnyel.

1916. április 3.-án „Novara” cirkálónk az 5. és 6. számú tengeralattjárókkal a Brindisi – Saseno vonal megtámadására indult, de ellenséggel nem találkozott.

Május 5.-én, „Csepel” és „Balaton” torpedórombolóink, egy repülőtámadás támogatására az olasz partvidék felé indultak. A Cattarói-öböl előtt a „Bernouille” francia tengeralattjáró a „Csepel” támadt és torpedóval eltalálta a hajócsavart és a hajó egész hátsó részét felrobbantotta. A rögnön a segítségére siető torpedónaszádoknak és a „Balaton” torpedórombolónak sikerült a tengeralattjáró második támadását elhárítani és a „Csepel”-t a kikötőbe vontatni.

Elestek: a „Csepel” elsőtisztje és 12 fő; magyar honos hősi halottak:

Jelinek Boldizsár sorhajóhadnagy, elsőtiszt;
Páros József,
Korpadí András,
Kovács István,
Csatári Imre és
Rák József tisztesek;
Schmidt János és
Heller Ferenc tengerészek.

Május 13.-án, amidőn a 75. sz. torpedónaszádunk támadásból hazatérő repülőinkre várt, 2 ellenséges torpedónaszáddal keveredett harcba. Az egyik ellenséges naszád telitalálatot kapott, mire mindketten elhagyták a harc színhelyét. 75. sz. naszádunk az első turbina gőzvezetékén szenvedett sérülést. Elestett 1 fő, 3-an pedig megsebesültek.

Június 1.-én az „Orjen” és „Balaton” torpedórombolók, valamint a 81., 77. és 79. sz. torpedónaszádoknak sikerült egy zárhálót vontató őrhajót elsüllyeszteni. A vállalkozást tovább nem lehetett kiterjeszteni, mert a vállalt feladat máris a torpedónaszádok távolsági határán volt, úgy, hogy míg hazaértek fűtőanyagukat teljesen el is fogyasztották.

Június 15.-én „Wildfang” torpedórombolónk 3 gőzösből álló szállítmányt kísért Antivariból dél felé, mikor azt a hírt kapta, hogy a Bojana-torkolat előtt 3 olasz „Indomito” típusú torpedóromboló cirkál. „Wildfang” a 3 gőzöst visszaküldve az ellenségre támadt s tüzével azt el is űzte. A „Wildfang” csupán jelentéktelen találatot kapott és a tűzharc után a gőzösöket sikeresen S. Giovanni di Medua kikötőjébe vezette.

Június 22.-én „Uskoke” és „Streiter” torpedórombolók a Toronto – torkolat melletti gyártelepeket lőtték; egy éppen áthaladó tehervonatot szétromboltak és a vasúti vonalat is megrongálták.

Július 3.-án, „Helgoland” az „Orjen”, „Tátra” és „Balaton” torpedórombolók és a 83., 85. és 87. sz. torpedónaszádokkal Otranto felé indultak. A felderítést végző naszádok a Dél-Adriában uralkodó magas hullámmagasság miatt teljes sebességüket nem tudták kifejteni és kénytelenek voltak a Durazzo – Brindisi vonalon cirkáló „Helgoland”-hoz vissza térni.

A torpedórombolók egyedül törtek előre, ellenséges torpedórombolókra bukkantak ugyan, de ködös és sötét éjszaka lévén, harcra nem került sor.

Július 8.-án „Novara” cirkálónk sikeres támadást hajtott végre, az Otrantói-szorosban; 2 őrhajót megsemmisített, kettőt pedig súlyosan megrongált. Az ellenséges őrhajók személyzetéből 10 fő elesett, 8 megsebesült, 9 tengerészt pedig a „Novara” foglyul ejtett. A Brindisiből kifutó ellenséges cirkálók a „Novara” útját már nem tudták elvágni és az sértetlenül térhetett haza.

Mivel az ilyen természetű vállalkozások úgyszólván rendszeresen követték egymást, az angol őrhajók, támadásainktól tartva, éjjel a partok alatt kerestek védelmet.

A cs- és kir. haditengerészet háborús eseményei között külön álló az a szívós harc, amelyet 65. és 66.-os számú torpedónaszádaink folytattak 1916. július 14.-én, a „Balilla” olasz tengeralattjáróval, amely végül is annak elsüllyesztésével végződött.

A Lissa szigetén lévő jelzőállomás jelentésére, hogy egy ellenséges tengeralattjáró a Lissa-i csatornában félig felmerülve nyugati irányban halad, a két torpedónaszád azonnal 21 h. 20 perckor a tengeralattjáró megtámadására kifutott és irányt vett a tengeralattjáró sejtett helyére. 22 h 15 perckor elől balra gyöngye füstöt láttak, azonnal odafordultak, majd erős naphtaszagot és a vízen gyér sávot észleltek, melyből a tengeralattjáró útjára lehetett következtetni. A torpedónaszádok itt kitétek a robbanó sárkányokat és azt a területet, ahol a vízszív egy nagy foltban végződött cikkcakk irányban átkutatták. 22 h 45 perckor egy tengeralattjárónak hirtelen felmerülő tornyát látták, melyet 65-ös azonnal tűz alá vett és, a vontatott sárkányt elvágva, teljes erővel a tengeralattjáró felé tartott, mely az 1000 tonnás 5 torpedócsővel és 2 drb. 76 mm-es ágyúval felszerelt „Balilla” nevű tengeralattjáró volt.

Majdnem egyidejűleg, amikor torpedóvetésre is adott parancsot, a 65-ös parancsnoka észrevette a „Balilla” torpedóját, mely elől csak gyors balfordulással és a gépek teljes hátravetésével tudott kitérni. Az éppen akkor a „Balilla”-ra kilőtt torpedó, valószínűleg a kitérésre szükséges fordulás következtében, célt tévesztett. Közben az elvágott robbanósárkány a torpedónaszádnak ütdöve felrobbant és olyan léket okozott, hogy a hajó farával mélyen a vízbe merült.

A „Balilla” 300 méterre megközelítette a 65-öst és kilőtte második torpedóját, melynek azonban újból sikerült kitérni. A küzdő felek már 80 méterre közelítették meg egymást és a 66-os is tüzelt már, amennyire a helyzet azt megengedte. A „Balilla” valószínűleg az őt ért találatok folytán lassan kezdett a vízből kiemelkedni, úgy hogy egész fedélzete már látható volt és – valószínűleg kormányhiba folytán – állandóan jobbra fordult. Mellette körülbelül 20-40 méter távolságra a 65-ös volt, de orrával ellenkező irányban. Bár a torpedónaszádnak a sárkány robbanása folytán már is erősen megsérült fara a hátra felé menetnél még inkább a víz alá került, a parancsnok ezt a kedvező helyzetet továbbra is fenntartotta és gépével hátra vetve a tengeralattjáró közelében maradt. A torpedónaszád 37 mm-es ágyúit eltalálták a tengeralattjáró periszkópját, tisztán láthatók voltak a lövedékek robbanásai a tengeralattjáró fedélzetén – majd annak sebessége hirtelen lecsökkent és a tengeralattjáró lassan süllyedni kezdett, míg teljesen el nem tűnt a víz alatt.

A 65-ös torpedónaszád hátsó része teljesen víz alatt volt és kormánygéphiya miatt éppen a kézi kormányt akarták bekapcsolni, amikor 300 méter távolságra a „Balilla” újból felmerült. A 65-ös által azonnal rálőtt torpedó mely előre 4 métermélységre volt beállítva, a tengeralattjárót nem találta el és az újból eltűnt, de körülbelül 600 méter távolságra ismét felmerült, mire a 65-ös parancsnoka a 66-os torpedónaszádnak, mely e pillanatban hangtávolságra volt, tor-

pedójának elsütésére adott parancsot. A 66-os torpedója a tengeralattjáró tornya mögött robant és az e hősiiesen vívott harc után végleg elsüllyedt.

Július 15.-én a következő napon, az angol „H.3.” tengeralattjáró a Cattarói öblök előtti aknamezőbe került és egész személyzetével elsüllyedt.

Augusztus 1.-én, „Wildfang” és „Warasdiner” torpedórombolóink Molfettát lőtték. Az „U.4” és „U-17” tengeralattjárók pedig leszállásban vártak. A hazatérő torpedórombolók támogatására az „Aspern” cirkáló és a 80. és 85. sz. torpedónaszádok futottak ki. Még mielőtt a két csoport egyesülhetett volna, délkeleti irányból az olasz „Nino Bixio” cirkáló és 8 torpedóromboló közeledett és el akarták vágni romboló csoportunkat az „Aspern”-től. Cirkálónk 12 cm-es ágyúin azonban elfordulásra kényszerítették az ellenséget. Az ellenséges csoport ismét támadott, de cirkálónk tüze több találattal véglegesen elűzte. Az ellenség találatai nálunk csak lényegtelen kárt okoztak.

Az „U.4.” sz. tengeralattjárónk a közeledő „Nino Bixio” cirkálót megtámadta ugyan, de a leadott torpedólövése cél tévesztett, viszont az „U.17.” sz. nem jutott lőtávolságra.

Augusztus 2.-án, „Magnet” elavult torpedóhajónak, Lussin-felé való útjában, egy ellenséges tengeralattjáró torpedótalálata a hajófart a szó szoros értelmében leszakította. A hajó mozgásképtelen lett ugyan, de mégis sikerrel előzte a segítségére siető 4-es sz. torpedónaszáddal együtt az újabb támadásra készülő ellenséget. A harcban 11 tengerész halt hősi halált.

Augusztus 22.-én „Sankt Georg” és „Kaiser Karl” páncélos cirkálók, „Wildfang”, „Warasdiner” nevű torpedórombolók, valamint a 83., 85., 87. és 88-as sz. torpedónaszádok, Monte Gargano felé vették útjukat, a „Novara”, „Helgoland” cirkálók, „Orjen” és „Balaton” torpedórombolók pedig ettől a ponttól délre közelítették meg az olasz partot. Egységeink több mint 4 óra hosszat tartózkodtak az olasz part előtt anélkül, hogy ellenséggel találkoztak volna.

Szeptember hó 26.-án, majd október 4.-én és november 23.-án újból Otrantóba törtek előre egységeink. Az első vállalkozáson résztvettek „Wildfang”, „Turul” és „Warasdiner” torpedórombolók, a másodikon a 99., 100. és 87-es sz. torpedónaszádok.

Október 8.-án, 68. sz. torpedónaszádunkat, mely Cattaróból Durazzo felé tartott, - a Dri-na öböl keresztezésénél 3 olasz torpedóromboló támadta meg. Naszádunk erre San Giovanni di Medua felé fordult, mialatt az ellenséges ágyútűz teljesen elborította. A veszélyt fokozta, hogy a naszád fedélzetén, Durazzo védelmére szánt tengeralattjárók elleni bombák voltak tárolva, melyeket az ellenség, ágyútüze által könnyen felrobbanthatott volna. A hajó parancsnoka ezeknek vízbedobását rendelte el, mire az ellenség valószínűleg abban a hiedelemben, hogy naszádunk tengeri aknákat dob, hirtelen irány változtatva eltávozott. Naszádunk minden veszteség nélkül folytathatta útját.

November hó 5.-én, 83., 87. és 88. sz. torpedónaszádjaink az Anconától délre fekvő S. Elpidio kikötőt és annak vasúti állomását lőtték. Egy odasiető páncélvonat tüzebe is kerültek, kárt azonban nem szenvedtek.

December 22.-én a Saseno – szigetnél álló őrhajók és esetleges szállítmányok megtámadására, „Scharfschütze”, „Réka”, „Velebit” és „Dinara” nevű torpedórombolókat küldték ki. Sűrű ködben érték el céljukat és 21 óra 30 perckor, éppen 2 ellenséges őrhajót süllyesztettek el, amidőn – Taranto felől közeledve – 6 francia torpedóromboló támadta meg őket. A két csoport között, a sötét és ködös éjszakában, egy másfélóráig tartó tűzharc keletkezett, mely után a sokkal gyengébb csoportunk háborítatlanul folytathatta útját. A „Dinara”-n elesett 1 magyar tengerész:

Zágár Mihály.

A „Commandant Riviere” és „Casque” francia torpedórombolók, kazánsérülés folytán harcképtelenné váltak. Az ellenség vesztesége az elsüllyesztett őrhajók személyzetén kívül 4 halott és 9 sebesült. Enne a vállalkozásnak volt köszönhető, hogy a lezajlott harc időpontjában

az ellenséges őrhajók hálóiba került „U.38.” sz. német tengeralattjáró kiszabadíthatta magát a hálóiból és megmenekült a már biztosnak vett pusztulástól.

Másnap pedig az „U.52”-es német tengeralattjáró nappal nyugodtan haladhatott át az Otrantói-szoroson.

1917. április 21.-én, 92., 94., 84. és 100. sz. torpedónaszádjaink, miután a Durazzo előtti aknazárt kiegészítették, Valona felé cirkáltak és elsüllyesztették az olasz „Japigia” nevű felfegyverzett gőzöst.

1917.-től 1918. X. 31.

A szárazföldön elért győzelmeink dacára mindinkább világossá vált, hogy a világháború győzedelmes befejezése csak akkor lesz lehetséges, ha sikerül elzárni a tengereket uraló Angliát tengerentúli gazdasági erőforrásaitól.

A német haditengerészet vezetősége már 1915-ben megindította a tengeralattjáró háborút Anglia megtörésére, de ismételten felmerülő külpolitikai aggályok gátolták annak, a végső eredményt biztosító, kíméletlen módon való végrehajtását.

Mikor végre 1917. február 1.-én elhatározták a korlátlan tengeralattjáró háborút, az elmulasztott hónapoknak az ellenség számára jelentő időnyereségét nem lehetett már kiegyenlíteni.

Haditengerészetünk mindent elkövetett, hogy ezen kíméletlen harcban tőle telhetőleg kivegye a maga részét. Szoros fegyverbarátságban és összműködésben a hadikikötőinkben állomásozó német tengeralattjárókkal, minden erőnkkel az Entente Földközi-tengeri hajózásának tönkretételére törekedtünk.

Ennek a háborúnak kiinduló pontja csak az Adria lehetett. A szövetséges tengerészetek minden igyekezete oda irányult tehát, hogy az Adriából kivezető Otrantói-szorosnak minél tökéletesebb elzárásával, minden eszközzel megakadályozza tengeralattjáróinknak a Földközi-tengerre való kijutását.

Több ízben megkíséreltük ennek a zárnak áttörését, vállalkozásaink azonban csak ideiglenes eredményeket hoztak. Szükségesnek mutatkozott tehát egy nagyobb arányú, meglepetésszerű nappali támadás, hogy a zár megsemmisítésével szabaddá váljon tengeralattjáróink részére a Földközi-tenger felé vezető út. Ez a támadási terv 1917. május 15.-én került kivitelre, amikor haditengerészetünk Otranto előtt dicsőséges csatáját vívta meg.

A támadásra kiadott parancs szó szerinti szövege:

„A.) Cirkálók:

19 h 45-kor kifutás „Novara”, „Saida”, „Helgoland” sorrendben.

20 h 30-kor d’Ostro foknál!, azután menet 10 tengeri mérföldig délnyugati irányban.

21 h-kor „Novara” vezetése alatt menet 21 mérfölddel a szétválási pontra, Palascia – foktól 10 tengeri mérföldnyire keletre. Ha ez a világítótorony nem volna látható, úgy a szétválás parancs nélkül, reggel 3 h 30-kor következik be.

„Novara” Fanótól 14,

„Saida” Fanótól 28,

„Helgoland” Fanótól 42 tengeri mérföldre nyugatra fekvő pontra tart.

A cirkálók külön-külön támadnak és a legkeletebbre fekvő cirkáló álláspontja felé viszik a harcot. Idejüket úgy válasszák meg, hogy a Linguetta – foktól nyugatra, 15 tengeri mérföldnyire fekvő találkozó pontot legkésőbbben reggel 7 h 30-kor elérik.

Együttes bevonulás „egész erővel” történik, „Saida”, „Helgoland”, „Novara” sorrendben. Ha szükséges, ködkészüléket használni.

Jelentések; a rádióforgalom lehetőleg szűkre szabandó. Egyesülés után a támadások eredménye közlendő „Novará”-val, utóbbi pedig a Rodoni – foknál való elhaladása után Castelnuovo gyűjtőállomásnak jelent. Ha üldözés miatt „Sankt Georg” (esetleg még „Budapest”) által való támogatás válna szükségessé, úgy ezt „Novara” a helyzet rövid vázolásával, valamint a hely és időpont megjelölésével kérje. „Novara” ezután ½ óránként adja meg helyzetének, menetirányának és sebességének adatait.

Biztosítás: az öböl bejárata előtti tengerrészen úgy kifutáskor, mint bevonuláskor torpedónaszádok és repülők fognak biztosítani. (A kifutás előtti aknakeresés, a nyugati kijáraton át egészen a d’Ostro – foktól délnyugatra 10 tengeri mérföldig terjed ki.) A torpedónaszádok az aknakeresés befejezése után legkésőbbben 20 h 30-kor d’Ostro – foknál.

Repülők: Durazzóból 70 tengeri mérföldig derítsenek fel Brindisi felé. Indulás reggel 6 h-kor. A cirkálókhöz csak akkor közeledjenek, ha fontos jelenteni valójuk van. Ezután Valona felé derítsenek fel.

„U.27.”: Brindisi előtt 25 tengeri mérföldre a Brindisi – Punta d’Ostro összekötő vonalában reggel 5 h 30-kor menjen lesállításba; lehetőség szerint szikratávíróját használja.

„U.89.” (német „UC.25.”): pirkadás előtt Brindisinél aknát rak, várakozó állást vesz fel és lehetőség szerint szikratávírókat használ. A tengeralattjárók saját belátásuk szerint vonulnak be. A menetben lévő tengeralattjárók kifutása után 17 h-tól 17 h 10-ig szikratávíróvételt tartanak, hogy rossz időjárás miatt esetleges visszarendelő parancsot felvehessék.

D.) Támogatás:

„St. Georg”, „Warasdiner” és 82., 86., 88., 99. és 100. sz. torpedónaszádok reggel 5 h-kor gőzképeznek. Ha szükséges, egységeink támogatására kifutnak. Esetleg „Budapest” 3 torpedónaszáddal követi őket.

Repülők és saját egységeink szikratávíró jelentései figyelemmel kísérendők. „St. Georg” félóránként, helyzet- irány és menetjelentést ad le.”

A vállalkozás tartamára a résztvevő cirkálók és torpedórombolók a „Novara” cirkáló parancsnokának Nagybányai HORTHY MIKLÓS sorhajókapitánynak voltak alárendelve.

1917. május 14.-én 18 óra 30-kor „Csepel” és „Balaton” torpedórombolók futottak ki.

A három cirkáló 14.-én 19 h 30-kor indult és az aknamezőn való áthaladás után 21 órakor 21 tengeri mérföldes (38.85 km) sebességgel a különválási pontra vett irányt, amelyet május 15.-én reggel 3 óra 15-kor ért el. Innen további parancs nélkül „Helgoland” jobbra, „Novara” balra tört ki, míg a „Saida” folytatta útját.

„Saida”, mely valamivel kisebb sebességgel bírt s így részére a legrövidebb út volt kiutalva, kb ½ óra múlva már az őrhajók vonalra bukkant. Minthogy a még uralkodó sötétség miatt azok azonnali ágyúzása nem hozta volna meg a kívánt eredményt és idő előtt felriasztotta volna az egész vonalat, „Saida” kénytelen volt a virradatot bevárni. Tüzét 4 h 20-kor nyitotta meg. Az ellenséges őrhajók eleresztették hálóikat, melyek cirkálónkat mozdulatozásában igen erősen akadályozták. Mégis sikerült a minden irányban menekülő őrhajók közül egyet elszüllyeszteni, kettőt erősen megrongálni s 19 angol tengerészt foglyul ejteni. 5 órakor jelentést adott le, hogy a 4 h 20-kor megnyitott tüzével az egész vonalat felriasztotta.

„Helgoland” még virradat előtt 3 őrhajóval találkozott de leadott fényjelzéseikre nem válaszolt s tovább haladt. Az ellenséges őrhajók cirkálónkat sajátjuknak vélték s ugyancsak tovább meneteltek. 4 óra 17-kor „Helgoland” elérte útjának legdélibb pontját, Cap Santa Maria di Leuca-t. Itt remélt ellenséges hajószállítmányt nem találva visszafordult és a már előbb megállapított őrhajókra támadott. Rövid idő alatt 5 ellenséges őrhajót szüllyesztett el míg harmat teljesen ronccsá lőtt. 18 angol tengerészt a tengerből kimentve foglyul ejtett.

„Novara” ezalatt, miután a sötétben látott őrhajókat szintén kikerülte, Fano – szigetig tört előre, anélkül, hogy ott ellenséggel találkozott volna.

4 óra 45-kor északi irányba fordult vissza, majd a „Saida” által szétugratott ellenséges űrhajókra bukkant. 5 órakor megnyitott ágyútüzével 5 űrhajót elsüllyesztett, ötöt pedig teljesen széjjelölt és 35 angol tengerészt, a vízből kimentve, foglyul ejtett.

Cirkálóink gyors munkájukkal 12 űrhajót süllyesztettek el, míg 10 továbbit ronccsá lőttek, ezzel ág utat nyitva tengeralattjáróinknak.

3 óra 58-kor „Csepel” torpedóromboló jelentette, hogy Valona előtt egy ellenséges torpedórombolót és 2 gőzöst semmisített meg. Ezek szerint tehát számítani kellett Brindisi és Valona hadikikötők feltétlen felriasztásával s feltehető volt, hogy az ellenséges egységek cirkálóinktól már is északra – tehát köztük és a Bocche di Cattaro között – fognak állani. 5 h 33-kor a „Novara” parancsnoka mérlegelve a helyzetet, „Saida” és „Helgoland” cirkálóknak rádióparancsot adott: „Ha számottevő elsüllyesztési való nincsen, teljes erővel a harc színhelye felé.” Ennek az idejekorán tett intézkedésnek volt a következménye, hogy az ellenséges cirkálók abba hagyták torpedórombolóink üldözését és a válságos pillanatban éppen jókor felbukkanó cirkálóinkra vetették magukat.

„Csepel” és „Balaton” éjjel 3 órakor a Valona alatti vizeket érték el, ahol a magas albán part árnyékában délfelé meneteltek. 3 óra 16-kor három nagy megrakott gőzöst láttak, melyeket a „Borea” nevű olasz torpedóromboló kísért. „Csepel” teljes erővel a romboló felé tartva, azt ágyútüzével lángba borította, míg a „Balaton” torpedóival és ágyúival az egyik gőzöst elsüllyesztette, a másikat súlyosan megrongálta. A sötétségben elmenekült harmadiknak újbóli felkutatására már nem került sor, mert a közeli Valona-i hadikikötőt is felriasztották már és amúgy is a második feladatuk végrehajtására kellett indulniuk, a cirkálók előtti terület felderítésére. Ezért az egyesülési pont felé meneteltek, ahonnan észak- és nyugat felé derítettek fel. 7 h 30-kor cirkálóinktól kb. 20 mérföldnyi távolságra állottak.

7 h 35-kor északnyugati irányból először több füstoszlopot észleltek, melyekből 3 cirkáló és torpedóromboló bontakozott ki. Az ellenséges csoport feléjük fordulva 12000 m-ről megnyitotta a tüzet, miközben 2 torpedórombolónk Durazzo felé vette útját és a tüzet viszonozta. 8 óra 32-kor „Csepel” telitalálatával harcképtelenné tette az 1500 tonnás „Aquila” olasz torpedórombolót. Két ellenséges torpedóromboló az „Aquila” segítségére sietett, a közelben álló cirkálók azonban az éppen feltűnő „Novara” csoport megpillantásakor elfordultak és így „Csepel” és „Balaton” az üldöző ellenségtől megszabadulva a part felé vettek irányt. „Csepel” felfogott rádiótávíratok útján értesült ugyan cirkálóink harcáról, de beavatkozni már nem tudott, egyrészt a távolság miatt, másrészt pedig megmaradt kevés üzemanyaga sem tette volna ezt lehetővé. „Balaton”-ra még a leszállásban lévő „Bernouille” francia tengeralattjáró adott le egy torpedólövést, de annak sikeres kikerülésével torpedórombolóink délután $\frac{3}{4}$ 2 órakor befutottak a Bocche di Cattarói kikötőbe.

Cirkálóink ezen események alatt a megadott helyen – Cap Linguetta-tól 15 mérföldnyire – reggel 7 órakor egyesültek. Még a gyülekező hely elérése előtt egy nagy ellenséges vízirepülőgép a „Novará”-ra több bombát dobott le, melyeknek cirkálóink gyors fordulatokkal kitért.

Az egyesülés megtörténte után 3 francia „Fourche” típusú torpedóromboló, egy 1500 tonnás olasz torpedórombolóval az élén Valonából jövet, cirkálóinkra támadt. 8000 méter távolságra velük párhuzamos irányba fordultak, de rövid tűzharc után, cirkálóink fölényes tüzé- re Valona felé vettek irányt. Később 20 000 m távolságban ismét megfordultak és lőtávolságon kívül mint figyelők nyomdokvonalban követték a „Novara” csoportot. Ennek megfelelően 7 óra 24-kor a csoportparancsnok a „Novará”-val a sor végén foglalt állást. A csoport a „Saidá”-hoz, mint a leghasszabb egységhez igazodva, óránként 25 mérföldes (47 km-es) sebességgel folytatta útját északnak.

7 óra 50-kor „Csepel” saját helyének közlése mellett, északi irányból észlelt ellenséges tengeralattjáróról, északnyugati irányból pedig 3 ellenséges cirkálótól tett rádiójelentést.

8 óra 06-kor a cirkáló csoportot 2 repülő támadta meg, a „Helgoland” mögött 5-20 m-re lezuhanó bombák csupán a hajótest néhány szegecsét lazították meg, egyéb kárt nem okoztak.

A repülőtámadás után a csoport parancsnoka arcvonal alakzatba rendelte hajóit, hogy készen álljon bármely oldalról jövő támadás ellen.

8 óra 20-kor „Csepel” újra jelentett saját és az ellenség helyzetét és hogy 30 mérföld sebességgel Menders felé halad.

8 óra 38-kor a cirkáló csoport parancsnoka ismét nyomdokvonalat rendel el, vezérhajóval az élen.

8 óra 47-kor elől jobbról és balról füstoszlopok tűnnek fel. A vezérhajó a középső füstoszlop felé fordulva teljes erővel tart az ellenség felé, hogy a túlerővel harcban vélt „Csepel” csoportnak segítségére siessen.

8 óra 55-től 9 óráig újból ellenséges repülők támadtak, de eredmény nélkül.

9 órakor „Novara” első jelentését adja le a Bocche di Cattaróban lévő cirkálóflottilla parancsnokságnak: „8 óra 51-kor saját egységeink a 607 számú négyzetben, menetirány 25%, menetsebesség 20 mérföld. A látóhatár alatt, menetirányban, ellenséges cirkálók, kifutás eredménnyel kecsegtet.”

9 óra 25-kor a nagy sebességgel felénk tartó ellenség már tisztán kivehető volt: 2 angol cirkáló a „Dartmouth” és „Bristol”, egy akkor a „Quarto”-nak hitt, de valóban „Aquilea” típusú 1500 tonnás torpedóromboló, valamint négy egyenként 700 tonnás olasz torpedóromboló, név szerint „Acerbi”, „Schiaffino”, „Mosto” és „Pillo”. Ezenfelül ott voltak még a cirkálóinkat Valonától 7 óra óta nyomdokvonalban követő ellenség egységei: az 1500 tonnás olasz „Carlo Mirabello” torpedóromboló, a „Commandant Riviere”, „Bisson” és „Cimeterre” francia torpedórombolók.

9 óra 28-kor mindkét fél egyszerre nyitotta meg a tüzet. Távolság 8000 méter, mely a saját 10 cm-es ágyúink számára az éppen még elérhető legnagyobb, viszont az ellenség számára a legkedvezőbb lőtávolság volt. A „Novara” parancsnoka, hogy tüzünk hatásosabb legyen, igyekezett csoportját közelebb vinni az ellenséghez, ezzel egy tervezett torpedótámadásra is kedvezőbb helyzetet teremtve. Ezt elérendő, elrendelte a ködfejllesztő készülékek megindítását, mely példát azután a sorban második helyen lévő „Saida” követte. Az ezalatt hirtelen és lökészerűen fellépő észak-keleti szél az erős ködöt az éppen balra fordulásban lévő cirkálóinkra nyomta és azokat beborítva, lehetetlenné tette a torpedótámadást.

A ködben előállott nehéz helyzetből cirkálóink sikeres mozdulatozással 9 óra 38-kor a lobogóparanccsal elrendelt nyomdokvonalban bontakoztak ki. A ködözés meghozta a másik várt eredményt, az első mért távolság 4500 méter volt. Ekkor indult meg a leghevesebb tűzharc mindkét oldalra, mivel az eddig nyomdokvonalban érintkezést tartó 4 ellenséges torpedóromboló ugyancsak lőtávolságra jutott és balról már torpedótámadásra is készült. Erős ágyútüzünk elől azonban elfordulva, a jobboldali harcoló zömhöz csatlakoztak vissza.

Jobboldalról az angol cirkálók igen gyors ütemű sortüzükkel árasztották el cirkálóinkat. „Novará”-t és „Helgoland”-ot már az első találatok érik. Az ellenség azonban a kis lőtávolságot hamarosan 8000 m-re nagyobbította és ezzel a cirkálóink által rákényszerített közelharcból egy 7400-8900 méter távolságra vívott párhuzamos tűzharc keletkezett.

Amíg ágyúink a nagy távolságra az ellenséget alig tudták elérni, addig az ellenség tüze igen hatásos volt, főleg a „Dartmouth” cirkálóé, mely a „Novará”-n több találatot ért el.

10 óra 15-kor egy 15 cm-es gránát csapott be a „Novara” parancsnoki tornya mögé, a tornyot mérges gázokkal töltötte meg és felrobbantotta a felvonóban lévő lőszeret. A szerzeteséjjel repülő szilánkoktól súlyosan megsebesült a csoportparancsnok és bekötözésekor eszméletét is elveszíti. Hamarosan magához térve a parancsnoki torony mellé viteti magát és sebével nem törődve, csoportját az ütközet végéig onnan irányította.

A „Helgoland” mely a ködben végrehajtott fordulat következtében a második helyre került és eddig a vele szemben lévő második egységet, - a „Bristol” cirkálót ágyúzta, - 10 óra 22-kor tüzét a „Novara” tehermentesítése végett az ellenség „Dartmouth” nevű vezérhajójára összpontosította.

A nehéz harcban álló cirkálóinkra egy ellenséges tengeralattjáró igyekezett támadni, de repülőink idejekorán felfedezték és bombákkal mély merülésre kényszerítették. Vízirepülőink bombákkal támadtak az ellenséges cirkálókra és légi harcban elűzték az ellenséges repülőgépeket, miközben egy angol hydroplán a tengerbe zuhant.

Cirkálóink 10 óra 20-kor vették fel a cirkálóflottilla értesítését, hogy a „Sankt Georg” cirkáló kifutott a Bocche di Cattaro kikötőjéből.

Az ellenség egyre fokozódó tüze közben „Novará”-nak anélkül, hogy a tűzvezetést zavarná, sikerült a menetirányt mindinkább észak felé fordítani, hogy így a „Sankt Georg”-gal való egyesülést meggyorsítsa. A „Sankt Georg” csoport ekkor még kb. 40 mérföldnyi távolságban volt a harc színhelyétől, támogatásával tehát legfeljebb 2 óra elmúltával lehetett számolni. A „Novara” és „Helgoland” ugyan 30 mérföldre tudnák növelni menetsebességüket, de a lassúbb „Saida” a 25 mérföldnyi köteléksebességet is csak nehezen tudja tartani.

10 óra 30-kor a „Novará”-t végzetes találat érte. Egy 15 cm-es gránát a hátsó turbinahelyiségbe vágott és összeroncsolta a kondenzátort. 16 kazán közül 8-ban a tüzet el kellett oltani, a többit is csak tengervízzel lehetett táplálni. A gépészszemélyzet megfeszített erővel mindent elkövetett, hogy a gépeket továbbra is üzemben tartsa, azonban minden igyekezet hasztalan. 11 órakor a „Novara” a mögötte haladó „Helgoland”-dal közli, hogy már csak 10 percig képes útját folytatni. Ekkor, amikor cirkálóink így a legváltásosabb helyzetbe kerültek, 11 óra 05-kor az ellenség tüzét beszüntette és jobb fordulattal cirkálóinkat lőtávolságon kívül megkerülve, azoktól délre, egységeit arcvonalba rendezve várakozó állást foglalt el.

„Novara” olyan hirtelen állt meg, hogy „Helgoland” és „Saida” először túlhaladtak rajta. „Saida” balra fordul és „Novara” mellé áll, hogy vontába vegye, „Helgoland” pedig az ellenség felé fordul, hogy annak tüzét magára vonja, illetve az esetleg bekövetkező új támadást felfogja.

A „Sankt Georg” páncélos cirkáló ekkor kb. 20 mérföldnyi távolságban volt, így az ellenség támadása ellen még nem nyújthatott volna támogatást. Az ellenség pedig Brindisi irányába fordulva kb. 15000 m-re állt cirkálóinktól, amidőn délről új füstoszlopok tűntek fel. A nehéz helyzetben lévő cirkálóinknak tehát még újabb ellenséggel kellett számolniuk.

11 óra 24-kor egy 1500 tonnás romboló válik ki az ellenség sorából és torpedótámadásra tör elő, de a nekirohanó „Helgoland” sortüze megfordulásra kényszerítette. Ugyanakkor beérkeztek az ellenség megerősítésére a „Marsala” olasz cirkáló, az 1500 tonnás „Carlo Alberto Racchio”, valamint az „Impavido”, „Indomito” és „Insidioso” 700 tonnás torpedórombolók. Az egyesült ellenséges kötelék arcvonalban újabb támadásra indul és kb. 8000 m-ről balra, nyomdokvonalba fordulva megnyitja tüzét, melyet legközelebből „Helgoland” viszonz, de amennyire azt helyzetük megengedi „Saida” és „Novara” is tüzelnek. Egy ellenséges torpedóromboló újból támadásra tör elő és 6000 m-re megközelíti a „Helgoland”-ot, melynek tüze azonban visszafordulásra kényszeríti. Ezen utolsó támadási kísérlet után az ellenség 12 óra 07-kor dél felé fordul és Brindisi irányában eltűnik a láthatáron.

„Helgoland” már 11 óra 40-kor jelentette a „Sankt Georg”-on lévő cirkálóflottilla parancsnokának, hogy a „Saida” vontába veszi a „Novará”-t és hogy az ellenség újból támad. Az 1903-ban épült „Sankt Georg” cirkáló azonban óránként 18 mérföldnyi sebességnél többet nem tudott kifejteni és még mindig kb. 8 mérföldnyi távolságra volt, amikor az ellenség utolsó támadására indult.

12 óra 30-kor egyesül végül a „Sankt Georg” a „Novara” csoporttal, amikor az már iránnyal a Bocche di Cattaro felé megindult. Később az ugyancsak támogatásra kifutó „Budapest” is csatlakozott a menethez.

Az egyesült kötelék, melyet „Balaton”, „Warasdiner”, valamint több torpedónaszád biztosított tengeralattjárók ellen, 18 óra 40-kor érkezett haza a Cattarói öbölbe.

A lesállásra rendelt tengeralattjárók közül csak a német „UC.25”, mely előbb Brindisi előtt aknákat fektetett, jutott támadáshoz. Sikerült a visszatérő ellenség vezérhajóját, a „Dart-

mouth” angol cirkálót megtorpedózni. A súlyosan sérült cirkálót ugyan Brindisibe vontatták be, de a biztosítására kiküldött „Boutefeu” francia torpedóromboló az „UC.25” által fektetett aknára került és kétrészre szakadva elsüllyedt.

Ezzel a május 15.-i, harceseményekben igen gazdag nap végleges eredménye a következő volt:

Az Otrantó-i zár megsemmisített.

Tengeralattjáróink számára a Földközi-tengerbe vezető út felszabadult. Az angol őrhajókat csak nappal vonultatták fel és az egész őrhajóságot sokkal délebbre helyezték.

Az ellenség anyagi veszteségei: elsüllyedtek: a „Borea” 370 tonnás olasz, a „Boutefeu” 714 tonnás francia torpedóromboló, a löszerrel megrakott „Carruccio” gőzös és súlyosan megsérültek a „Bersagliere” és „Verità” nevű gőzösök. A „Dartmouth” angol cirkáló a torpedótalálat folytán hosszabb időre harc képtelenné vált.

Személyi veszteségek:

„Borea”-n: 11 halott és 12 sebesült
„Carruccio”-n: 4 halott, 3 sebesült,
„Verità”-n: 1 halott, 1 sebesült,
„Dartmouth”-on: 3 halott,
„Boutefeu”-n: 12 halott, 24 sebesült,
„Aquila”-n: 2 halott.

A 14 elsüllyesztett és 10 teljesen összelőtt őrhajó személyzetéből 72 fő fogságba esett, a halottak és sebesültek száma ismeretlen.

Ezzel szemben egységeink közül „Novara” 8 nap múlva ismét harcképes volt, „Helgoland” és „Saida” pedig harcképességüket – a találatok dacára – teljes mértékben megtartották.

Személyi veszteségünk: 15 halott, 31 sebesült.

A hősi halottak közül magyarok:

A „Novara” cirkálón:

Szuborits Róbert korvettkapitány,
Stepancic Ferenc tüzér,
Kulcsár Mihály és
Szekeres András torpedisták.

Az otrantói zár ellen május 15.-én végrehajtott támadás tengeralattjáróinknak hosszú időre biztosította a szabad utat a Földközi-tengerbe. Torpedóegységeink azonban továbbra is folytatták előretöréseiket az Adria déli részébe, hogy az ott sejtett ellenséges hajóforgalmat zavarják.

1917. szeptember 20.-án „Tátra”, „Balaton”, „Csepel” és „Orjen” torpedórombolóink az Otrantói-szorosban cirkáltak, de ellenséggel nem találkoztak.

Október 18.-án „Helgoland” cirkálónk a 6 „Tátra” típusú torpedórombolóból álló 1. torpedóosztaggal a Valona – Brindisi szakaszra futott ki. A két kikötőt egészen közelről szemrevételezte anélkül, hogy az ellenség ebben megzavarta volna. Hazamenet – Durazzo magasságában – „Helgoland” fölött élénk légi harc folyt le egy saját felderítő vízirepülő és két ellenséges nagy repülő között. Repülőgépünk ismételen cirkálónk lövegeinek hatáskörzetébe hozta az öt támadó repülőgépet, melyek ekkor a cirkálóra bombákat dobtak. „Helgoland” ezeknek sikeresen kitért, sőt dacára 24 mérföldes sebességének, az egyik repülőgépet le is lőtte, mely égvé zuhant a tengerbe. A repülőátadás után nemsokára tengeralattjáró támadás is érte csoportunkat, de a torpedó találat nélkül futott át a „Helgoland” és az követő „Lika” között.

November 12.-én „Novara” a 85., 88. és 96. számú torpedónaszádokkal,
november 22.-én a 85., 88. és 93. számú torpedónaszádok, majd

december 13.-án a „Tátra”, „Balaton” és „Csepel” torpedórombolók jelentek meg az Ot-rantói-szorosban. Ezen utóbbi csoport éjjel 11 h 40-kor nagy ellenséges torpedórombolóval találkozott, 1000 méterre közelítette meg őket és egy torpedólövést adott le rájuk, mely azonban célt tévesztett, de az ellenség erre elfordult és a sötétségben eltűnt.

November 28.-án a „Dukla”, „Streiter” és „Huszár” torpedórombolóink a 82., 87. és 95. számú torpedónaszádokkal a Porto Corsini és Rimini közötti olasz partot keresték fel. Élénk tűzharcba kerültek egy 15 cm-es parti üteggel és számos géppuskával. Ezen felül csoportunkat repülőátadás is érte, mely eredménytelen maradt.

Ugyanekkor egy másik csoport – a „Triglav”, „Réka”, „Dinara” torpedórombolók és a 90., 86., 79. és 78. sz. torpedónaszádok – a Metauro torkolatnál, ágyútűzzel egy tehervonatot semmisített meg. Egy segítségül elősiető páncélvonat eredménytelenül tüzelt egységeinkre.

December 17.-én „Triglav”, „Scharfschütze”, „Huszár”, „Dinara” és a 87. és 78. sz. torpedónaszádok ismét Pesaro ellen, a „Turul”, „Streiter”, „Réka” és a 95. és 82. torpedónaszádok pedig Fano ellen intéztek támadást.

A két csoport egyesülése után egy ellenséges léghajó anélkül, hogy találatot ért volna el, megtámadta egységeinket. Hazafelé menet „Dinara” torpedórombolónkat egy ellenséges tengeralattjáró torpedója találta el, mely azonban nem robbant s így csak lényegtelen kárt okozott.

Ezen támadó jellegű tevékenység mellett a Durazzo felől mind sűrűbben lebonyolítandó víziszállítványok, valamint a Cattarói-öbölből ki,- illetve befutó tengeralattjárók biztosítása annyira igénybe vette torpedóegységeinket, hogy ezen biztosító szolgálat zavartalan ellátása érdekében abba a modern „Tátra” típusú torpedórombolókat is be kellett vonni.

Torpedóegységeink további feladata leszálláson lévő tengeralattjárók leküzdése, valamint saját repülőink biztosítása volt.

Ilyen biztosítás alkalmával 1917. június 4.-én „Wildfang” torpedórombolónk aknára futott és elsüllyedt. Hősi halált halt 1 tiszt és 23 fő legénység, köztük magyar:

Szalontay István,
Árva Imre,
Szabolcsi Ferenc főfűtők és
Mészáros Gyula fűtő.

A szeptember 29.-éről 30.-ára virradó éjjel repülőink Ferrara ellen intéztek támadást. A biztosításukra kiküldött régi típusú „Turul”, „Velebit”, „Huszár” és „Streiter” torpedórombolók és a 90., 94., 98. és 99. számú torpedónaszádok 8 korszerű olasz torpedórombolóval kerültek harcba. Egységeink a harc folyamán kevés találatot kaptak, míg ők az ellenfél vezérhajóját a tűzharcban több lövéssel találták el és az ellenséges torpedórombolókat visszafordulásra kényszerítették.

Míg cirkálóink és torpedóegységeink állandóan igénybe voltak véve, a csatahajók és nagyobb cirkálók általában tétlenségre kényszerültek, mivel ezekkel az egységekkel egyenértékű ellenséges erő az Adrián nem mutatkozott. Alkalmazásuk ellenséges partok elleni vállalkozásokban pedig nem állt volna arányban a kockázattal, mivel ezek a nagy hadihajók a mindennél leszállásban álló ellenséges tengeralattjárók támadásainak voltak kitéve.

Az elégtelen táplálkozás, a romlott ruházat és a sok nélkülözés mellett már éveken át fenntartott nehéz és egyhangú készütségi szolgálat folytán a csatahajók legénységének hangulata mindinkább nyomottá vált és végül lázadási jelenségekhez is vezetett. Hogy ebben a megtévelyedésben a tétlenségnek mekkora szerepe volt, azt legjobban bizonyítja az a tény,

hogy a küzdő egységek személyzeténél az állandó nehéz szolgálat dacára a harcias és fegyelmezett szellem mindvégig megmaradt.

A lassan válságossá váló viszonyok megkövetelték, hogy a haditengerészet vezetését azok a parancsnokok vegyék át, akik az addigi kiváló háborús múltra támaszkodva biztosítékot nyújtottak, hogy a csataflottában feltámasztják a régi harcshellemet.

Nagybányai Horthy Miklós ellentengernagy, a soron kívül kinevezett flottaparancsnok, lett ennek az új szellemnek hivatott megtestesítője. Bár ebben az időben a Monarchia már közeledett ellenálló képességének határához, a Haditengerészet megingatlanul bízott és reménykedett új vezérében.

A Flottaparancsnokságban beállott változást az ellenség is értékelte és számolva flottánk ezután bekövetkezhető élénkebb tevékenységével gyors intézkedéseket tett a déli Adriában működő hadiflottájának megerősítésére.

Az új vezér a csataflotta kötelékéből kivonta a nyílt harcra tekintetbe nem jövő, régi típusú egységeket és a Cattarói-öbölben állomásozó kötelék megerősítésére a három „Erzherzog,” típusú csatahajót küldte le, melyek ezentúl a cirkálóflottilla zömét képezték.

Míg a déli Adriában egymást követték az olasz partok elleni támadások, valamint az Ot-rantói-szoros elleni vállalkozások, haditengerészetünk tevékenységének súlypontja mindinkább az Adria északi vizeire terelődött, ahol az ellenség mindenáron át akarta törni hősiessen védett Isonzó arcvonalunkat.

Röviddel az olasz hadüzenet után a haditengerészet megerősített tengerészszászlóaljai vették át az Isonzó – arcvonalnak a tengerre támaszkodó balszárnyát. Külön tengerészeti Lagúna Flottillát is állítottunk fel, mely ezt a frontszakaszt a szükséges utánpótlással is ellátta. Ez az új alakulat összesen 45.000 tonna hadianyag – egyebek között 38 cm-es mozsarak és 30,5 cm-es tarackok – és körülbelül 30.000 főnyi csapat szállítását bonyolította le.

A tengerről jövő oldaltámadások ellen mind a két fél számos aknamezőt létesített, úgy hogy ezeken a vizeken a hajózás csak aknakeresőkkel volt lehetséges. Az ily aknarakó- illetve aknakereső munkák közepette, itt egyenként fel nem sorolható, számos kisebb-nagyobb harc keletkezett.

1917. október 27.-n a 4., 6. és 9.-es számú torpedónaszádaink az olasz Sdobba - ütegeket eredményesen lőtték, melyeket azután az ellenség maga robbantott fel.

Október 30.-án az Isonzó – arcvonal támogatására a „Wien” és „Budapest” partvédő páncélosok Triesztbe indultak, ahová az „Admiral Spaun” cirkálón kívül még a 87., 96., 99. és 100. számú torpedónaszádok már előbb beérkeztek volt.

„Admiral Spaun”, „Budapest”, „Árpád”, „Triglav”, „Lika”, „Dukla”, „Turul”, „Scharfschütze”, „Streiter” és a 100., 99., 98., 94., 92., 84., 66., 65., 61., 37., 34., 30., 27., 23. és 20. számú torpedónaszádok, valamint a 34., 7., 6., 5. sz. aknakeresők.

A támadásnak az volt a célja, hogy a 41. honvédhadosztállyal együttműködve az ellenséget a Piave – Piave Vecchia torkolat háromszögből kiszorítsuk. Menetközben csoportunk aknamezőre bukkant, melyen át először utat kellett nyitni. Így egységeink csak 8 h 30-kor foglalhatták el tüzelőállásikat. A tűz megnyitásakor köd keletkezett, úgy hogy a repülők által tervezett figyelés lehetetlen volt. a köd később olyan erős lett, hogy körülbelül egy órai lövetés után egységeinknek a céltalan tüzet teljesen be kellett szüntetni és kénytelenek voltak helyükön lehorgonyozni. Ebben a helyzetben védtelenek voltak mindennemű ellenséges tengeralattjáró- vagy torpedosiklócsónak támadás ellen, de a megtámadásukra Velencéből kifutott egységek lekéstek. Egységeink 11 h 50-kor – amikor a köd már engedett – visszatértek Triesztbe.

Az 1918 évi júniusi és júliusi támadás során tengerész csapataink a XXIII. Hadtest kötelékében harcoltak. Különösen tevékenyen vette ki részét a harcokban a 7 cm-es ütegünk. Eredményesen működtek még úszóütegeink és 15 cm-es ágyúink is, amelyek több ellenséges torpedónaszád- és repülőtámadást vertek vissza.

Az Adria északi részében több említésre méltó esemény a háború végéig már nem fordult elő. Az ott tartózkodó aknakereső naszádok, valamint a Lagúna-flottilla végig a szárazföldi arcvonal szolgálatában állottak.

Az Isonzó menti szárazföldi harcokban hősi halált halt tengerészek közül 3 magyar volt; és pedig:

1917. május 26.-án

Simon László

november 2.-án

Szabó Béla

november 13.-án

Gálfy Dénes tengerészek.

Az Adria déli részében továbbra is folytattuk vállalkozásainkat Otranto és az ellenséges partok ellen.

1918. április 6.-án a „Novara” cirkáló valamint „Csepel”, „Tátra” és „Orjen” rombolókból álló csoport végig hajózta a Grado-tól Pescara-ig húzódnó partot, ellenséggel azonban nem találkoztak.

Április 22.-ről 23.-ra virradó éjjel „Triglav”, „Csepel”, „Uzsok”, „Dukla” és „Lika” torpedórombolóink Valonától délre törtek elő. Éjfél felé két nagy ellenséges egységgel, az angol „Jackal” és „Hornet” nevű torpedórombolókkal találkoztak. A mieink által kezdeményezett támadás kezdetén a „Jackal” mindjárt egy telitalálatot kapott a lőszerraktárába, veszteség 2 halott és több sebesült volt. Kevéssel utána a „Hornet”-et érte találat, mely őt annyira harc-képtelenné tette, hogy kénytelen volt elfordulni és a part felé venni útját. Egységeinket – bár teljesen be voltak fedve az ellenség tüze által, - közvetlen találat nem érte. Az éjjeli harcot azonban mégis megszakították, mert túlságosan közel voltak Valonához, ahonnan, valamint Brindisiből is, a felriasztott ellenség már útban volt. Nemsokára meg is jelent az olasz 1540 tonnás „Carlo Mirabello”, az 1000 tonnás „Alessandro Poerio”, valamint a „Comet”, „Torens”, „Alarm”, „Cimeterre”, „Bronzetti”, „Redpole” és „Rifleman” torpedórombolók, anélkül, hogy a harcba be tudtak volna avatkozni. Míg egységeink minden veszteség nélkül tértek haza az angol veszteség a „Jackal”-on és „Hornet”-en 7 halott és 25 sebesült volt.

1918. április 5.-én egy kis tengerészkülönítményünk Ancona kikötője ellen merész vállalkozást hajtott végre.

Az olasz haditengerészet a háború folyamán egy egészen új harceszközt alkalmazott, a már említett „MAS”-okat, melyek torpedókkal felszerelt siklócsónakok voltak. Ezek nagy sebességük révén igen alkalmasak voltak a kikötőben horgonyzó vagy menetben lévő nagy hajók torpedókkal való megtámadására. A „MAS”-ok egyik kikötője az északi Adriában Ancona volt. Felmerült az a terv, hogy oda behatolva az ott talált „MAS”-okat vagy megsemmisítsük, vagy azokat saját legénységünkkel ellátva Polába hozzuk. Az önként jelentkezett 5 tengerészászlós és 55 fő legénységből álló különítmény, a tervet kieszelt sorhajóhadnagy vezetése alatt, április 4.-ről 5.-re virradó éjjel egy nagy motoros csónakkal a 96.-os számú torpedónaszád vontájában elindult Ancona felé. A torpedónaszád körülbelül 15 mérföldnyire az olasz parttól eleresztette a különítményt szállító csónakot. A csónak azonban kevésbé megbízható kis tájolója miatt Anconától jóval északra ért partot. A vállalkozó csapat zavartalanul szállt partra és miután két tengerészt csónakörségnek hagyott hátra, Falconarán át Ancona felé vette útját. Útközben alpini csapatokkal is találkoztak, akik azonban angoloknak nézték különítményünket és szívesen adták meg a tőlük kért felvilágosításokat. Amidőn egy tanyához érkeztek, azt megszállták és a lakosait a pincébe zárták. A tanya melletti domb tetejéről eszközölt megfigyelések, valamint a felderítésre kiküldött zászlós jelentéséből megállapították, hogy a „MAS”-ok – egy kivételével – nem a repülőink által jelzett helyen vannak, hanem a torpedó-

naszádok mellett fekszenek kikötve. Így elhatározták, hogy először az egyedül álló „MAS”-t kerítik hatalmukba és ezzel a többihez áthajózva megszállják a másik négyet is. A csapat zárt rendben Ancona felé indult, de az egyik olasz nemzetiségű tengerész útközben el-elmaradozott, míg egyszerre csak eltűnt a házak között. Felkeresésére egy altisztet küldtek utána, de néhány pillanat múlva két lövés dördült el, mely után egyikük sem tért vissza. A különítmény folytatta útját a kikötőbe, ott az először szemszálló őrszemet ártalmatlanná tették és megszállták az egyedül álló „MAS”-t. Az eddig oly jól sikerült vállalkozást itt nem várt szerencsétlen véletlen hiúsította meg. A megszállt siklócsónakot szétszedett motorokkal üzemképtelen állapotban találták. Minthogy a már felriasztott hadikikötőből a parton visszahagyott saját csónakhoz visszatérni már nem tudtak, a különítmény parancsnoka – a felesleges vérontást elkerülendő – megadta magát a felriasztott csapatokkal megjelent tábornoknak.

A bátor vállalkozás nem sikerült és az egész csapat fogságba került, de a vállalkozás élénk tanúságot tesz haditengerészetünk mindenkor mindenre kész harci szelleméről.

1918. május 7.-én, „Turul”, „Huszár”, „Réka” és „Pandúr” torpedórombolók indultak az olasz part felé, hogy a Mutignano – Silvi-i vasúti vonalat egy partra tett különítmény által felrobbantsák. A partraszálló kis különítményt a parti őrsök azonnal észrevették és hevesen tüzelni kezdtek reá. Egységeink néhány jól irányzott lövéssel elnémították ugyan az ellenséget de a robbantási tervet fel kellett adni, mivel már az egész part fel volt riasztva és így a vállalkozás folytatása, illetve annak eredményes befejezése teljesen kilátástalanná vált.

A partra szállt különítmény veszteség nélkül tért vissza hajóinkra és azok, anélkül, hogy ellenséggel találkoztak volna, sértetlenül tértek vissza kikötőjükbe.

1918. tavaszán az entente az eddigi mozgózár helyett az Otrantói-szoros egész hosszában egy mélységben is tagozott hatalmas állandó zárt szervezett meg. A zárhoz 52 torpedóromboló, 124 ör- és halászhajó, valamint 36 torpedósiklócsónak tarozott. A zártól északra 20 tengeralattjáró állt előőrsi vonalban. A zárvédelem az angol adriai hadiflotta parancsnokának volt alárendelve.

A zár ilyen nagymérvű megerősítés folytán úgy a saját, mint a szövetséges tengeralattjáróinknak egyre nehezebbé vált az áttörés a Földközi-tengerbe. Még a vízalatti átjutás is nagy veszteségek árán volt lehetséges és a záron elpusztult tengeralattjárók száma állandóan növekedett.

Flottánknek új parancsnoksága tehát elhatározta, hogy nagyobb erővel támadja meg a zárt és azt megsemmisíti. A vállalkozásban csaknem az egész flotta részvétele volt tervezve. A támadó cirkáló osztagokat a flotta zöme támogatta volna.

A kiadott parancs szerint a „Novara” és „Helgoland” cirkálóink a „Tátra”, „Csepel”, „Triglav” és „Lika” torpedórombolókkal a legdélibb, a Fano – Santa Maria di Leuca – vonalat, a „Saida” és „Admiral Spaun” cirkálók a 84., 92., 98. és 99. torpedónaszádokkal az ettől északra lévő otrantói sávot támadták volna meg.

A nagymérvű vállalkozás végrehajtását a balszerencse hiúsította meg. Még annak megindulásakor szerencsétlen véletlenek összetalálkozása folytán sikerült egy torpedósiklócsónaknak a „Szent István” legújabb csatahajónkat elsüllyeszteni.

A csatahajók első csoportja a „Viribus Unitis” vezérhajó a flottaparancsnokkal és a „Prinz Eugen” június 8-án este hagyták el Polát. A következő nappal Tajer kikötőben töltöttek és éjjel onnan kijutva 10.-én reggel Slano-ba érkeztek.

A „Tegetthoff” és „Szent István” csatahajókból álló második csoport, az utóbbin beállt gépüzemi zavarok miatt 10.-én az alkonyati órák helyett csak éjjel futott ki. Akkor is késéssel, mert a Pola-i hadikikötőt védő nehéz torlasz kapujának nyitása késedelmet szenvedett. Útközben ez a csoport „Szent István” újabb gépüzemzavara miatt, az elrendelt 18 mérföldes sebesség helyett csak 12 mérfölddel tudott haladni. 11.-én reggel, mikor már sikerült a csoport se-

bességét kb. 14 mérföldre emelni, Premuda - szigettől kb. 9 mérföldnyire délnyugatra 3 h 30-kor, a „Szent István”-t egymásután 2 torpedótalálat érte. Ezt a sikerrel járt torpedótámadást a „15” sz. MAS hajtotta végre. A kísérethez tartozó 76. sz. torpedónaszádunk észrevette ugyan a támadót, de amikor a riasztójelét leadta és támadására indult már késő volt, a torpedók ki voltak löve.

A „Tegetthoff” azonnal a súlyos léket kapott „Szent István” segítségére sietett, vontába is vette, de a hajót már nem lehetett megmenteni. Reggel 6 órakor elsüllyedt és vele 85 tengerész lelte a tengerben sírját.

A „Szent István” elsüllyedésénél hősi halált halt magyar tengerészek névsora:

Rövidi Maxon Róbert sorhajóhadnagy,
Bálint Sándor tengerész,
Bata Gábor torpedista,
Beer Márton tengerész,
Belacic Vince fűtő,
Briski Mihály tengerész,
Budai Sándor tengerész,
Budrean György fűtő,
Cagljevics Antal gépésztiszt,
Dumencics Iván kormányos törzsaltiszt,
Dagicevics Mihály tengerész,
Ferenc Antal tengerész,
Fruda Áron tengerész,
Gellin János tengerész,
Grizicics János tengerész,
Hammecz Henrik gépésztiszt,
Held Ferenc tengerész,
Kranejecz József távirásztiszt,
Kubacz István fűtő,
Kukuljan Pál fűtőtiszt,
Madár József tengerész,
Márkus György gépésztiszt,
Medan József tengerész,
Miatovics Sándor ágyústiszt,
Molnár Imre fűtőtiszt,
Pásvány Sándor ágyústiszt,
Pepelán Sándor tengerész,
Schall Lajos tengerész,
Szilvay Ferenc torpedótiszt,
Simicich Jusztus torpedótiszt,
Simcich János fűtő,
Snef János gépész,
Spak Simon ágyústiszt,
Stancsics Jaziut tengerész,
Stankovics Miklós aknásztiszt,
Strohberger István gépész,
Szpisák Gyula ágyústiszt,
Szűcs Antal kormányos,
Varga Pál torpedótiszt.

1918. július 1.-ről 2.-re virradó éjjel a „Balaton” „Csikós”, valamint a 84. és 83. sz. torpedónaszádokból álló csoport a Stabilimento Balneare elleni repülőtámadásunkat biztosította. A kötelék „Csikós” már elhasználódott kazánjai és a 83. sz. torpedónaszád a hajóorrán szenvedett sérülés miatt alig 20 mérföldnyi sebességet tudott tartani. A „Balaton” egyik kazánja pedig üzemképtelen volt. San Andrea-tól délre egy olasz „MAS” sikertelen támadást kísérelt meg. Reggel 3 h 10-kor kis kötelékünk két – több nagy torpedórombolóból álló – ellenséges csoporttal találkozott, melynek egyike az „Orsini”, „Sirtori”, „Stocco” és „Acerbi”, a másik pedig a „Missori”, La Masa” és „Audace” torpedórombolókból állott. Amikor egymást észrevették, a távolság már csak kb. 500 méter volt. „Balaton” sebességét fokozva az ellenséget megtámadta és azt elfordulásra kényszerítette. Utána párhuzamos tűzharc következett, melyben a „Balaton” által megtámadott „Orsini” csoport harmadik hajója – a „Stocco” – erős tűzzel a hajó elülső részében, harcképtelenné vált és a negyedik hajó védelme alatt megállt. A még harcképes két ellenséges torpedóromboló pedig teljesen elfordult. A „Balaton” üzemképtelen kazánjával nem gondolhatott a további üldözésre és Parenzo felé fordulva, csoportjának többi egységét kereste. Ezek – a „Csikós” és a 2 torpedónaszád – miután nem voltak képesek a „Balaton” sebességét tartani, visszamaradtak és a második ellenséges csoporttal, - a „Missori” csoporttal – kerültek harcba. A tűzharcban fennálló nagy távolságot nem sikerült csökkenteni, mert az ellenség elfordult és eltűnt a sötétségben.

A nagy túlerővel szemben vívott éjszakai harcban torpedóegységeink rögtön kezdeményezett támadó fellépéseikkel egyenlítették ki az ellenfél bántó fölényét.

A „Balaton” hajóorrát számos találat érte, úgy hogy a hajó elülső része megtelt a behatolt vízzel. A „Csikós” a kazánházba kapott telitalálatot, a 83. sz. torpedónaszádon a lobogókötélhez ütődve robbant egy gránát, - a 84. sz. torpedónaszádnak pedig az antennáját lötték le.

Veszteségünk csak 5 sebesült volt, ezek közül 2 a „Balaton”-on, 2 a „Csikós”-on és 1 a 83. sz. torpedónaszádon, míg az ellenség vesztesége csak a „Stocco” rombolón 2 halott és 6 sebesült.

Július 11.-én, repülőink támogatására kiküldött „Uskoke” és „Dukla” Bani-tól 40 mérföldre északkeletre a tengerre leszállott 12. sz. olasz repülőgépet elfogták, a rajta lévő 2 tisztet foglyul ejtették, és a repülőgépet sértetlenül Cattaróba vontatták.

Bár torpedóegységeink szüntelenül kint voltak a tengeren, ahol főleg számos repülőtámadást biztosítottak, nagyobb összecsapásra az ellenséggel a nyári hónapokban már nem került sor.

A katonai szállítmányok biztosítása azonban tovább folyt.

Számban igen kevés és csak szorosan vett partvédelemre berendezett tengeralattjáróink elsüllyesztési eredményeit téves volna a nagy német tengeralattjárók eredményeivel összehasonlítani.

Kis tengeralattjáróink működési sugara legfeljebb Brindisi, illetve Valonáig terjedhetett. Tekintettel arra, hogy torpedó és lőszeranyaguk is korlátolt volt – parancs szerint – csupán nagyobb gőzösöket, illetve hadiegységeket támadhattak meg. Ilyenek pedig Valona – Brindisi vidékén, ahol kis tengeralattjáróink eleinte leszállásban álltak, igen ritkán fordultak elő. Viszont az ott szolgálatot teljesítő ellenséges őrhajók gyakran víz alá kényszerítették őket.

A hajó belsejében lévő rossz, elhasznált levegő gyakori gázmérgezéseket és ájulásokat okozott. Előfordult, hogy majdnem a hajó egész személyzete szolgálatképtelenné vált.

Mindeme gátló körülmények dacára működésük legelején is már kiváló eredményeket mutattak fel. Ilyenek az előbb ismertetett U.12. és U.14. tengeralattjáróink sikeres támadásai.

Csak a háború későbbi idején növekedett meg tengeralattjáróink száma olyan egységekkel, amelyek a Földközi-tengerbe is kiterjeszthették működési területüket, ahol már számottevően vettek részt a kereskedelmi tengeralattjáró-háborúban.

1915. augusztus 30.-án U.5. tengeralattjárónk Durazzo előtt egy 2000 tonnás szénrel és búzával megrakott gőzöst fogott el s azt mint hadizsákmányt a Cattarói-öbölbe vitte. E gőzös később mint XVIII. sz. segédgőzös lett beállítva a haditengerészet szolgálatába.

Továbbiakban csak az elsüllyesztett hadihajók vannak felsorolva, míg az igen nagy számban elsüllyesztett kereskedelmi hajók nem.

1915. június 10.-én, U.14. sz. tengeralattjárónk Velence előtt elsüllyesztette a „Medusa” olasz tengeralattjárót.

Június 27.-én, U.10-es az olasz „5.PN” sz. torpedónaszádot,

Június 6.-án az osztrák-magyar lobogó alatt harcoló német U.14.-es tengeralattjáró Chioggia-tól 15 mérföldnyire az „Amalfi” olasz cirkálót süllyesztette el.

Augusztus 12.-én, U.12. sz. tengeralattjárónk, mely oly szép sikerekre tekinthetett vissza, egy olasz tengeralattjáró üldözése közben a Velence előtti aknazárba került és egész személyzetével együtt elsüllyedt. Veszteség 2 tiszt és 18 fő. Magyar honos hősi halottak:

Budiszavljevics Mane torpedómester,
Drotzinger Rezső,
Deák László és
Strausz Zoltán torpedónegyedesek.

Augusztus 13.-án, U.3. tengeralattjárónk, amikor Valona környékén, a „Città di Catania” olasz segédcirkálót és kísérő torpedónaszádját megtámadta, a reádobott vízalatti bombáktól megsérült.

A sötétség beálltaig víz alatt haladt tovább, majd felmerülve útját a Cattarói-öböl felé akarta venni, de a sérülés következtében csupán villanymotorjait használhatta. Amikor másnap hajnalban több ellenséges torpedóromboló támadta meg, fogyatékosan működő gépezetével hiába próbálkozott a víz alá merülni. Tengeralattjárónk helyzete menthetetlen volt és a mindinkább közeledő „Bisson” nevű francia torpedóromboló már tüzevel árasztotta el. A parancsnok ekkor elrendelte a hajó elhagyását, maga pedig a rábizott tengeralattjárón maradt s hajójával együtt merült a mélybe. Vele együtt hősi halált halt 9 fő.

Köztük magyar:

Gyórfy József gépésznegyedes.

A tengeralattjáró többi, tengerben úszó személyzetét, a „Bisson” kimentette.

1916. március 18.-án az U.6.-os tengeralattjárónk Durazzo előtt a „Renaudin” francia torpedórombolót süllyesztette el.

Május 10.-én, ugyanezen tengeralattjárónk az Otrantói-szorosban angol őrhajók hálójába került. A háló az egész hajótestet körülfonta és lehetetlenné tette a gépek használatát is. A parancsnok elrendelte hajójának elsüllyesztését, nehogy ellenséges kezekbe kerülhessen. A fogságban meghalt a magyar:

Weber Alfréd fregatthadnagy.

Június 8.-án, az U.5.-ös sz. tengeralattjárónk az olasz „Principe Umberto” segédcirkálót süllyesztette el, mely alkalommal 50 tiszt és 1500 fő legénység lelte a tengerben halálát.

Június 23.-án az olasz „Città di Messina” segédcirkáló, majd másfél órával később a francia „Fourche” torpedóromboló, amely a „Città di Messina” elsüllyesztése után tengeralattjárónkat vízbombákkal akarta megsemmisíteni, ezek az U.15.-ös tengeralattjárónk áldozataul.

Július 10.-én, U.17-es tengeralattjárónk, az albán part közelében a „Bormida” csapat-szállító hajót kísérő „Nembo” olasz torpedórombolót süllyesztette el. Sikeres támadása után azonban erős lökés érte és az ezt követő vízbeomlás folytán gyorsan süllyedni kezdett. A hajó rövid időre ismét felszínre került ugyan, de az erős léket már nem lehetett betömni. Így a tengeralattjárót el kellett hagyni, mely az előbb kinyitott szelepeken behatolt hatalmas víztömeg folytán nagy gyorsasággal végleg elmerült. Vesztét az olasz bizottság szerint, akna okozta. El-esett 2 fő, mindkettő magyar:

Schönstein Ármin rádiómester,
Kemény Ferenc torpedista.

A személyzet többi része egy üres csónakot talált mely valószínűleg a „Nembo” torpedórombolóé lehetett, és azzal az albán partra evezett, ahol olasz fogságba esett.

1917. április 29.-én, U.30.-as tengeralattjárónk, útban a Földközi-tenger felé, az Otrantói-szorosban az ellenség záróvébe került és ott teljes személyzetével elsüllyedt. Hősi halált haltak: 5 tiszt, 16 fő. Magyarok:

Tóth István sorhajóhadnagy,
Hricsovári Ricsóváry Sándor fregatthadnagy,
Bakay Gyula fregatthadnagy,
Ecker Sándor és
Molnár Ferenc gépésznegyedesek.

Május 16.-án U.5.-ös tengeralattjárónk a fasanai csatorna északi részén – valószínűleg olaszok által fektetett – aknára futott és elsüllyedt. A hajót később kiemeltük. Elestek: 1 tengerész zászlós és 5 fő. Magyarok:

Beczúr István tengerész.

Június 11.-én U.27.-es tengeralattjárónk a görög partok mellett a „Sakaki” japán torpedórombolót találta el torpedójával. A japán hajó parancsnoka és 50 fő legénysége elesett, de a hajóroncsot azonban sikerült Pireus kikötőjébe vontatni.

Július 12.-én, U.4.-es tengeralattjárónk az Ioni-tengerben elsüllyesztette a francia haditengerészethez tartozó 1.500 tonnás „Berthilde” nevű mentőhajót.

1918. február 21.-én, az „Airone” olasz torpedóromboló elsüllyesztette U.23.-as tengeralattjárónkat. Elesett 4 tiszt és 18 fő. Magyar honosok:

Záger Milán gépésznegyedes,
Kozlovszky Rezső gépésznegyedes,
Schulde Ferenc tengerész.

Május 14.-én, U.27.-es tengeralattjárónk az Otrantói-szorosban elsüllyesztett egy „Archer” típusú angol torpedórombolót.

Július 3.-án, U.20.-as tengeralattjárónk a Velencei – öböl felé indult, de onnan nem tért többé vissza. Valószínűleg a Tagliamento torkolatánál aknára került és egész személyzetével elsüllyedt. Elesett 3 tiszt és 15 fő, köztük magyarok:

Pajor Gerő gépésznegyedes.

Szeptember 20.-án, U.47.-es tengeralattjárónk, az albán parton cirkálva, nagy távolságra torpedót lőtt ki egy ellenséges tengeralattjáróra, azonban a célt eltévesztette. Az U.47.-es az

ellenséget ezután üldözőbe vette és 3 órával az első támadás után ellenfelét a tenger fenekére juttatta. Az elsüllyesztett hajó a „Circe” tengeralattjáró volt; személyzetéből csupán az első tiszt menekült meg.

Október 2.-án, U.31.-es tengeralattjárónk az angol „Weymouth” cirkálót torpedózta meg és ezáltal a Durazzo ellen támadásra induló flottát visszavonulásra készítette.

Ugyanebben az időben tengeralattjáróink német társaikkal együtt fáradhatatlan vakmerőséggel kíméletlenül folytatták az állandó veszéllyel járó harcot az ellenséges kereskedelmi hajóforgalom ellen. Ezen vállalkozások – a tekintetbe jövő egységek kis száma, valamint kisebb méretezés dacára – mindig igen jó eredménnyel jártak. Működésük végéig összesen több mint 200.000 tonna ellenséges hajóúrtartalmat süllyesztettek el.

Az Entente-nak az Adrián működő tengeralattjárói nem csak számban, hanem nagyságban is jóval felülmúlták a mieinket. Körülbelül 60 tartózkodott közülük állandóan vizeinken. Lesben álltak valamennyi hadikikötőnk és a dalmát szigetország bejárata előtt s még a szigetövnön belül is, de különösen a nyílt tengeren lesték az alkalmat, hogy hadiegységeinket és az igen élénk forgalmat lebonyolító katonai szolgálatba helyezett kereskedelmi hajóinkat megtámadhassák. Mint láthatatlan tengeri figyelőállomások, hajóink minden mozgását megfigyelték s rádió útján azonnal továbbították jelentéseiket.

A tengeren úszva talált torpedók vagy felrobbant torpedóknak a parton talált részei már a háború kezdetén tanúskodtak francia tengeralattjárók létezéséről az Adriában, melyeknek támadásait néha nem is vettük észre s utólag sem volt megállapítható, hogy ki ellen szóltak.

Amikor Olaszország is ellenségeink sorába lépett és angol tengeralattjárók is kerültek Brindisibe, a tengeralattjáró támadások mind sűrűbbek lettek. A legtöbb támadásnak sikerült – bár néha csak az utolsó pillanatban is – ügyes mozdulatozással kitérni, úgy, hogy a sikerrel járt torpedótámadások száma aránylag igen csekély volt.

Az a tudat, hogy e láthatatlan ellenség mindenütt és mindig jelen lehet, a ritkábban kifutó nagyobb egységek személyzeténél bizonyos izgatottságot idézett elő, úgy, hogy ellenséges tengeralattjárók támadásairól vagy azok megjelenéséről szóló jelentések számos esetben tévedésen, a hullámmákkal és vízsávokkal való összetévesztésen alapultak.

Az eddig már említett tengeralattjáró támadásokon kívül, a továbbiakban csak azok vannak felsorolva, amelyeknél vagy a tengeralattjáró maga, vagy az elsütött torpedó minden tévedést kizáró módon volt megállapítható.

Ilyen támadások voltak 1914-ben:

október 4.-én, amikor egy francia tengeralattjáró a Cattarói-öböl előtt a 36. és 38.-as számú aknakereső naszádunkra 2 torpedót lőtt, melynek egyike a két naszád között, a második pedig a 36.-os orra előtt haladt át;

november 4.-én e két naszád újból sikeresen tért ki ilyen támadásnak.

November 29.-én egy francia tengeralattjárónak sikerült a Cattarói-öböl külső részébe, a Topla öbölbe betörnie, de idejekorán észrevették. Bár torpedóegységeink azonnal felvették az üldözést és néha a látható periszkópra tüzeltek is, a tengeralattjáró parancsnokának mégis sikerült hajóját veszedelmes helyzetéből kivezetnie.

1915-ben:

Július 20.-án az 58.-as számú torpedónaszádunkra elsütött torpedó, valószínűleg géptörés folytán 200 méterrel naszádunk előtt elsüllyedt.

Augusztus 18.-án 65-ös torpedónaszádunk ugyancsak sikeresen tért ki egy támadásnak s lelőtte a tengeralattjáró periszkópját, mely a vízbe esett.

Szeptember 7.-én a „Streiter” rombolóra,

szeptember 20.-án az 54-es torpedónaszádunkra elsütött torpedók tévesztettek célt.

Október 1.-én a „Scharfschütze” nekirohanással támadta meg a víz alatti ellenfelét, mely azonban torpedójának kilövése után gyors merüléssel elmenekült.

November 1.-én a 79-es torpedónaszádunkra adtak le torpedólövést, mely az azonnal kitett robbanósárkányával üldözte az ellenséget. A sárkány fel is robbant, de hatása nem volt megállapítható.

December 26.-án 2 torpedót lőttek a „Dinara” rombolóra, melyek közül az egyik a hajó alatt ment keresztül, míg a másik 50 méter távolságra a vízből kiugrott.

December 29.-én a „Dinara” által kísért „Kupa” gőzöst a közepén érte torpedó, de sikerült a hajót partra tenni és így megmenteni.

1916-ban:

Január 17.-én a „Dinara”,

Február 13.-án a „Kaiser Karl VI.” jelentettek sikeresen elhárított tengeralattjáró támadásokat.

Február 13.-án és április 5.-én a „Dániel Ernő” személyszállítót minden előzetes figyelmeztetés nélkül támadták meg, de a torpedók célt tévesztettek.

Március 18.-án az „Ampére” francia tengeralattjáró megtorpedózta az „Elektra” kórház-hajónkat, dacára hogy mint ilyen a nemzetközi előírásoknak megfelelően volt megjelölve. A hajó léket kapott, de nem süllyedt el és sikerült azt a kikötőbe bevontatni. Egy tengerész és egy ápolónő vesztette életét, míg 3 ápolónő súlyosan megsebesült.

Március 27.-én a „Warasdiner” torpedóromboló a reá lőtt torpedónak csak az utolsó pillanatban tudott kitérni. A tengeralattjárónak üldözése sárkánnyal nem vezetett eredményre.

Április 22.-én a „Tátra” rombolónkat San Giovanni in Pelago-nál érte sikertelen torpedótámadás.

Május 9.-én a francia „Archiméde” tengeralattjáró minden előzetes figyelmeztetés nélkül elsüllyesztette a „Dubrovnik” forgalmi gőzöst, mely alkalommal sok polgári egyén vesztette életét.

Június 1.-én a „Biokovo” parti gőzöst,

4.-én a „San Mauro” gőzöst Fiume előtt,

6.-án pedig a 70.-es torpedónaszádunkat érték eredménytelen támadások. A „San Mauro” gőzösre elsütött torpedó, bár eltalálta a hajó csavarját, de nem robbant fel. A csavar nélküli hajót bevontatták Fiumébe. Ugyanaznap szintén a fiumei öbölben valószínűleg ugyanaz a tengeralattjáró a „Nazario” gőzösre is eredménytelenül lőtte ki torpedóit.

Június 9.-én az aknákkal megrakott „Dromedar” aknarakó hajó, útban Durazzo felé gyors fordulással tért ki a torpedótámadás elől, ép úgy, mint ugyanaznap a Cattarói-öböl előtt a 13.-as számú naszádunk.

November 12.-én a „Monfalcone” segédgőzösünket a Skarda szigetnél több torpedóval támadták meg, de eredmény nélkül, úgy mint

december 26.-án a „San Mauro” segédgőzöst, amikor 3 értékes hadianyaggal megrakott gőzöst biztosított.

1917-ben már lényegesen csökkent az ellenséges tengeralattjárók támadásainak száma. Támadások történtek:

február 21.-én a „Trabant” torpedórombolóra Porer mellett,

március 17.-én a „Balaton”-ra Dulcignónál,

március 22.-én a 15-ös számú aknatenderre a Planka-foknál (2 torpedó),

április 20.-án a „Cirkvenica” tengeralattjárót kutató gőzös ellen Moskenizze-nél,

május 17.-én a „Komet” torpedóhajó ellen a Planka-foknál,

május 22.-én ugyanott a „Bikovo” parti gőzösre és

június 4.-én a „Cirkvenica” gőzösre Unie szigetnél.

1918-ban:

január 18.-án „Novi” segédgőzösünk Unie szigetnél a reá lőtt torpedónak már nem tudott kitérni, de az a hajó alatt ment keresztül,
január 26.-án „Warasdiner” torpedóromboló Calamot – foknál,
március 18.-án „Uskoke” Galiola-nál,
május 25.-én „Csepel” Castellausta magasságában tértek ki sikeresen a reájuk lőtt torpedóknak,

június 10.-én és 14.-én a Pola-i aknamezőben dolgozó aknagőzöst torpedózták meg többször is eredménytelenül. Az egyik torpedó a parton robbant fel;

július 14.-én a XIV.-es segédgőzösünkre,
augusztus 7.-én a „Jadro” parti gőzösre Lissánál,
augusztus 23.-án a „Magnet” torpedóhajóra kilőtt torpedók tévesztettek célt. A „Jadro”-nak szánt torpedó a Lissa-i parton robbant fel.

Szeptember 26.-án az albán part mellett 3 gőzösből álló szállítmányunkat támadták meg eredmény nélkül.

Szeptember 29.-én ugyanazon tengerrészen megint egy nagyobb szállítmányra lőttek torpedót. A kísérő torpedóegységek bombákkal támadták meg az ellenséges tengeralattjárót és a néha felmerülő periszkópjára is tüzeltek, de ismeretlen eredménnyel. A két elsütött torpedó a parton robbant fel.

Hogy az ellenséges tengeralattjárók ily számos támadásai nem vezettek eredményre, az elsősorban hadihajóink nyugodt és kiváló vezetésének volt köszönhető, melyet a tengerészek állandó éles és nyugodt figyelés támogatott.

Gondoskodni kellett azonban arról is, hogy ezt az igen veszedelmes ellenséget leshelyéből ne csak elzavarjuk, hanem rendszeresen végre vitt támadások által meg is semmisítsük.

Ezért a tengeralattjárók leküzdésére egy úgynevezett Kereső flottillát állítottunk fel, melynek egységei különleges fülelőkészülékekkel voltak ellátva. E készülék segítségével a tengeralattjárók minden mozgását, valamint víz alatti tartózkodási helyét meg lehetett állapítani. A keresőhajókkal együttműködő torpedónaszádok azután a megjelölt gyanús helyen külön, tengeralattjárók elleni harcra készített bombákat dobtak az alattuk sejtett ellenségre, addig amíg a fülelőhajók a tengeralattjáró gépeiről és szivattyúiról származó zajnak teljes megszűnését állapították meg, vagy a víz felszínére kerülő nagyobb olajfoltokból a tengeralattjáró megsemmisítésére, vagy legalább is súlyos megsérülésére lehetett következtetni.

Ebben a harcban a vízirepülőink is rendszeresen vettek részt, akik bizonyos magasságban repülve, kedvező világítás mellett még az elég mélyre merült tengeralattjárót is ki tudták venni és azt bombákkal megtámadni.

Többször előfordult, hogy a repülők által bombázott tengeralattjárók a vízből felmerülve ágyúikkal a repülőket is tűz alá vették

A keresőflottilla 1918 kezdetén 11 fülelőkészülékkel ellátott kis gőzösből állott.

Természetes volt, hogy a náluk sokkal nagyobb és torpedókon kívül még ágyúkkal is felszerelt tengeralattjárók ezen új és rájuk nézve veszedelmes ellenséggel is felvették a harcot.

Így 1918. február 12.-én a „Pelagosa” kereső gőzöst Gruica sziget mellett az üldözött tengeralattjáró megtorpedózta és el is találta. A „Pelagosa” a hajó orrán léket kapott és az erős vízbeáramlás folytán, még mielőtt a közeli partra lehetett volna tenni, 3 perc alatt elsüllyedt. A 39.-es torpedónaszád az egész személyzetet megmentette.

Mivel ez egy láthatatlan ellenség elleni harc volt, eredményeiről pontos adatokkal nem rendelkezünk, annál kevésbé, mert az ellenség titkolta igazi veszteségeit.

Azonban biztosnak vehető, hogy kereső flottillánk több ellenséges tengeralattjárót semmisített meg és igen sokat leshelyük elhagyására kényszerített.

A cs. és kir. haditengerészet a világháború kezdetekor csupán néhány vízirepülőgéppel és ennek megfelelően kevés kiképzett repülőpilótával rendelkezett. Repülőink mindazonáltal egyetlen alkalmat sem mulasztottak el, hogy a tengeri harcokban tevékenyen részt ne vegyenek. Amidőn a háború kezdetén a francia flotta a Cattarói-öböl előtt megjelent, azt azonnal megtámadták. A világháború történetében ez volt az első eset, hogy vízirepülőgép hadihajókra támadni mert. Ezt a fegyvernemet később – a lehetőségek szerint – annyira fejlesztették, hogy az olasz háború megindulásakor repülőink már sokkal nagyobb hatást érthettek el. S habár repülőgépeink működési sugara, sebessége, valamint kormányozhatósága, még korántsem ütötte meg a szükséges és a megkívánt mértéket, támadásaikat az ellenséges partvidéken túl, az ellenséges országok belsejére is kiterjesztették. Tekintettel arra, hogy repülőgépeink kizárólag vízirepülők voltak, az ilyen vállalkozások majdnem minden esetben a repülők életének kockáztatását jelentették. Portyázó repüléseiknél ezért mindig szoros együttműködésben állottak torpedóflottillánk egységeivel, amelyek ilyen támadások alkalmával az ellenséges part közelében tartózkodtak, hogy az esetleg megsérült, vagy más okból leszállásra kényszerült repülőbajtársukat felvegyék és ha lehetséges, magát a gépet is megmentse. Repülőink gyakran támadtak úszóegységek ellen, de főleg a lesben álló tengeralattjárók felfedezésénél teljesítettek kiváló szolgálatot.

Repülőink említésre méltó számtalan harci tettei közül csupán a legfontosabbakat sorolhatjuk fel:

1915. május 27.-én L.46.-os repülőnk, Velencét megtámadva, az ellenség löporraktárát robbantotta fel.

Június 8.-án L.48.-as vízirepülőnk lelőtte a Fiume ellen támadó olasz „Città di Ferrara” kormányozható léghajót. A léghajó személyzete, - a II. tiszt és a mechanikus kivételével, akik a tengerbe veszttek – fogságba került.

Október 24.-én repülőink Velence villamos műveit rongálták meg, másnap pedig a Tre Porte nevű erődöt, a repülőhangárokat, a tengerészeti szertárt és a kikötőben fekvő úszóegységeket bombázták. November 18.-án támadásukat megismételték. Az ellenség erős légelhárító tüze ellenére, lángba borították Rimini, illetve Ancona vasútállomását, az elektromos- és gázműveket.

A déli Adriában Brindisi hadikikötője, az olasz part, majd a montenegrói, illetve albán partrészek képezték repülőink fő támadási céljait.

1916. március 29.-én eredményesen bombázták a „Sdobba” ütegeket.

Április 17.-én, Grado előtt az L.102.-es repülőnk egy ellenséges torpedónaszádot – 20 kg-os bombatalálattal – tett harcképtelenné és a partra való felfutásra kényszerítette.

Június 23.-án, Capo d'Istria felett, L.16-os repülőgépünk a francia „FBA.12” jelzésű repülőgépet lőtte le, melynek személyzete fogságba került; a gépet Polába vontatták.

Augusztus 1.-én az L.16.-os egy olasz „Caproni”-t lőtt le, melyet a 69-es torpedónaszádkunk Polába vontatott.

Augusztus 10.-én és 12.-én L.126.-os repülőnk a Campo alto-i léggömbcsarnokot, a benne lévő léghajóval együtt megsemmisítette, ugyanakkor az L.16.-os a francia „FBA 303”-as jelzésű gépet lőtte le.

Augusztus 22.-én a L.132. gépünk Valonánál lőtt le egy ellenséges gépet.

Augusztus 26.-án, az L.132.-es Sta Maria di Leuca-nál bombatalálattal egy űrhajót süllyesztett el.

Szeptember 6.-án az L.138.-as repülőnk egy Durazzót támadó ellenséges gépet lőtt le, melynek személyzete halálosan megsebesülve, fogságba került.

November 15.-én, L.138.-as számú repülőgépünk a cattarói öblöktől 10 mérföldnyire, az 550 tonnás „Foucault” francia tengeralattjárót süllyesztette el. Ilyen ritka haditettet ezen repülőnkön kívül csupán egy német vízirepülőnek sikert végrehajtania.

December 8.-án a hadvezetőség elrendelte, hogy a nyílt városokat és azoknak vasúti állomásait repülőgépekkel nem szabad megtámadni.

December 27.-én pedig a Velence elleni támadásokat szüntette be egy újabb parancs. Ez az intézkedés a haditengerészetet érzékenyen érintette, mert az ellenséges repülők éppen Velencéből indultak partjaink és főleg polai hadikikötőnk ellen, ahol az egészen elkülönítve álló és könnyen felismerhető kórházunkat is bombázták. Ezt a repülőátadásainkat korlátozó parancsot csak 1918. május havában hatálytalanították.

Az ellenség repülőátadásai főleg Trieszt, Pola és Fiume ellen irányultak. Különösen holdvilágos éjszakákon jelentek meg nagy számban Pola fölött s órákon át bombázták a várost és a kikötő területét. Ezek a légitámadások Polában és Triesztben inkább magánépületekben okoztak némi kárt, a katonai építményekben okozott károk nagy szűk határok között mozogtak.

1915. augusztus 5.-én, röviddel éjféle előtt Pola fölött megjelent a „Città di Jesi” olasz léghajó, mely azonban alig hogy támadását megkezdte, a hadiflotta tüzének áldozata lett és több találat által súlyosan sérülve a tengerbe zuhant. Az azonnal kiküldött torpedónaszádok a léghajót Polába vontatták. Személyzete fogságba került.

1916. július 10.-én egy ilyen támadás alkalmával a 12-es számú torpedónaszádunk elfogott egy tengerre leszállt olasz repülőgépet és személyzetét fogságba ejtette. Ugyanekkor parti ütegünk Záránál egy francia vízirepülőgépet lőtt le. Repülőink az Isonzó-fronton a 10., 11. és a 12. Isonzó-csatában érték el legszebb eredményeiket. Nap-nap után nyugtalanították az ellenség arcvonalát, de ennél jóval túlmenően vízirepülőgépeikkel a szárazföldi terepre messze behatolva, a hadtáp-, és utánpótlási vonalakat, fontos katonai berendezéseket, raktárakat, vízműveket és erőműveket támadtak meg. Bombatámadásaikkal elnémították az olasz ágyúsuszályokat és a nehéztüzérséggel felszerelt angol monitorokat, melyek heves tűz alatt tartották a Bocche di Primero öblöt és a Proseccotól Opcináig terjedő arcvonalszakaszt.

Szorosan együttműködve a szárazföldi bajtársaikkal, igen eredményesen kapcsolódtak be a szárazföldi harcokba és tengerész repülőink bátor magatartásukkal a hadsereg főparancsnokság elismerését is kivívták.

Mindenkor felvették a harcot a sokkal fölényesebb angol, francia és olasz gépekkel és számtalanszor sikerült nekik az ellenséges gépeket tervezett támadásuk feladására kényszeríteni.

1917. július 10.-én Isola felett 3 ellenséges géppel vívott harcban A.35.-ös és K.220-as gépeink egyik gépet lelőttek.

Szeptember 4.-én a Triesztet támadó francia (?) -es számú Nieuport-gépet lőtték le, amely égve zuhant a tengerbe.

Szeptember 27.-én 6 gépünk a Jesi-i léggömb-csarnokot bombázta, mely alkalommal a K.190. a csarnokban lévő léghajót bombatalálatával felrobbantotta.

Szeptember 30.-án 5 repülőnk a Ferrara mellett lévő 2 léghajócsarnokot támadta meg. K.161.-es számú repülőgépünk az egyikben lévő léghajót telitalálatával megsemmisítette.

1918. február. 21.-én 3 ellenséges repülő Durazzót támadta meg. A.33-asunk Laghi foknál egyet közülük lelőtt.

Április 22.-én, amikor 5 ellenséges repülő a Pola környékén cirkáló „Tegetthoff” dreadnoughtunkat támadta meg, az A79.-es repülőnk egy gépet lelőtt, melynek pilótája fogságba került.

Május 11.-én 6 angol repülő a Cattarói-öblöt támadta meg. Az üldözésre felszállt A.76. gépünk egyet lelőtt, melynek 2 tisztjét a 86. sz. torpedónaszádunk foglyul ejtette. A gép elsüllyedt.

Május 19.-én A.115.-ös repülőnk a Po torkolatánál, harcba került több ellenséges géppel, melyek közül repülőnk 2 gépet lelőtt. Az egyik elsüllyedt, míg a másik személyzetét olasz torpedónaszádok mentették meg.

Július 13.-án, amikor az ellenség repülői a cattarói - öblöket bombázták, a támadásnak 3 magyar tengerész esett áldozatul. Hősi halált halt:

Brunner József gépésznegyedes az „Erzherzog Friedrich”-ről
Kalmár Benjamin az 59. sz. torpedónaszádról, és
Schneider Antal rajos a „Csikós” állományából.

Július 21.-én 4 angol repülő a Cattarói-öblöt bombázta. A felszállt A.98. és A.113. gépeink egy gépet lelőttek. Az égő állapotban lezuhant géproncsokat, valamint a hősi halált halt angol hadnagyot a 60. sz. torpedónaszádunk Cattaróba vitte.

Augusztus 2.-án a Cattarói-öblöt támadó 4 ellenséges repülő közül egyet lelőttünk, melynek személyzete fogságba került.

Augusztus 17.-én az olasz „A.1.”-es számú léghajó Castelnuovo felett repült el, ágyúink tüzébe került és az ellenség jelentése szerint nem tért vissza.

Augusztus 21.-én 5 ellenséges gép Polát támadta meg. A.116.-os repülőnk egyet lelőtt.

Augusztus 23.-án több ellenséges gép a Cattarói-öblöt bombázta, egyet közülük a gépeinkkel egy időben felszállt egyik szárazföldi gép, egy másikat az A.109.-es repülőnk lőtt le.

Augusztus 30.-án a Cattaro ellen támadást intézett 4 angol repülő közül 3 lezuhant.

Szeptember 15.-én Fiume felett megjelent egy amerikai gép, melyet 2000 méter magaságból lelőttünk. Olasz pilótája fogságba került.

A háború végéig repülőharcokban, illetve támadások alkalmával, ellenséges ütegek tüzeiben 56 gépet veszítettünk és velük 40 tiszt és 27 fő legénység halt hősi halált.

Ezek között magyar honos 21 tiszt és 9 fő legénység:

<u>1916.V. 30.</u>	Hungler György repülőnegyedes,
VIII. 13.	Vámos Lajos teng. zászlós,
IX. 4.	Kern Béla tart. zászlós,
X. 13.	Kasnya Kálmán e.ö. törzsgépmester,
XI. 6.	Nicora Hely fregatthadnagy,
<u>1917.III. 2.</u>	Kálmán Árpád e.ö. törzsgépmester,
IV. 4.	Krivanez Ferenc fregatthadnagy,
VI. 7.	Prauer József e.ö. törzsgépmester,
VI. 22.	Dalnokfalvi Bartha Ede teng. zászlós,
VI. 24.	Patkós László tengerész,
VIII. 14.	Wachtel Pál fregatthadnagy, Ziegler Nándor tart. zászlós,
VIII. 19.	Kolos Kálmán tart. zászlós,
IX. 20.	Vio Feruccio teng. zászlós,
IX. 27.	Czencz Jenő tart. zászlós, Lenti Béla tart. zászlós,
X. 3.	Lucics Miklós teng. zászlós
X. 25.	Gerzetics N. e.ö. repülő,
XI.12.	Chilik Jenő teng. zászlós,
<u>1918.II. 23.</u>	Welker Frigyes tart. zászlós,
VI. 15.	Siegmund József teng. zászlós, Zupka István rep. negyedes, Pliverics György teng. zászlós,
VI. 18.	Hollóssy Sándor fregatthadnagy,
VI. 19.	Maglics Konstantin sorhajóhadnagy,
VI. 26.	Benkő Gyula rep. mester,

- VI. 29. **Ertsey Jenő** tart. hadnagy,
IX. 18. **Bratanics Vladimir** teng. zászlós,
X. 5. **Antalfalvi Jovanovics József** fregatthadnagy.

Aknászaink fáradhatatlanul végezték kemény és felelősségteljes szolgálatukat életük állandó kockázatásával.

Partjainkat nagy kiterjedésű aknamezők létesítésével védelmeztük. Az itt alkalmazott aknák száma több mint 4.000 db. volt, melyeknek állandó ellenőrzése és karbantartása igen nehéz feladat elé állította aknásainkat. Ezt a munkát ugyanis az időjárásra való tekintet nélkül, sokszor ellenséges tűzben hajtották végre.

Aknászainkat azonban nemcsak saját partunk védelmében alkalmaztuk, aknát helyeztünk az ellenség kikötői elé, valamint az ellenség által leggyakrabban használt hajózási utakra is, ahol ennek folytán számos ellenséges hajó elsüllyedt.

Az ellenség könnyebb harci egységei partjaink közelében szintén élénk aknaháborút folytattak. Az általuk vizeinkbe dobott aknák közül 370 db.-ot felszedtünk, 727 db.-ot pedig megsemmisítettünk.

Ezeket kívül fel kell említeni azt a számos aknát is amely minden viharos idő után horgonyzatáról elszakadva, a nyílt tengeren úszva, a hajózást nagy mértékben veszélyeztette. Ezeket tekintet nélkül arra, hogy kis rakta le, meg kellett semmisíteni, nehogy saját hajóinkat veszélyeztessék.

Egységeinket azonban majdnem tökéletesen sikerült ettől az aknaveszélytől megóvni, amennyiben a haditengerészet aknárafutás folytán csupán a régi 26. sz. torpedónaszádot veszítette el, az a naszád a háború kezdetén, 1914. augusztus 23.-án, viharos éjjel, úszó aknába ütközött s elsüllyedt. Hősi halált halt 1 tengerész zászlós és 10 fő legénység, közöttük magyarok:

Csiszár N. gépmester és
Dvorszky András fűtő.

Úgy a saját, mint az ellenséges aknák felrobbantása folytán aránylag kevés veszteséget szenvedtünk ami elsősorban aknászaink kiváló kiképzésének volt köszönhető.

1915. szeptember 8.-án, a „Basilisk” nevű aknarakóhajó állományából 2 ember aknarobbanás áldozata lett, mindkettő magyar volt:

Czér Kálmán és
Domsa István tengerészek.

1916. május 15.-én a „Chamäleon” aknarakóhajón aknarobbanás folytán hősi halált halt:

Szenke András aknásnegyedes.

1916. június 29.-én, az „Előre” őrhajó aknába ütközött. Elestek:

Neuhauser Béla tart. korvetthadnagy,
Orekovics Miklós torpedónegyedes,
Finkl Ignác kormányos tengerész.

1916. augusztus 9.-én, „Salamander” aknarakó csónakja futott aknára. A robbanásnál elesett 6 fő, mindannyian magyar honosok:

Beck József aknásnegyedes,

Szalay János aknásztisztas,
Gádár János aknász,
Nagy József aknász,
Lengyel József aknász és
Oleska Lajos aknász.

1916. szeptember 26.-án, a 66. sz. torpedónaszád csónakja aknarobbanás folytán a levegőbe repült, elesett a torpedónaszád elsőtisztje és 5 fő, köztük 1 magyar:

Blazics József aknász.

1917. október 6.-án, aknarobbanásnak esett áldozatul:

Neuwirth Adolf tengerész.

1917. október 9.-én, aknarobbanásnál hősi halált halt 1 tengerészcadet és 3 fő, köztük:

Fetter János aknásztisztas

1918. április 8.-án, a Fekete-tengerben aknakeresés közben aknára futott I. sz. akna-tenderünk. Elesett 13 fő, köztük:

Horváth László aknász,
Breuer László gépésztisztas,
Markov Rada Győző gépésztisztas,
Bartók Bernát,
Barna Pál és
Schnell Mihály tengerészek.

Itt csak azokat az eseteket soroltuk fel, amikor magyar tengerészek estek áldozatául néhez aknász szolgálatuknak.

1918. szeptember 28.-án Bulgária az ententtel közvetlen béketárgyalásokba bocsátkozott. Hadsereg főparancsnokságunk ekkor elrendelte az albán front kiürítését, mert hiszen a bolgár front összeomlása esetén a rendelkezésre álló erőkkel azt amúgy sem lehetett volna tovább tartani. A szükséges és a kiürítéssel összefüggésben álló tengeri szállítmányok védelmére a Bocche di Cattaróban állomásozó I. torpedóflottilla egységei jöttek tekintetbe.

A bolgár front összeomlásakor az entente tényleg általános támadást akart elrendelni Durazzo ellen, hogy flottánk legdélibb támpontját birtokába vegye. Ennek a fontos vállalkozásnak irányítását az olasz tengerészet vezetősége magának tartotta fenn.

Ebben az időben a biztosítási szolgálatot 4 régi típusú torpedórombolónk és 10 torpedónaszádunk látta el. Durazzóban pedig egy tengeralattjárónk állomásozott.

Az entente egységei Durazzo elleni támadásukat 1918. október 2.-án, 5 csoportban hajtották végre.

Az 1. és 2. csoportnak Durazzo közvetlen lövetése jutott feladatául. E két csoport egységei a következők voltak:

1.) 3 db. 10.000 tonnás cirkáló: „San Giorgio”, „San Marco” és „Pisa”, 4 angol torpedórombolóval.

2.) „Lowestoft”, „Dartmouth” és Weymouth” 5.000 tonnás angol cirkálók ugyancsak 4 angol torpedórombolóval.

A támadás megindulásakor az angolok felállítási helye a belső vonalon, az olasz páncélos cirkálóké pedig a 12 m-es vízmélységi vonalon kívül – tehát mintegy 12.000 méterre a parttól – volt kijelölve.

Durazzótól ÉNy-ra két csoport látta el az előőrsi szolgálatot, a „Glasgow” és „Gloucester” 4.800 tonnás cirkálók, 4 torpedórombolóval, tőlük északabbra pedig a „Nibbio”, „Sparviero” és „Aquila” 1.500 tonnás olasz torpedórombolók.

Az Adria közepén cirkált a „Dante Alighieri” olasz csatahajó, fedélzetén az olasz haditengerészet főparancsnokával. Kíséretében volt öt 1.500 tonnás, valamint két 700 tonnás torpedóromboló.

Északon és délen tengeralatti támadások ellen tengeralattjáró üzők biztosították az entente flottáját. A felsorolt egységeken kívül a Durazzo előtti vizeken tartózkodott még az ellenség 7 tengeralattjárója, ezeken kívül számos olasz „MAS” és 30-nél több repülőgépe állott rendelkezésre azonnali támadásra.

Ezzel a hatalmas flottával részünkről csupán a gyenge durazzói parti ütegek, „Dinara” és „Scharfschütze” 480 tonnás torpedórombolóink, s a 87. sz. torpedónaszádunk állottak szemben. 10 óra 30 perckor a kikötőben veszteglő szállítóhajókra, hangárookra, katonai épületekre s a parti ütegekre az olasz és angol cirkálók megnyitották a tüzet. Ütegeink azt azonnal viszonzták, de lövedékeik a nagy távolság folytán az ellenséges egységeket nem érhették el. Úszóegységeink, melyek Sasso Bianco-nál horgonyoztak, a part védelme alatt úgy helyezkedtek el, hogy az ellenség támadását a lehető legjobban védhessék ki. Az ellenség tüzelése közben a „Nympha” és Cameleon” rombolók a „Dinará”-ra támadtak. Torpedórombolónk az ellenséget menetirány változtatásra kényszerítette, ugyanekkor „Scharfschütze” torpedórombolónkra két „MAS” 2 torpedót lőtt ki. Egy harmadik „MAS” pedig a „Dinará”-t torpedózta meg. Megtámadott egységeink egyes mozdulatozással kikerültek az ellenséges torpedókat. A 87. számú torpedónaszádunk ugyancsak sikerrel hártotta el a „MAS”-ok torpedó támadásait. A „MAS”-ok a szállítóhajók ellen is intéztek támadást, de ezek is eredménytelenek maradtak. A kikötőben horgonyzó szállítóhajókat a „Tribune” és „Shark” torpedórombolók támadták meg, de ez is sikertelenül végződött. Tüzelő egységeink ellenben egy „MAS”-t találtak el.

Az említett sikertelen torpedótámadások után most már az angol cirkálók is tüzelni kezdtek. Az általános ellenséges támadás közepette a harc színhelyén megjelent U.13. sz. tengeralattjárónk is. 11 óra 40-kor ez a tengeralattjárónk – dacára az ellenséges tengeralattjáró üldözők heves támadásainak – 2 torpedót lőtt ki a „Weymouth” nevű angol cirkálóra. A cirkáló farát és kormányát vesztette el.

U.13. tengeralattjárónkat az ellenség most a vízbombák özönével árasztotta el, sőt torpedólövésekkel is próbálták megsemmisíteni. Tengeralattjárónk 50 m mélységre merült s a víz alatt állandóan irányt változtatva aznap d.u. sértetlenül elérte Durazzo kikötőjét.

12 óra 15 perckor az ellenséges torpedórombolók még egy általános támadást kíséreltek meg egységeink ellen, azonban ez is nemsokára összeomlott. E támadás után az ellenséges flotta elhagyta Durazzót és visszatért Brindisibe.

A lefolyt harcokban a „Scharfschütze” rombolónkon elesett 2 fő, 5 súlyosan megsebesült. A „Stambul” szállítógőzösünkön tűz ütött ki, rakományát azonban sikerült megmenteni. A „Hercegovina” és „Graz” nevű gőzöseink találatok folytán csak lényegtelen kárt szenvedtek. Az ellenség tüze egyéb egységeinkben nem tett kárt.

Haditengerészetünk az egész háború alatt soha nem került abba a kedvező helyzetbe, hogy legalább egyenlő erejű ellenféllel állhatott volna szemben, mindig az volt a sorsa, hogy túlerő ellen kellett küzdenie.

Utolsó harca is ily körülmények közt folyt le, de ennek dacára sem hozta meg az ellenségnek az óhajtott győzelmet, amire pedig túlerejének tudatában biztosan számított.

Két elavult torpedóromboló, egy torpedónaszád, egy tengeralattjáró és Durazzo gyenge ütegei állottak szemben eben a harcban az ellenségnek hatalmas túlerejével. Végül egy harc-képtelenné vált cirkálóval vonult vissza, anélkül, hogy sorainkban nagyobb kárt tudott volna tenni.

Büszkeséggel és megnyugvással mondhatjuk, hogy a mi cs. és kir. haditengerészetünk mindenkor igazolta és legvégig megtartotta támadó szellemét, még akkor is, amikor már kilátástalan volt a harc a háború győzelmes befejezéséért.

Dicsőségére szolgál, hogy ha nem is adta meg neki a sors azt, hogy egyenlő küzdelemben mérhesse össze és elszántsággal vihesse diadalra fegyvereit, az ellenség hatalmas túlerejét mindenkor távol tudta tartani a hazai partoktól. A cs. és kir. haditengerészet teljes mértékben beigazolta a beléje helyezett bizalmat.

A dunai hajóhad, - mint a haditengerészet legelsőnek mozgósított része – a háború kitörésekor azonnal megkezdte harctevékenységét. Folyami egységeink három csoportba voltak beosztva, u.m.:

A Száván: „Maros”, „Leitha” monitorok és a „h” őrnaszád,

Pancsován: a „d” és „g” őrnaszádok,

a zöm pedig Zimonyban állomásozott. Ide tartoztak: „Temes”, „Bodrog”, „Szamos”, „Körös”, majd az „Enns” monitorok.

A zimonyi monitorok már 1914. augusztus 29.-én, Belgrád erődjait lőtték, a Száva-csoport pedig előrenyomuló csapataink oldalfedezeteként avatkozott a harcba. Augusztus 11.-én Hrtkovic-nál, augusztus 12.-én, Drenovac-sziget megszállásánál és Sabac bevételénél küzdöttek, majd 14.-én, a misari magaslatokon lévő ütegek leküzdésében vették ki részüket a folyó harcokból.

Az oroszok erős előrenyomulása folytán Szerbia ellen eredményesen megkezdett hadjáratunk megtorpant. A már szerb területen előrenyomuló hadsereget vissza kellett vonni s támadás helyett védelmi állásba kellett helyezkedni avval a megbízással, hogy minden ellenség átkelés és országunkba való benyomulás megakadályozandó.

„Temes”, „Bodrog” és „Szamos” monitorok sikerrel akadályoztak meg ilyen átkelési kísérleteket, azonban Zimonyt és Pancsovát mégis ki kellett ürítenünk, hol a szerb átkelés – bár csak átmenetileg – de mégis sikerült volt. A pancsovai „d” és „g” őrnaszádokat fel kellett robbantani, mert áttörésük a monitorokhoz immáron lehetetlen volt.

Amikor a szerbek az átkelt Timok-hadosztály megsemmisítése következtében a Száva jobbpartjára vonultak vissza s Zimonyt kiürítették, csapataink Racánál, a Drina torkolatánál, szerb területre nyomultak elő. Monitoraink, melyek eddig is minden alkalmat megragadtak, hogy a harcban részt vehessenek, itt is azonnal működésbe léptek.

A Racánál küzdő csapatok támogatására monitoraink áttörtek a gázlókon, a Pancsova melletti átkelésen a „Bodrog” monitor és „Andor” aknaelhárító hajó vettek részt, a „Temes” monitor és a „b” őrnaszád szeptember 20.-án, Zimonyból kiindulva az aknazáron keresztül a Szávába törtek át egészen a Cigány-szigetig és erős tűz alá vették a szerb hídfőket. Az ellenség igen erős tüzének ellenére mindkét vállalkozás teljes eredménnyel járt.

1914. augusztus 12.-én, hősi halált halt a „Leitha” monitor állományából Drenovacka Ada szigetének megszállásánál:

Huj János tengerész.

Szeptember 20.-án „Temes” monitoron elesett:

Szabados Lajos tengerész,

azonkívül 3 fő megsebesült.

Szeptember 25.-én a Száva-part lövetése közben a „Bodrog” monitor telitalálatot kapott, mely alkalommal egy kormányos rajos hősi halált halt.

Szeptember 28.-án, „Temes”, „Körös” monitorok, „b” őrnaszád és az „Andor” aknalehárító hajó az ellenség erős tüzelése közepette újból a Szávába törtek át, az ott küzdő és sürgős támogatást igénylő csapataink segítségére és a Száva monitorcsoporttal egyesültek. Az egyesült monitorok igen kemény harcot vívtak a Sabacnál elszántan védekező szerbek ellen, akiket az odairányított francia 12 cm-es ütegek igen hatásosan támogatták.

Október 3.-án, az említett ütegekkel vívott harcokban, a „Leitha” monitor összes lövegei harcképtelenné váltak.

A „Temes” monitor egy másik vállalkozásnál október 5.-én, Cigány-szigetnél ugyancsak telitalálatokat kapott, számszerint ötöt.

Október 23.-án „Temes” monitorunk egy felderítési útvjáról visszatérve aknára került és elsüllyedt. Veszteség 31 fő; a személyzet többi részét „b” őrnaszád, nehéz ellenséges tűzben megmentette és Jarakba szállította.

Ez alkalommal 14 magyar lelt hősi halált és pedig:

Mild Gyula,
Kocsis Lajos,
Schnabel József,
Csizmadia Gyula,
Daróczy Ferenc tüzérrajosok,
Harkányi Aurél tüzértiszt,
Ludvig István tengerész,
Károlyi Kálmán,
Csillag András,
Ichnovszky Nándor,
Schindler Mihály kormányos negyedesek
Juhász Lajos,
Kopolevecz György rajosok,
Strobel Thadäus tengerész

Az elsüllyedt „Temes” monitort 1916. június 27.-én kiemeltük és 1917.-ben újból szolgálatba lett helyezve.

1914. október 23.-án, a „Temes” elsüllyedésének napján, Zimonyba érkezett az éppen elkészült legújabb monitorunk: „Enns”.

1914. október 27.-én a „Körös” eredményes támogatása mellett csapataink Ravnje községet, majd november 1.-én Sabacot foglalták el.

November 10.-én, a „Leitha”, „maros”, „Körös”, valamint „b” őrnaszád támogatásával a misari magaslatoz birtokunkba kerültek. A további harctevékenység során különösen ki kell emelni a „Szamos”, „Bodrog” és „Enns” monitoroknak november 21.-én és 29.-én, a belgrádi francia tengerész ütegek ellen vívott tüzharcat.

December 2.-án az egyesült dunai hajóhad mint az előrenyomuló hadseregünk balszárnya Belgrád előtt állt.

Hadseregünk visszavonulásakor Sabacnál az átkelést a Száván „Szamos”, „Maros” monitorok és „b” őrnaszádunk fedezték, míg a Dunán keresztül a partváltást az „Enns”, „Bodrog” és „Körös” monitoraink támogatták, illetve biztosították.

Hogy az ellenség a teljesen kimerült csapatainkat, melyeknek ellenálló képessége a heves harcok és a sok nélkülözések által igen megcsökkent, a Dunán és Száván tovább üldözni nem merete, azt kiváló és vitéz Dunahajóhadunk érdemére kell írni, mely minden megkísérelt átkelést csírájában megghiúsított.

Ezen a hadszíntéren most nyugodalmasabb helyzet következett. Dunai hajóhadunk egységei felváltva a téli kikötőkben újra harcász állapotba helyezték magukat, míg az Al-Dunán lévő egységek szabályos időközökben cirkáló és felderítő utakat végeztek s a felderített ellenséges ütegeket tűz alá vették.

1915. május 15.-én, egy ilyen út alkalmával az „Inn” monitor a „c” őrnaszád kíséretében egy szerb fényszórót akart megsemmisíteni. Az őrnaszád a Kalimegdan-i üteg tüzeiben telitalálatot kapott, mely benzintartályát felrobbantva a hajófeneket is átütötte. Amidőn az őrnaszádot vontába akarták venni, azt egy második nehéz telitalálat éri, melynek következtében elsüllyedt.

Elesett 3 fő, mindannyian magyarok:

Magjarevics László,
Tindira Miksa,
Zanyi István tengerészek.

A Dardanellák előtti válságos helyzet a Dunán is érezhetővé vált, amennyiben a német hadvezetőség nyomatékosan követelt sürgős lőszer utánpótlást a törökök számára. Az utánpótlás viszont csak a Dunán volt lehetséges. Bár az ellenséges aknamezők s a szerb parton lesben álló parti ütegek az ily vállalkozásokat csaknem lehetetlenné tették, „Bodrog” monitorunk a „b” őrnaszáddal és az „Álmos” nevű felfegyverzett gőzössel mégis megkísérelték a lőszerrel telerakott „Trinitas” nevű gőzöst átjuttatni, azonban Semendria előtt a szállítmány oly erős ellenséges tűzbe került, hogy a „Trinitas” kénytelen volt visszafordulni.

1915. március 30.-án, „Belgrád” nevű gőzösünk éjjel egyedül menetelve az áttörést ki akarta erőszakolni, azonban Zimonytól völgyemenetre kb. 30 km-re Vicanál parti ütegek heves tüzebe került, azonkívül aknára is futott s a levegőbe röpült. Teljesen kilátástalan kísérlet volt. Az egész katonai és polgári személyzet hősi halált halt 3 kivételével, kik közül kettőnek sikerült partjainkat úszva elérni, a harmadik pedig szerb partra úszott és ott fogságba került.

Az elesettek közül magyarok:

Böszl Győző sorhajóhadnagy,
Kiss András rajos,
Steiner Pál,
Fazekas János,
Keller András és
Wilhelm Ferenc tengerészek,
Kring Henrik a hajó kapitánya.

1915. szeptember 16.-án Bulgária hadat üzent Szerbiának és hozzánk csatlakozott. Az egyesült német és osztrák-magyar hadseregnek a Dunán, Száván és Drinán való átkelésével

Szerbia leküzdése kezdetét vette. Ezek az átkelések Dunahajóhadunk támogatásával történtek. Főleg a belgrádi átkelésnél jutott fontos és döntő szerep Dunahajóhadunknak.

Belgrádnál volt a harc helyzet a legnehezebb és legválságosabb, miért is a dunai hajóhad zömét itt vetették osztályonként vagy csoportonként felváltva harcra.

1915. október 7.-én, reggel 4 órakor csapataink 4 zászlóalj erőben Zimonyból kiindulva a vasúti töltés alatt Belgrádnál partra szálltak és ott megkapaszkodtak. Úgy emberben mint anyagban súlyos veszteségeket szenvedtek. A partraszállt kis csapatot az ellenség igen szorongatta, az összeköttetés a támogató tüzérséggel megszakadt, így az elengedhetetlenül szükséges tüztámogatás teljesen elmaradt. Ebben a válságos helyzetben csupán a vízerők segíthettek, ezért „Bodrog” „Maros” és „Szamos” a Kriegs – sziget környékéről, „Körös” és „Leitha” monitorok pedig a kalimegdani erőd alá állva, vették fel a harcot a parti ütegekkel. Parti figyélőkkel jól vezetett tüzükkel a támadó ellenséget lefogták, saját testükkel védték a magára hagyott s szorongatott helyzetbe került gyalogságot. A Kriegs – szigeti csoportot d.u. a „Bosna”, „Inn” és „Enns” váltották fel az estig tartó heves tüzérségi harcban.

Az éjjeli sötétség leple alatt az „f” és a „h” őrnaszádok védelme mellett új zászlóaljak szálltak partra, 8.-án reggel a köd folytán a támogató tüzérség kellő tüztámogatást nem nyújthatott így megint csak a monitorok tüze volt a gyalogság egyedüli támasza s a partraszálltak sorsa tőlük függött.

Az ellenséges tüzérség természetesen a monitorokra fektette heves összűzét. Az „Enns” monitort az ellenség 14 cm-es tengerészeti ütege eltalálta. A lövedék a vízvonaltól csapódott be robbanás nélkül s az ütött léken át betört víz a hajót veszélyeztette. A parancsnok a sérült egységet partra irányította, majd a „Körös” és „Leitha” segítségével a léket ideiglenesen betömtek. Rövid idő múlva a „Temes”-t érte telitalálat, mely a hátulso legénységi lakóhelyen az első tisztet megsebesítette, 6 embert megölt, 9-et pedig megsebesített. Ezen találat a kormány- és gőzvezetéket is megrongálta és átütötte a hajó fenekét. Így az „Enns” után most már a „Temes”-t is ki kellett vonni a harcból. Helyettük a „Sava” és „Inn” indultak tüzharcba. Végre a nehéz 35 cm-es tarackoknak sikerült a topsideri üteget telitalálattal elpusztítani.

A „Körös” és „Leitha” monitorok ügyesen kiválasztott helyükről – Kalimegdan alatt – igen hathatósan támogatták tovább szárazföldi csapatainkat azáltal, hogy az oldalról támadó ellenséget elűzték és így csapataink előnyomulását lehetővé tették.

A „Körös” monitor létrehozta a közvetlen összeköttetést a támogató parti csapat parancsnokával s így az ütegek az ellenséges tüzérséget és a géppuskafészeket sikerült úgyszólván teljesen elnémítani. A monitorok döntő tevékenységét az e napról szóló hadijelentés is méltatja: „A monitorok ponttúze csapatainkra annyira élénkítően hatott, hogy most már ők is rohamra mentek át és bevonultak a városba. Így a két nap és két éjjelen át tartó válságos helyzet szerencsésen és kedvezően alakult ki.”

A Belgrád előtti harcokban monitoraink kétségtelenül bebizonyították, hogy harcértékük mennyire kiváló s nagy sikereiket legjobban bizonyítja az is, hogy a kétnapos erős tüzérségi tűzben – amikor több ízben kaptak telitalálatokat, sebesülteket kivéve csupán lényegtelen személyi veszteségeket szenvedtek.

A „Temes” monitoron elesett 7 fő közül 2 magyar:

Szabó Kálmán fűtő és
Sommer Antal tüzér.

A Temes – szigeti és semendriai német csapatok által végrehajtott átkelésnél egy kb. 200 főből álló tengerész különítmény is közreműködött, melyet külön e célra vezényeltek ide. A különítmény állományából elesettek közül magyar:

Kalmár Ferenc tengerész.

Jaraknál a „Szamos” monitorunk és az „Una” felfegyverzett gőzös támogatták az átkelést, avval a feladattal, hogy az átkelés megtörténte után, az onnan völgyemenetre kb. Progaránál is tervezett átkelésnél közreműködjenek.

A „Szamos” és „Una”, bár már Jaraknál sokat szenvedtek az ellenség hatásos tüze alatt, mindkét feladatot sikeresen megoldották.

A „Szamos” monitoron október6.-án hősi halált halt:

Gospocics Lovre rajos.

Győztes csapataink mind mélyebben hatoltak be Szerbiába s így monitoraink számára egyelőre nem nyílt alkalom a harcba való beavatkozásra. Helyettük a dunai aknászosztág lépett működésbe, mikor az aknazáraktól tisztította meg a folyót. Összesen 7 aknazárat szedtek fel. Ezt az igen veszélyes és nehéz munkát kiváló aknászaink gyorsan és alaposan végezték el.

1915. május hó 15.-én

Konecsni József rajos

a folyamaknász-osztág állományából, az Ostruznica melletti ellenséges zár felszedésénél, aknarobbanás folytán elesett.

A löszerszállítás most már a vízen akadálytalanul folyhatott. Az aknászosztág október 26.-án Orsovára beérkezve, a Vaskapu – zárt is eltávolította.

Október 29.-én az egész dunai hajóhadunk – a „Szamos” monitor és az „Una” felfegyverzett gőzös kivételével – előbb Lom-Palánka, majd azután a bolgár-román határ biztosítása végett Ruscsukba menetelt. A dunai hajóhad zöme ott telet, „Temes”, „Sava”, „Inn” és „Enns” monitorok, valamint egy folyamaknász-osztág karbahelyezés végett az óbudai téli-kötőbe indultak.

A dunai hajóhad a Szerbia elleni háborúban sikeresen állta a harcot az ellenséges parti ütegekkel szemben. Itt bizonyosodott be a monitorok nagy harci értéke. A szárazföldi csapatokkal összeműködésben végrehajtott hadműveletekben a kicsikart győzelem tetemes része joggal illeti meg a flottillát.

Fegyvereink erejében és a tűzben kipróbált személyzetünkbe vetett bizalom alapján a hajóhad bátran nézett a már várható román hadüzenet elé, hiszen nyugodt elszántsággal és reménnyel vehette fel a harcot a nagyobb lövegekkel rendelkező román dunai hajóhaddal szemben is. Feltehető volt, hogy a román flottilla tüzérségi fölényének tudatában megkísérli, hogy hajóhadunkat harcban megsemmisítse. Erre az általunk oly hön óhajtott mérkőzésre nem került sor, mert az ellenséges hajóhad biztos aknazárak mögé vonult vissza s csak ritkán működött együtt szárazföldi csapataival s gondosan került a végleges összecsapást.

Ezzel szemben a dunai hajóhadunk a román hadjáratban is többször kitüntette magát s hatásosan támogatta csapatainkat harcaikban.

Ruscsuk tájékán ellenséges rajtaütések meggátlására már régebben aknazárat fektettünk ki. Ezt most megfelelőképpen megerősítettük.

1916. nyarán egész hajóhadunk Ruscsukban volt összpontosítva A román háború kitörésekor azonban itt már nem maradhatott és így hadműveleti alapjául a belenei csatornát építették ki.

Az őrnaszádok, a német motorcsónakok és az egész hajóvonat itt nyert elhelyezést. Ruscsukban csupán a monitorok és az aknászosztág maradt.

Már 1916. augusztus 13.-án, hajóhadunk összes tartozékával együtt a Mackensen - hadseregcsoport főparancsnoksága alá került, egyelőre azzal a főfeladattal, hogy a bolgár Dunahatárt – melynek védelme eleinte csak gyenge német, osztrák-magyar s bolgár alakulatokból állott – román támadás ellen biztosítsa.

Románia 1916. augusztus 17.-én, este 9 órakor üzenté meg a háborút s azt a Ruscsukban horgonyzó hajóhadunkra végrehajtott torpedótámadással vezette be. Hajóhadunknak ekkor még nem volt tudomása a román háború kitöréséről. A monitoroknak szánt torpedó szerencsére célt tévesztett s helyettük egy naftával megrakott uszályt talált el, mely azonnal elsüllyedt.

Hajóhadunk azonnal nekilátott a már előkészített terv végrehajtásának. A folyamaknász-osztag a Ruscsuk alatti folyamzárt erősítette meg, az 1. monitorosztály kereskedelmi hajóinkat Belenebe kísérte és ott berendezte a harcászati alapot, egyúttal megszervezte a biztosítási szolgálatot.

A 2. monitorosztály augusztus 28.-án, reggel 7 órakor Giurgiu kikötőjét lőtte. Román uszályokat süllyesztett el és nemsokára lángban álltak a vasúti állomás, a parti raktárak és az olajtartályok. A kikötőben lévő uszályokat a harc alatt az őrnaszádok elköttették s azok egy részét leusztatták, másrészüket pedig a kikötő alsó bejárata előtt elsüllyesztették.

A román tüzérség monitoraink tüzét eredmény nélkül viszonzta, ellenben Ruscsuk városban kárt tett. Ez sietette Bulgária hadüzenetét. A vállalkozás végrehajtása után a 2. monitorosztály az őrnaszádokkal Belenebe indult s útközben 2 román őrnaszádot elsüllyesztett, melyeket személyzetük időközben elhagyott. Egységeink elsüllyesztették továbbá a „Rozálio” román aknahajót is. Most már egész hajóhadunk a német motorcsónak-osztaggal egyetemben a belenei harcászati alapon állomásozott.

Az „Álmos” nevű felfegyverzett gőzös a „Lachs” őrnaszáddal még aznap Orsovába indult, hogy az ottani csapatainkat támogassa. Útközben „Álmos” a Turn-Severinben tartózkodó gőzösöket az ottani laktanyát vasúti állomást és hajógyárat lőtte rommá.

Augusztus 29.-én „Bosna” és „Enns” monitorok a „Barsch” nevű őrnaszáddal, valamint a „Weichsel” nevű német ágyúnaszáddal együtt Turn-Margarele ellen indítottak támadást, „Szamos” és „Leitha” monitorok a „Csuka” őrnaszád és a „Vág” nevű felfegyverzett gőzös kíséretében Zimnicea-t vették tűz alá. Mindkét csoport az ellenséges parti ütegek leküzdése után elpusztította a kikötő berendezéseket; számos megrakott uszályt és román motorcsónakot zsákmányoltak.

A románok 21 cm-es lövegeinek tüze, valamint repülőtámadásaik a belenei dunai hajóhadunkra eredménytelenek maradtak. Ilyen támadások voltak 1916. szeptember 5., 8. és 25.-én.

A fővezérség a román hajóhad beavatkozásával számolva, hajóhadunkat Beleneben tartotta vissza, hogy adott esetben egész vízi erejével támadhasson a románok ellen. A csapatok támogatása a Dunáról még nem volt lehetséges.

Szeptember 29.-én, a monitorok Corábia elleni vállalkozásra kaptak engedélyt. A vállalkozáson részt vettek „Inn”, „Sava” monitorok, „Sámson” felfegyverzett gőzös, „Viza”, „Barsch” és „Csuka” őrnaszádok, valamint a német „Weichsel” ágyúnaszád. Egységeink a támadó ütegeket elnémitva behatoltak a corábiai csatornába, szétlőtték a vasúti állomást, az odamenekült orosz hajóknak egy részét elsüllyesztették. Sértetlenül tértek vissza Belenebe, 2 megrakott és 7 üres uszályt hoztak magukkal zsákmányként. Az orosz hajók meg nem sérült részét később a Dunahajóhad vonatjába vették fel.

Október kezdetén ismét alkalom nyílt hajóhadunk számára, hogy szárazföldi csapatainkkal együtt működjék közre.

A románok, hogy a visszavert és igen nehéz helyzetbe került dobrudzsai hadseregük helyzetén könnyítsenek és az ott küzdő német és bolgár hadseregeket hátulról megtámadhassák, október 1.-én Rjahovonál és Martinnál átkeltek a Dunán. A gyenge bolgár parti csapato-

kat visszaverve, 16 km-es széles sávban 8 km mélységben nyomultak elő. A sikerült átkelés után Rjahovonál ponton hidat építettek.

Hajóhadunk még aznap déltájban parancsot kapott a híd megsemmisítésére, míg a tutrakani és ruscsuki helyőrségek az átkelt románok ellen indultak.

„Bodrog”, „Kőrös” monitorok, „Viza”, „Wels”, „Barsch” és „Compó” őrnaszádok, valamint „Balaton” felfegyverzett gőzös, „Baja”, „Bácska” aknakutatók és a „Weichsel” német ágyúnaszád a sötétség beálltával Rjahovo ellen indultak.

Október 2.-án, reggel 8 órakor elsőnek a „Viza” és „Barsch” őrnaszádok – mint felderítőosztag - érkeztek a harcszíntérre és tüzelni kezdtek a hídra és a bolgár parton táborozó elleneségre. Az őrnaszádok mintegy 200 m-re közelítették meg a hidat, megsemmisítő tüzükkel a menekülő román csapatok soraiban nagy veszteséget okoztak, s telitalálataikkal erősen meg rongálták a híd pontonjait.

A románok a parton felállított tábori ütegekkel, majd közepes űrméretű lövegekkel hevesen lőtték őrnaszádjainkat. Ezek azonban nem törődve az ért találatokkal mindaddig folytatták pusztító munkájukat, míg lőszerkészletük ki nem fogyott. Ügyesen mozdulatozva igyekeztek ezután az ellenség sortüzének kitérni, de a folyton erősödő tűz mindkét naszádon találatokat ért el. „Barsch”-ot telitalálat érte, mely a kézi-kormányállásban 3 embert megölt és 3-at megsebesített.

A hősi halált haltak közül 2 magyar volt:

Dávid József főfűtő

Lemmer József tengerész.

A két őrnaszád visszavonulása után a románok a híd kijavításához fogtak, azonban munkájukat 11 órakor, az odaérkező „Bodrog” és „Kőrös” monitorok hatásos tüzükkel lehetetlenné tették. A rossz hajóút folytán a mozdulatozás nehéz volt s így mindketten számos telitalálatot kaptak: alig 2 órai tűzharcban „Bodrog” 5 telitalálatot kapott, melyek – bár nagyobb károkat nem okoztak – az ágyútoronyok mozgását és így az ágyúk alkalmazását is megakadályozták. Így a „Bodrog” sérüléseinek kijavítása végett kénytelen volt a Taban – sziget mögé visszavonulni. A „Kőrös” a sötétség beálltáig egyedül folytatta a harcot, mely alatt 12 telitalálatot kapott.

Éjjelezésre mindkét monitor Lelekre menetelt. A hadihidat annyira összelőtték, hogy amikor annak szükségképpen kijavítása is több órát vett volna igénybe, további csapatszállítás tehát lehetetlen volt.

A „Bodrog” és „Kőrös” felváltására, illetve megerősítésére október 2.-án d.u. 5 órakor a „Szamos” és „Leitha” monitorok indultak el Beleneből. Egy földdel megrakott uszályt vittek magukkal, hogy azt a híd ellen úsztassák.

A monitorok már a kifutás alkalmával ellenséges ütegek tüzébe kerültek és több találatot kaptak. Egy találat a „Szamos” 7 cm-es ágyújának csövét lőtte szét. Valamivel később, 7 órakor, a „Temes” és az „Enns” is kifutottak.

A románok a rjahovói híd védelmére s a támadó monitorok ellen úgyszólván egész tüzéségüket felvonultatták. Az ellenség tüzéségének ezen átcsoportosítása folytán saját csapataink helyzete megkönnyebbült ugyan, de viszont a híd elé olyan hatásos tüzéségi zárat tudtak fektetni, hogy monitoraink a hidat kedvező távolságra már nem tudták megközelíteni.

A „Szamos” és „Leitha” monitorok tehát október 3.-án, sodoraknát úsztattak a híd ellen s azt így ismét hasznavehetetlenné tették. Időközben a szárazföldi támadás is sikerrel járt s az átkelt románokat Rjahovoig vertük vissza. Hogy a híd újbóli kijavítását, illetve a románok visszavonulását megakadályozzák, a „Viza” őrnaszád és a „Balaton” gőzös, a „Temes” és „Enns” monitorok fedezet mellett 12 sodoraknát és 2 kellő mélységre süllyesztett uszályt

eresztettek a híd ellen. A sodoraknák a hidat több helyen szétszakították és az uszályok a ki-robbantott hídrészekkel együtt elúsztak. Az ellenség visszavonulása tehát lehetetlenné vált.

Az erősen sérült „Temes” és „Körös” Belenere tértek vissza, a hátramaradt egységeink pedig október 5.-én Giurgiu ellen vonultak, ahol a benzinnel, kőolajjal és egyéb értékes anyagokkal megrakott s ott veszteglő uszályokat birtokukba vették s azokat Lelekre vontatták.

A hadműveleti alapra – Belenere – visszatért hajóhadunk október 7. és 8.-án, a száraz-földi csapatokkal együttműködve, rajtaütéssel birtokába vette a Belene – csatorna déli kijárá-tánál fekvő Cinghinareli – szigetet, ahonnan a románok akna- és tüzérségi zárral dunai hajó-hadunk további kifutását lehetetlenné akarták tenni.

A sziget a háború végéig kezünkben maradt s így a kifutási út is szabad volt.

A már eddig is erősen igénybe vett folyamaknász-osztag újra fontos feladatot kapott. A román monitorok a bolgár hadsereg gyenge balszárnyát erősen szorongatták s ezért a bolgár arcvonal elé fektetendő aknazárral meg kellett akadályozni a román monitorok további be-avatkozását. Szárazföldön odaszállított folyamaknász-osztagunk 4 éjjelen át, ellenséges puska és géppuska tűzben ezt a feladatot, a legnehezebb viszonyok között eredményesen hajtotta végre. A román monitorok további támadása így megghiúsult.

November 1.-én a Belene – csatornában álló monitoraink ágyúpárbajban elnémították a Belene - csatorna keleti részeit ágyúzó útegeket. Ugyanezen a napon „Csuka” őrnaszád pedig a Dinu – szigetország átkelési eszközeit semmisítette meg.

November 3.-án, a Lelek – szigetnél előőrs szolgálatot teljesítő „Inn” és „Sava” monito-rok, valamint „Csuka” őrnaszád támadást hajtottak végre a románok által megszállott Dinu – sziget és a román part ellen. „Inn” monitor a sziget délkeleti csúcsát vette tűz alá, majd járőrt is kiküldött a szigetre. Itt az egyik árokból járőrünket puskatűz érte, egy altiszt elesett, két ten-gerész megsebesült. Az „Inn” erre szétrombolta az árkot és az ellenséget megsemmisítette.

Eközben a „Sava” és „Csuka” a Dinu – sziget és a román part között lévő Dunaágba be-hatolt, rövid tüzérségi harc után a román parton felállított záróüteget leküzdötte, ezután az ütegállásnál a parthoz állva 2 drb. egészen új francia gyalogsági ágyút, egy megrakott lőszer-kocsit és néhány puskát zsákmányolt és egy román katonát ejtett foglyul.

November 8.-án a monitorok a Belene – csatornával szembeni román part ellen erősza-kos felderítést hajtottak végre, melyben bolgár és német csapatokon kívül egy önként jelent-kezett tengerész-különítmény is részt vett. A partraszállt különítmény az ottani román csapa-tot részben megsemmisítette, részben foglyul ejtette; tüzérségi állásokat és a kiépített fedezé-keket pedig hasznavehetetlenné tette.

Több ilyen sikeresen végrehajtott vállalkozás után a sistovi átkelés támogatása követke-zett.

Amidőn a román haderők úgy az északi, mint a keleti arcvonalon erősen le voltak kötve, a fővezerségünk elhatározta, hogy az ellenséget délről – a Dunáról – támadja meg. Erre a cél-ra az ún. „Duna hadsereg” lett felállítva. A tervezett támadás a sistovi átkeléssel kezdődött.

Az átkelés 3 csoportban ment végbe. A dunai hajóhad egységei mindhárom csoportnál nyertek beosztást, közreműködött rajtuk kívül még az evezős tengerész különítményünk is.

A folyamerők november 23.-án, reggel indultak a részükre előre megállapított helyükre. A reggel 7 órára elrendelt átkelést azonban, a beállt köd miatt, kb. 2 órával el kellett halasztani. A nyugati csoport erről a késedelemről nem értesült, ezért az átkelést az eredetileg megál-lapított időpontban megkezdte, sőt partot is váltott. A fővezerség erre elrendelte az átkelést minden előzetes tüzérségi támogatás nélkül.

Az ellenség részéről alig találtunk ellenállásra. A ködös idő miatt monitoraink nem tü-zelhettek, délfelé azonban, mikor az idő már kissé kitisztult, a Zimneveci magaslatok löveté-sével beavatkoztak a harcokba és így is jelentékenyen elősegítették csapataink előrenyomulá-sát. Közben az összes csatornákat bejárva, a román partot és szigeteket az ellenségtől megtisz-

tították. „Compó” és „Wels” őrnaszádok pedig csapatokat szállítottak át a túlsó partra, mivel a kirendelt gőzkompok a köd miatt lekéstek.

A sikerült átkelés támogatása után hajóhadunk megkezdte a hajózási út megtisztítását és támogatást nyújtott az időközben kelet felé előnyomuló dunai hadseregnek és az északról és nyugatról előtörő 9. hadsereg Dunára támaszkodó csapatainak.

Támogatták továbbá a partmentén Giurgiu ellen nyomuló bolgár csapatokat és lehetővé tették a bolgárok meglepő ruscsuki átkelését, valamint Giurgiu elfoglalását.

A szövetséges csapatok december 6.-án bevonultak Bucurestibe s a keletre menekülő ellenséget feltartóztathatatlanul üldözték Foscani és Braila felé.

December 9.-én, az Orsovánál védekező csapatok is megadták magukat. Az itteni harcokban részt vettek: „Lachs” és „Stör” őrnaszádok, valamint az „Álmos”, „Csobánc”, „Szigliget” felfegyverzett gőzösök.

„Bodrog”, „Körös”, „Szamos” és „Leitha” monitorok a Dunahadsereg jobbszárnyát, majd a bolgárok átkelését Rjahovonál hatásosan és nagy eredménnyel támogatták.

A Greaca – Prund magaslatokon lévő ellenséges tüzérség leküzdésére a „Bosna” és „Enns” monitorok siettek segítségül s messze hordó ágyúikkal a Graecia és Casciocrale felől támadó orosz hadosztályokat oldalazó tüzellel támadták és jelentékeny területek feladására kényszerítették.

December 4.-én a Rjahovo elleni harcokban a „Sava” monitoron hősi halált halt:

Belkovics Ferenc tengerész és
Vizsolyi Lajos tüzér.

December 8.-án bevonultunk Oltenitába.

Miután a monitorok számára december havában további harctevékenységre nem volt kilátás, a dunai hajóhad harci egységei a szükséges karbahelyezési munkálatok végrehajtása végett részint a Turn-Severini, részben pedig az óbudai télikikötőbe vonultak be.

Oltenitától völgymenti irányban a románok számos és erős akna- és gerendazárral zárták el a Dunát s ezeknek a zárnak eltakarítása huzamosabb időt vett igénybe. A lent maradt folyamaknászaink erőltetett munkával december 30.-ig szabad utat nyitottak a Dunán. Folyamknász-osztagunk minden elismerést érdemel már csak azért is, mert nehéz szolgálatát egyedül, magára hagyva, a legkeményebb ködös, téli időjárásnál hajtotta végre.

Aknászaink az előnyomuló csapatainkkal lépést tartva 1917. január 7.-én, érkeztek Macinba, hol erős aknazárra bukkantak, melyet megsemmisítettek. Innen kiindulva Isaceanál zárat létesítettek, hogy elvágják a román egységek visszavonulási útját. Január 10.-én érkeztek meg és még aznap éjjel hozzáfogtak a zárok telepítéséhez. Bolgár ütegek védelme alatt, kölcsönös ágyútűzben január 16.-ra befejezték a telepítést. A parti ütegeknek sikerült eközben egy – Galacba menekülő – román őrnaszádot elsüllyeszteni.

Január 24.-én, „Bodrog” és „Körös” monitorok vastag jégtakaróval érkeztek Brailába, míg a hajóhad többi egységei már március végén futottak be Braila kikötőjébe.

Március 31.-én, 20 gépből álló repülőhad támadta meg a dunai hajóhadunkat. Egységeink ezt a támadást visszaverték anélkül, hogy kárt szenvedtek volna.

Június 30.-án, Brailába érkezett az 1914.-ben a Száván elsüllyedt, később kiemelt és új-jáépített „Temes” monitor. Erre az új „Temes”-t átkeresztelték „Bosná”-ra.

Augusztusban a román Foscani arcvonaltörését tervezték, mely alkalommal a dunai hajóhad Galacot támadta volna meg és onnan oldaltámogatást nyújtott volna. Ez az áttörés azonban a cseh csapatok magatartása folytán meghiúsult s így a Galac elleni flottilla-támadás is elmaradt.

Hajóhadunk feladata most már Braila védelmére és esetleges támadások elleni biztosításra szorítkozott.

1917. szeptemberben a „Zsófián” érkező német császár fogadására az I. sz. monitorosztályt Cernavodára rendelték. Visszatérőben az osztályhoz tartozó „Inn” monitor 1917. szeptember 22.-én, Brailától kb. 12 km.-re aknára futott és elsüllyedt. Hősi halált haltak a Dunahajóhad törzsfőnöke és egy távirász. A többi személyzet a robbanás pillanatában a fedélzeten tartózkodott és így megmenekült.

1917. december 10.-én, fegyverszünet jött létre a Négyes Szövetség és Románia között. Mivel a folyamatban lévő béketárgyalások kedvező eredménnyel nem kecsegtettek, megint fegyveres döntéssel kellett számolni.

1918. március 2.-án a román fegyverszünet lejárt napján, a dunai hajóhad összes egységei Braila kikötőjébe voltak összpontosítva avval a feladattal, hogy a március 8.-án, tervezett támadással egyidejűleg a Szeret partján elhelyezett ütegek leküzdésével támogassák a Galatz elleni támadást, valamint a parton előnyomuló csapatokat.

Március 5.-én, azonban a románok beleegyeztek a fegyverszünet meghosszabbításába. A béketárgyalások eredményre vezettek és 1918. május 7.-én, a Négyes Szövetség Romániával békét kötött.

Április havában, amikor a háború újbóli kitörésével már nem kellett számolnunk, a dunai hajóhad nem teljes harcértékű egységeit, így a régi típusú „Maros” és „Leitha” monitorokat leszereltük.

Az őrnaszádok a „Bessarabec” és „Odessa” valamint az I. és II. sz. „Tender” egy aknászoztagot, az ú.n. „Fekete-tengeri aknászoztag”-ot képezték. Feladatuk volt, hogy a Sulina-torkolat előtt az oroszok, valamint a német tengeralattjárók által fektetett aknákat felkutasítsák és felszedjék. Ezen munka közben az I. sz. „Tender” aknára került és felrobbant. Nehéz viszonyok dacára aknászoztagunk ezt a munkát teljes eredménnyel elvégezte, úgyhogy nem sokára szabad lett az út a Fekete-tengerbe s így a hajózás is megindulhatott. Az előbb említett I. sz. „Tender”-en kívül a hajózás egyéb veszteséget nem szenvedett.

A „Bosna”, „Bodrog”, „Körös” és „Szamos” monitorok, melyekhez később a „Barsch” és „Wels” mint aknakereső osztag, valamint az „Odessa” és „Bessarabec” egy-egy üzemanyagszállal mint vonat csatlakoztak 1918. április 10.-én, kifutottak Sulinából és április 11.-én Odessába érkeztek. Ez volt folyami hajóhadunk első tengeri útja, mely hajóvezetés szempontjából igen szép teljesítmény volt.

Április 19.-én, a „Szamos” a Dnjeper-torkolathoz, Chersonba, indult, mint állomáshajó.

Április 21.-én, a nikolajevi zavargások hírére a „Körös” oda befutott és megkezdte az állomásslólgálatot.

Úgy ezek, mint az Odessában maradt „Bosna” és „Bodrog” monitorok eredményesen vettek részt az ott még mindig lázongó lakosság lefegyverzésében.

Május 12.-én, „Bosna”, „Barsch” és „Wels” először Chersonba, majd 15.-én, a Dnjeperen hegymenetre indultak és Nikopolba érkeztek. 21.-én, Alesandrowskba meneteltek, ahonnan másnap a „Barsch” őrnaszád hegymenetben felderítésre indult a Dnjepernek ezen kevésbé ismert szakaszán. Helybeli kalauzok vezetése mellett „Barsch” őrnaszádunk a Nienasytiecki csatornáig ért, amelyen azonban már áthaladni képtelen volt, mivel a túlerős vízfolyást, a géperő teljes kihasználása mellett sem lehetett leküzdeni. Így a felderítési utat be kellett fejezni. Igazán érdekes és hajóvezetési szempontból teljes tudást követelő útvjáról a „Barsch” este futott be Alesandrowskba.

A monitorok a Fekete-tengeren és az ukrán folyókon tartózkodva továbbra is szorosan együttműködtek a szárazföldi parancsnokságokkal és hatóságokkal a rend helyreállításában és annak fenntartásában.

Több gőzöst zsákmányoltak, melyeket megfeszített munkával saját gépész személyzetünk újból üzemképesé tett.

Augusztus elején vett parancs az osztagot Brailába rendelte. Erre az összes egységek Odessában egyesültek, honnan augusztus 11.-én, Renibe kifutottak és 12.-én Brailába érkeztek.

Szeptember 15.-én az entente salonikii hadserege áttörte a bolgár frontot. A bolgárok ellenállás nélkül vonultak vissza és már szeptember 22.-én fegyverszüneti tárgyalásokba bocsátkoztak. Ennek eredményeként Bulgária október 3.-án leszerelt, fegyvereit az entente-nak átadva, megengedte, hogy az entente csapatok Bulgárián át vonulhassanak előre. Egyidejűleg csapataink kiürítették Szerbiát.

Dunahajóhadunknak most az a feladat jutott, hogy a román folyamerőket távol tartsa és minden eszközével támogassa a visszavonuló csapataink átkelését a Dunán. Meg kellett mentenie továbbá az alsó Dunán rekedt értékes anyagot és hajóparkot. Folyamerőink ennek a feladatnak az utolsó pillanatig kitartva, eleget tettek.

A franciák megjelenésekor a Dunán a hajóhadat az ország védelmére Turn-Severinig kellett visszavonni. A Szerbiából visszavonuló csapataink átkelését a Dunán ezután egységeink fedezték s így csapatainkat veszteség nem érte. Monitoraink az ellenséges útegeket hamarosan elnémították.

Október 28.-án, a hadsereg-parancsnokság, valamint a hajóhad parancsnokság Újvidéken székelt.

Október 29.-én, a dunai hajóhad Legfelsőbb parancsot kapott, mely szerint a Dunahajóhad a magyar kormánynak adandó át.

A dunai hajóhad e parancs értelmében négy évi győzelmes harcai után Budapestre indult, hogy a m. kir. kormány tulajdonába menjen át.

1918. október 30.-án este 8 órakor érkezett Polába a cs. és kir. hadiflotta parancsnokságához a következő Hughes távirat, mely a cs. és kir. haditengerészet feloszlását és annak átadását a délszláv nemzeti tanácsnak rendelte el.

A távirat szó szerint így szólt:

„Legfelsőbb parancsra elrendelem: a nem délszláv nemzetiségű összes legénységnek, ha kívánja, meg kell engedni az állandó szabadsággal egybekötött hazautazást. A flottát, a tengerészeti intézeteket és más tengerészeti tulajdont, a polai helyi bizottság útján egymás után adják át a zagrebi délszláv tanácsnak. Az átadó cs. és kir. hatóságok és parancsnokságok a nem délszláv államok, illetve nemzetek tulajdonjogi igényét, esetleg későbbi megváltás végett, kifejezetten és jegyzőkönyvileg fenntartják. Miután nemzetközi okok gátolják az azonnali lobogócsere, a délszláv nemzeti tanácsnak történt átadás után nincs kifogása az ellen, hogy a hadilobogó mellett nemzeti jelvények is viseltesse. Az egész tisztikar szabadon dönthet vajon a délszláv nemzeti tanácsnak történt rendes átadás után a flotta egységein és a hatóságoknál tovább akar-e szolgálni. A rendes lebonyolítás és a tengerészeti tulajdon megóvása érdekében mind a flottaparancsnokság, mind a hadügyminisztérium tengerészeti osztálya megfelelő befolyást gyakoroljanak arra, hogy törzskari személyek folytatólagosan hagyják el állásaikat. További részletekről a hadügyminisztérium tengerészeti osztályának képviselője fog a zagrebi nemzeti tanáccsal közvetlenül tárgyalni.

A cs. és kir. tengerészeti hatóságok és parancsnokságok továbbra is kötelesek a rendet és nyugalmat fenntartani és a szállításokat szabályozni.

Ugyanígyen értelemben kell végrehajtani a dunai hajóhad átadását a magyar királyi kormánynak és ennek megfelelően a nem magyar legénység elbocsátását is. A hadügyminisztérium tengerészeti osztályának részletintézkedései még következnek.

A Legfelsőbb főparancsnokság rendelkezésére álló tengernagy.”

1918. október 31. napján utoljára lengett a világ tengerein mindenütt ismert és megbecsült dicső hadilobogónk a cs. és kir. hadihajókon. Délután 16 óra 45-kor örökre bevonták.

A sok babért aratott császári és királyi haditengerészet ettől a pillanattól kezdve már a múlté lett!

Szolgálatuk teljesítése közben hősi halált halt magyar honos cs. és kir. haditengerészek:

Babla Sándor fűtő 1918. IV. 16.-án *Streiter* torpedóromboló állományából szerencsétlenül járt,

Barkovszky Alajos tengerész a polai torpedóiskola állományából vízbefűlt,

Bitterbinder Antal tengerész 1918. VI. 20.-án hajó összeütközés alkalmával Spalatóban,

Borza Basilius tengerész 1916. VIII. 1.-én a „Giacinto Pullino” olasz tengeralattjáró mentési munkálatainál,

Cér István kormányos tengerész 1915. II. 5.-én a 62. torpedónaszád árbocáról lezuhant,

Cargogna Ljubomir tengerész 1916. V. 3.-án *Maria Theresia* cirkálónkon koponyatörés folytán,

Cserny Vosil tengerész 1918. IV. 9.-én Polában, haslövés következtében

Csupity Mihály tengerész, 1917. IX. 25.-én a harctéren szerzett betegsége folytán,

Czakó József tengerész 1916. VII. 12.-én a *Pécs* nevű gőzösről vízbefűlt,

Deák Barnabás tengerész 1914. IX. 16.-án határbiztosító szolgálatban hősi halált halt,

Dolenc Lipót tengerész 1916. III. 3.-án *Novara* cirkálón halálos sérülés,

Fauszt Hugó negyedés 1917. XII. 10.-én koponyatörés következtében,

Fehér László tengerész 1916. II. 20.-án *m* őrnaszád állományából szerencsétlenül járt,

Futó József 1918. II. 14., Pola, harctéren szerzett betegsége következtében,

Gál Imre tengerész 1915. V. 25.-én *Balaton* torpedóromboló állományából vízbefűlt,

Görgey N. tengerész 1918. XI. 1.-én a *Viribus Unitis*-on,

Gruszlinger Miklós tengerész 1918. VI. 21.-én Triesztben vízbefűlt,

Gyarmati Géza főfűtő 1916. XI. 17.-én Orebic-nél vízbefűlt,

Haberfellner Nándor löszeres 1916. II. 3.-án egy Vallengunga-i löszerraktár felrobbanásánál,

Hrdko Frigyes fregatthadnagy 1916. VII. 03.-án *Erzherzog Franz Ferdinand* állományából a harctéren szerzett betegség folytán,

Hujda József tengerész 1915. X. 08.-án *Maros* monitor állományából Belgrád előtt hősi halált halt,

Ivanich Adolf negyedés 1918. I. 9.-én Triesztben vízbefűlt,

Jursza János tengerész 1918. VII. 26.-án *U.5.* állományából S. G. di Meduában vízbefűlt,

Kaiser Márton tengerész 1915. X. 29.-én *Erzherzog Franz Ferdinand* állományából szerencsétlenül járt,

Káposztás János 1916. XI. 17.-én *Babenberg* állományából vízbefűlt,

Katzbecz Gotfrid tengerész, 1916. V. 27.-én *Inn* monitor állományából, Ruzsucsukban vízbefűlt,

Klug Ferenc tengerész 1916. X. 26.-án repülőosztag állományából Polában vízbefűlt,

Kocsis Béla tengerész 1915. VI. 11.-én *Inn* monitor állományából Újvidéken vízbefűlt,

Kovács György tengerész 1918. VI. 09.-én *Warasdiner* torpedóromboló állományából szerencsétlenül járt,

Kovács János tengerész *Kaethi* őrhajó állományából vízbefűlt,

Köllmel István negyedes 1915. X. 18-án 53. sz. torpedónaszádon szerencsétlenül járt,
Kuhn László lőszeres 1916. II. 03.-án egy lőszerraktár felrobbanásánál,
Kukuljan József tengerész 1918. III. 13.-án Monfalconében gránátrobbanás következtében,
Lenarz József főfűtő 1916. X. 15.-én a 67. sz. torpedónaszád állományából vízbefulladt,
Lenaz Hugó tengerészhadapród 1917. II. 23.-án *Prinz Eugen* állományából szerencsétlenül járt,
Liess Rezső kormányos-rajos 1917. V. 22.-én Lussin és Saseno közötti úton vízbefulladt,
Lucsics Ferenc rajos 1916. II. 06.-án *Una* felfegyverzett gőzös állományából Sistovnál vízbefűlt,
Magyar Ferenc tengerész 1917. X. 01.-én, harctéren szerzett betegsége következtében,
Martek Antal tüzér 1917. VI. 18.-án *Donau* nevű hajón szerencsétlenül járt,
Marth József tüzér 1917. VI. 22.-én *Inn* monitor állományából, Macinban vízbefűlt,
Mecenseffy Pál sorhajókapitány 1918. IX. 14.-én *Erzherzog Karl* állományából harctéren szerzett betegsége következtében.
Meder Lajos tengerész 1918. IV. 30.-án Fiumében egy robbanás alkalmával,
Mikcecin(?) Mihály tengerész 1916. II. 03.-án polai lőszergyárban szerencsétlenül járt,
Milosevics Sándor korvettkapitány 1918. X. 23.-án *Viribus Unitis* elsőtisztje,
Molnár Lajos főfűtő 1917. IX. 04.-én *Sava* monitor állományából, Macinban vízbefűlt,
Palásti József tengerész 1918. V. 20.-án *Kaiser Max* állományából vízbefűlt
Pap Ferenc tengerész 1918. III. 26.-án szerencsétlenül járt,
Pásztor János tengerész 1915. XII. 21.-én *Warasdiner* állományából vízbefulladt,
Petrica János tengerész 1917. VIII. 19.-én a torpedógyárban szerencsétlenül járt,
Petrovics N. tengerész 1915. XI. 26.-án a *Bellona* nevű hajóállományából koponyatörés következtében,
Popovics Ferenc tengerész 1918. V. 18.-án a Bega folyóban vízbefűlt,
Révai János tengerész 1916. IV. 02.-án, *Bellona* nevű hajóállományából, Polában vízbefulladt,
Rombauer Tódor sorhajóhadnagy 1917. I. 25.-én hírszerzőszolgálat teljesítése közben fogságba került ahol elhunyt.
Salamon József főfűtő 1914. IX. 24.-én, *Saida* cirkálón, kazángőz általi leforrázás következtében,
Sánta Sándor tengerész 1918. IX. 01.-én harctéren szerzett betegség következtében,
Schieffer Róbert lőszeres 1916. II. 03.-án, egy polai lőszerraktár felrobbanása alkalmával,
Spanyik István tengerész 1918. I. 11.-én koponyatörés folytán,
Steiner Jenő tengerész 1917. II. 26.-án, *Zara* motorcsónak állományából vízbefulladt,
Stiglic Emil tengerész 1917. VII. 23.-án, vízbefűlt.
Sudarevich József tüzér 1917. XI. 10.-én, *Budapest* állományából vízbefűlt,
Suslecz Sándor tengerész 1914. IX. 04.-én, *Ulan* állományából Baosic-ban vízbefulladt,
Szaopek Lajos tengerész 1917. VI. 14.-én, Turnu Severin mellett vízbefulladt,
Szenkovics András tengerész 1918. VI. 10.-én, *Asfenasi* felfegyverzett gőzös állományából az Azovi-tengeren orosz bolsevikiek által meggyilkoltatott,
Sziros Ferenc tengerész, 1918. VIII. 12.-én, Sebenicoban vízbefűlt,
Takács András tengerész 1916. VII. 27.-én *S.2-es* uszály állományából robbanás áldozata lett,
Teufl Ignác tengerész 1817. IX. 28.-án, harctéren szerzett betegség következtében,
Vita János ? 1916. V. 25.-én, *Kaiserin Elisabeth* állományából japán fogságban meghalt
Zümpf János tengerész 1916. IX. 12.-én *Turul* állományából Mostarban, benzinrobbanás alkalmával.
Zsiga Mihály ? 1916. IV. 22.-én, Polában vízbefulladt.

Az ellenséggel vívott harcban hősi halált halt magyar honos folyami hajósok

Ebeling Károly D.G.T. hajóskapitány 1914. VII. 30.-án *Alkotmány* gőzös parancsnoka szerb partról ért géppuska lövés által elesett,
Gremberger Mihály *Alkotmány* D.G.T. kormányosa 1914. VII. 30.-án a szerb partról kapott géppuska lövés által elesett,
Jacob József a *MÁV VII* kapitánya 1914. X. 19.-én a Klénak-i átkelésnél,
Otoltics János M.F.T.R. matróz 1914. XI. 07.-én a *Stefánia* gőzösről elesett,
Uglcsics Sándor M.F.T.R. matróz 1914. XI. 07.-én a Kinizsi gőzösről elesett,
Hungár János M.F.T.R. kormányos *MÁV II* állományából 1914. XI. 20.-án Grabovec-nél robbanás folytán elesett,
Sertic Sándor M.F.T.R. fűtő a *Cserhát* gőzös állományából 1915. X. 07.-én Rovanj-nél lövés által elesett,
Schönauer Jenő M.F.T.R. gépész a *Torontál* hajó állományából 1916. XII. 12.-én Romániában srápnél robbanás folytán elesett,
Varga Mihály M.F.T.R. gépész *Wekerle* gőzös állományából Romániában lövés által elesett.

Szolgálateljesítés közben elhunyt magyar honos folyami hajósok

Bognár István M.F.T.R. matróz *Trinitas* gőzös állományából 1916. X. 07.-én, vízbefűlt,
Gyöngyi János M.F.T.R. matróz *354-es* uszály állományából 1914. XI. 22.-én, vízbefűlt,
Horján János M.F.T.R. matróz *Baross* állományából 1915. X. 07.-én, vízbefűlt,
Jani György M.F.T.R. matróz *T-II* állományából 1917. V. 30.-án, gázmérgezés áldozata lett,
Krisztics Mladen M.F.T.R. matróz *T-II* állományából 1917. V. 30.-án, gázmérgezés áldozata lett,
Láng János M.F.T.R. matróz *726-os* uszály állományából 1917. V. 02.-án vízbefűlt,
Pap Ferenc M.F.T.R. ?, *Trinitas* hajó állományából 1917. IV. 02.-án, vízbefűlt,
Rafatz József M.F.T.R. fűtő *Tihany* gőzös állományából 1917. I. 23.-án, vízbefűlt,
Kopa János M.F.T.R. gépkezelő a *Trinitas* hajó állományából 1915. III. 20.-án, harctéren szerzett betegség folytán meghalt

1919. június 26.-án az ellenforradalmi harcban a „Komárom” későbbi „Debrecen” őrnaszádon hősi halált halt:

Csicseri Csicsery László sorhajóhadnagy,
Oraviczabányai Mahr Jenő sorhajóhadnagy.

A cs. és kir. Hadiflotta hadrendje.

A flottaparancsnok vezérhajója: „Viribus Unitis”

I. Hajóhadtest

1. nehéz csatahajó hadosztály

„Tegetthoff” „Szent István” „Prinz Eugen”

2. nehéz csatahajó hadosztály

„Erzherzog Franz Ferdinand” „Zrínyi” „Radetzky”

II. Hajóhadtest

3. nehéz csatahajó hadosztály

„Erzherzog Karl” „Erzherzog Friedrich” „Erzherzog Ferdinand Max”

4. nehéz csatahajó hadosztály

„Habsburg” „Árpád” „Babenberg”

Cirkálóflottilla

I. Cirkálóhadosztály

„Sankt Georg” „Kaiser Karl VI.” „Szigetvár” „Aspern” „Novara” „Saida”

1. Torpedóflottilla

„Helgoland”

1. Torpedóosztály

1. Torpedóromboló csoport

„Csepel” „Orjen” „Tátra” „Balaton”

3. Torpedóromboló csoport

„Triglav” „Lika” „Uzsok” „Dukla”

3. Torpedóosztály

1. Torpedónaszád csoport

„74” „77” „79” „81”

3. Torpedónaszád csoport

„76” „75” „78” „80”

5. Torpedóosztály

5. Torpedónaszád csoport

„83” „87” „88” „97”

7. Torpedónaszád csoport

„93” „85” „96”

7. Torpedóosztály

9. Torpedónaszád csoport

„99” „98” „100”

11. Torpedónaszád csoport

„92” „84” „94”

9. Torpedóosztály

13. Torpedónaszád csoport

„86” „91” „91”

15. Torpedónaszád csoport

„89” „82” „95”

11. Torpedóosztály

17. Torpedónaszád csoport

„50” „53” „73”

19. Torpedónaszád csoport

„51” „54” „56”

2. Torpedóflottilla

„Admiral Spaun”

2. Torpedóosztály

2. Torpedóromboló csoport

„Csikós” „Dinara” „Pandúr”

4. Torpedóromboló csoport

„Scharfschütze” „Réka” „Velebit”

4. Torpedóosztály

6. Torpedóromboló csoport

„Huszár” „Warasdiner” „Turul”

8. Torpedóromboló csoport

„Uskoke” „Streiter” „Ulan”

6. Torpedóosztály

2. Torpedónaszád csoport

„68” „55” „70”

4. Torpedónaszád csoport

„72” „69” „64”

8. Torpedóosztály

6. Torpedónaszád csoport

„57” „56” „59”

8. Torpedónaszád csoport

„60” „62” „63”

10. Torpedóosztály

10. Torpedónaszád csoport

„61” „65” „66”

12. Torpedónaszád csoport

„52” „67” „71”

Torpedóraktár hajók

„Gäa”

„IV.” számú gőzös

Vonat

„Cyklop” műhelyhajó, vezénylőhajó,
„Vesta” fűtőolaj-tankhajó,
„Pola” szénszállító-hajó,
„Teodo” szén- és fűtőolaj szállítóhajó,
„Gigant” szivattyútender,
„V” „VII” „VIII” „XI” számú szén- és gépüzemanyag szállítógőzösök,
„X” számú gőzös, kórházhajó,
„XIV” szállítógőzös.

Tengeralattjáró flottilla

„U1” „U2” „U3” „U5” „U10” „U11” „U14” „U15” „U17” „U20” „U21” „U22” „U23” „U27”
„U28” „U29” „U31” „U32” „U40”

5. nehéz hadosztály

„Monarch” „Wien” „Budapest”

Dunai Hajóhad parancsnokság

I. Monitorosztály

1. Monitorcsoport

„Bosna” „Enns”

2. Monitorcsoport

„Inn” „Sava”

II. Monitorosztály

3. Monitorcsoport

„Temes” „Bodrog”

4. Monitorcsoport

„Szamos” „Körös”

5. Monitorcsoport

„Maros” „Leitha”

Őrnaszádosztály

1. Őrnaszádcsoport

„Viza” „Compó”

2. Őrnaszádcsoport

„Barsch” „Wels”

3. Őrnaszádcsoport

„Csuka” „Fogas”

4. Őrnaszádcsoport

„Lachs” „Stör”

Felfegyverzett gőzösök:

1. Csoport

„Álmos” „Helene”

2. Csoport

„Vág” „Una”

Folyamaknász-osztag

„Balaton” „Tuln” „Bácska” 2 gőzbárka, 1 motorcsónak.

Vonat

Felfegyverzett mentőgőzös: „Samson”

Kórházhajó: „Erzherzog Franz Ferdinand” gőzös,

Dunaflottilla parancsnokság lakóhajója: „Hebe” gőzös

Vontatógőzös: „Achilles”

Partvédelem

Tengervédelmi parancsnokság, Pola

1. Tengervédelmi kerület: Hadikikötő

„Adria” kikötőhajó
„Spalato” tüzér iskolahajó
„Hercules” mentőhajó
„Chamaleon” aknarakó-hajó
„Nixe”, „Nymphe”, „Pluto”, „Najade” és „Bellona”: a tengerészeti szertárhoz beosztva.

2. Tengervédelmi kerület: Fasana

„Leopard” őrhajó
„Mars” őrhajó

3. Tengervédelmi kerület: Compare-Peneda

1. tengeri aknaparancsnokság

„Gamma” őrhajó
„Delta” aknarakó-hajó
„Minerva” aknarakó-hajó
„Zara” beosztott hajó
„Basilisk” aknarakó-hajó
„Salamander” aknarakó-hajó
„Hippos” vontató
„27” „30” „33” „34” „37” „40” számú aknakereső naszádok.

16. Torpedóosztály

9. Torpedóromboló csoport

„Meteor” „Planet” „Trabant” „Satellit”

26. Torpedónaszád csoport

3 db. 1-es és 7-es típusú torpedónaszád

27. Torpedónaszád csoport

3 db. 1-es és 7-es típusú torpedónaszád

28. Torpedónaszád csoport

„21” „24” „32”

29. Torpedónaszád csoport

„39” „20” „23”

Tengeralattjáró állomás

„Pelikán” tengeralattjárók raktárhajója

Kalauzhajók

„Zadar” „Quarnero” „Dolfin” „Bilinski” „Pelagosa” „Ante Starcevic”

Cirkálógőzösök

„Istriano” „Kvarner” „Risano”

Lussin

a cs. és kir. kikötő-tengernagyi hivatalnak alárendelve

13. Torpedóosztály

„Magnet”

21. Torpedónaszád csoport

2 db. „1” és „7”-es típusú torpedónaszád
„Beta” a torpedóosztály torpedóraktár-hajója

Szállítmányokat kísérő gőzösök: „Adria” „Cirkvenica”

Fiume

a cs. és kir. kikötő-tengernagyi hivatalnak alárendelve

Szállítmányokat kísérő gőzösök:
„Monfalcone” „Egida” „San Mauro” „Liburnia” Tátra” „Nesazio”

Trieste

Tengerkerületi parancsnokság:

Lagúna-flottilla

„I” „II” „III” számú ágyúaszádok
„Lachs” páncélmotorcsónak
„Linz” és Gisella” páncélozott motorcsónakok
6 motorcsónak a folyami szolgálatra
3 utász vontatócsónak
4 kis vontatógőzös
4 motorcsónak
4 utásponton
5 vontatógőzös

A tengervédelmi parancsnokságban mint aknakereső csoport alárendelve:

„100”-as számú tenger
3 kis vontató
1 aknacsónak
2 motorcsónak és 2 kiscsónak a folyami aknaszolgálatra
1 búvárdereglye

Tengerkerületei parancsnokság: Sebenico

2. Tengeri aknaparancsnokság
„Aurora” és „Frundsberg” aknaraktár-hajók
Aknakereső-osztag
„29” és „35”-ös számú aknakereső naszádok

14. Torpedóosztály
„Komet”

22. Torpedónaszád csoport
„8” „10” „11” „12” „14”

23. Torpedónaszád csoport
„19” „22” „25” „31”

„Schwarzenberg” torpedóraktár-hajó
„Vulkán” műhelyhajó
„Donau” őrhajó

Kalauz és felderítő szolgálatra:

„Slavija” „Frankopan” „Vodice” „Valona” „Knin” „cetina” és „Käthi” gőzösök

Novigrad

Őrhajó: „Sebenico”

Védelmi parancsnokság: Cattarói-öblök

alárendelve a Castelnuovo-i védelmi kerületi parancsnokságnak

3. Tengeri aknaparancsnokság
„Kronprinz Erzherzog Rudolf”: őrhajó
„Dromedár” aknarakó-hajó
„Büffel” vontató
„T200” vontató
Aknakereső-osztag
„36” és „38”-as számú aknakereső naszádok

15. Torpedóosztály
„Blitz”

24. Torpedónaszád csoport
„13” „16”

25. Torpedónaszád csoport
„15” „17”

„Kaiser Max” állomáshajó a belső öbölben és torpedóraktár-hajó.

Különleges célokat szolgáló hajók:

„Kaiserin und Königin Maria Theresia”
„Kaiser Franz Josef I.”
„Panther”
„Feuerspeier”
„Don Juan d’Austria”
„Custozza”
„Miramar”
„Lacroma”
„Lussin”
„Taurus”

A Bosnia-Hercegovinában és Dalmáciában parancsnokló tábournoknak alárendelve:

„Dalmat”

A cs. és kir. Hadiflotta anyagi vesztesége hadihajókban

- 1914.** Augusztus 16.-án: „Zenta” 2.300 tonnás cirkáló Antivari magasságában elsüllyesztve az egyesült francia-angol flotta által.
Augusztus 23.-án: „26.” Sz. 47 tonnás torpedónaszád Istria félsziget déli csúcsának magasságában aknára került és elsüllyedt.
November 7.-én: „Kaiserin Elisabeth” 4.000 tonnás cirkáló Tsingtau kikötőben az utolsó lövedékének kilövése után, saját személyzete által elsüllyesztve.
- 1915.** Augusztus 12.-én: „U.12.” sz. tengeralattjáró Velence előtt aknára került és elsüllyedt.
Augusztus 13.-án: „U.3.” sz. tengeralattjáró „Bisson” francia torpedóromboló által elsüllyesztetett.
December 29.-én: „Lika” 850 tonnás torpedóromboló Durazzo előtt aknára került és elsüllyedt.
December 29.-én: „Triglav” 850 tonnás torpedóromboló Durazzo előtt aknára került; vontába vétele után, később a nyílt tengeren saját személyzete által elsüllyesztve.
- 1916.** Május 13.-án: „U.13” sz. tengeralattjáró a déli Adriában hálóba került és elsüllyedt.
Október 17.-én: „U.16” sz. tengeralattjáró, miután léket kapott, saját személyzete által elsüllyesztve.
- 1917.** Május havában: „U.30.” sz. tengeralattjáró cirkálásáról nem tért vissza, valószínűleg az Otrantói-szorosban aknára került.
Június 4.-én: „Wildfang” 400 tonnás torpedóromboló az északi Adriában aknára került és elsüllyedt.
December 10.-én: „Wien” 5.600 tonnás csatahajó a trieszti kikötőben olasz torpedó-siklócsónak által elsüllyesztve.

- 1918.** Február havában: „U.23.” sz. tengeralattjáró cirkálásáról nem tért vissza.
Június 10.-én: „Szent István” 20. 000 tonnás csatahajó Premuda - szigetnél olasz torpedó-siklócsónak által elsüllyesztve.
Július 3.-án: „U.20.” sz. tengeralattjáró az északi Adriában aknáéra került és elsüllyedt.

A cs. és kir. Hadiflottával szemben álló
e l l e n s é g e s
haditengerészetek veszteségei hadihajókban:

Angol:

- 1916.** Június havában: „H.3.” tengeralattjáró a Cattarói aknamezőbe került és elsüllyedt.
Július 9.-én: 5 őrhajó elsüllyesztve az Otrantói-szorosban a „Novara” cirkálóink által.
1 őrhajó elsüllyesztve az Otrantói-szorosban az „Orjen” torpedórombolónk által.
- 1917.** Május 15.-én: „Admirable”, „Avondale”, „Coral Haven”, „Craignoon”, „Felicitas”, „Girl Gracie”, „Girl Rose”, „Quarry Knowe”, „Selby”, „Serene”, „Transit”, „Young”, „Linnet” nevű őrhajók elsüllyesztve az Otrantói-szorosban „Novara”, „Helgoland” és „Saida” cirkálóink által.
Június 11.-én: egy „L” osztályú 965 tonnás torpedóromboló elsüllyesztve a Cerigo-szorosban a 27. sz. tengeralattjárónk által.

Francia:

- 1914.** December 20.-án: „Curie” 550 tonnás tengeralattjáró Pola hadikikötő bejáratában elsüllyesztve.
- 1915.** Február 24.-én: „Dague” 731 tonnás torpedóromboló torpedónaszádjaink által Antivari kikötőben fektetett aknára került és elsüllyedt.
Április 27.-én: „Leon Gambetta” 12.500 tonnás cirkáló elsüllyesztve az „U.5.” sz. tengeralattjáró által.
December 5.-én: „Fresnel” 450 tonnás tengeralattjáró San Giovanni di Medua kikötő előtt „Warasdiner” torpedórombolónk által elsüllyesztve.
December 29.-én: „Monge” 450 tonnás tengeralattjáró „Helgoland” cirkálóink és „Balaton” torpedórombolónk által elsüllyesztve.
- 1916.** Március 18.-án: „Renaudin” 800 tonnás torpedóromboló Durazzo előtt elsüllyesztve „U.6.” sz. tengeralattjárónk által.
Június 23.-án: „Fourche” 746 tonnás torpedóromboló elsüllyesztve az Otrantói-szorosban „U.15.” tengeralattjárónk által.
Szeptember 15.-én: „Foucault” 550 tonnás tengeralattjáró a Cattarói-öböl előtt elsüllyesztve „L.138.” sz. vízirepülőnk által.

- 1917.** Május 15.-én: „Boutefeu” 714 tonnás torpedóromboló a Brindisi hadikikötő elé fektetett aknákra került és elsüllyedt.
Július 12.-én: „Berthilae” 1.500 tonnás felfegyverzett segédcirkáló a Calabria-i part mellett elsüllyesztve az „U.4.” sz. tengeralattjárónk által.

Olasz:

- 1915.** Május 24.-én „Turbine” 370 tonnás torpedóromboló elsüllyesztve az I. Torpedóosztály által.
Június 8.-án „Città di Ferrara” léghajó elpusztítva „L.48.” vízirepülőnk által.
Június 10.-én „Medusa” 300 tonnás tengeralattjáró Velence előtt „U.11.” sz. tengeralattjárónk által elsüllyesztve.
Június 26.-án „5.PN.” 120 tonnás torpedónaszád a Trieszti-öbölben „U.10.” által megtorpedózva, elsüllyedt.
Július 7.-én „Amalfi” 10.400 tonnás cirkáló Velence előtt „U.10.” tengeralattjáró által elsüllyesztve.
Július 18.-án „Giuseppe Garibaldi” 7.350 tonnás cirkáló Ragusa mellett „U.4.” tengeralattjáró által elsüllyesztve.
Augusztus 5.-én „Nereide” 300 tonnás tengeralattjáró Pelagosa-szigetnél „U.5.” tengeralattjáró által elsüllyesztve.
Augusztus 17.-én „Jalea” 300 tonnás tengeralattjáró a Trieszti-öbölben aknára került és elsüllyedt.
Augusztus 5.-én „Città di Jesi” léghajó Pola felett lelőve.
Szeptember 27.-én „Benedetto Brin” 12.400 tonnás csatahajó Brindisi hadikikötőben offensiv szolgálatunk révén felrobbantott.
Október 18.-án „88.S.” torpedónaszád*
November 24.-én „Palatino” felfegyverzett gőzös I.-ső torpedóflottillánk által elsüllyesztve.
November 24.-én „Gallinara” motoros*
December 4.-én „Intrepido” 680 tonnás torpedóromboló*
- 1916.** Január 6.-án „Brindisi” felfegyverzett gőzös*
Január 8.-án „Città di Palermo” segédcirkáló a déli Adrián aknára került és elsüllyedt.
Február 21.-én „Marechiaro” felfegyverzett gőzös*
Február 25.-én „Monsoni” aknakereső*
Június 23.-án „Città di Messina” segédcirkáló az „U.15.” tengeralattjáró által elsüllyesztve.
Június 28.-án „Serpente” 210 tonnás torpedónaszád*
Július 10.-én „Impetuso” 680 tonnás torpedóromboló „U.17.” tengeralattjáró által az Otrantói-szorosban elsüllyesztetett.
Július 10.-én „Giacinto Pullino” 400 tonnás tengeralattjáró az északi Adriában elsüllyedt.
Július 15.-én „Balilla” 350 tonnás tengeralattjáró Lissa mellett „65” és „66” sz. torpedónaszádunk által elsüllyesztve.
Július 30.-án „Potente” őrhajó*
Július 30.-án „Pantellaria” motoros*
Augusztus 2.-án a „Leonardo da Vinci” 22.380 tonnás csatahajó Tarantóban felrobbantott.
Augusztus 10.-én „Meloria” aknakereső*

Augusztus 31.-én „Audace” 680 tonnás torpedóromboló*
Október 13.-án „Margaretha” felfegyverzett gőzös*
Október 17.-én „Nembo” 370 tonnás torpedóromboló „U.16.” tengeralattjáró által elsüllyesztve.
November 4.-én „7.” sz. MAS. Durazzo elleni támadás alkalmával.
December 11.-én „Regina Margherita” 13.400 tonnás csatahajó a déli Adriában aknára került és elsüllyedt.
December 27.-én „28.” sz. tengeralattjáró-vadász*

1917. Február 6.-án „Perseo” 210 tonnás torpedónaszád*
Március 3.-án „G.20.” őrhajó*
Március 16.-án „49.” sz. tengeralattjáró-vadász*
Április 2.-án „Filicudi” aknakereső*
Május 2.-án „25.” sz. tengeralattjáró-vadász*
Május 10.-én „Italia” felfegyverzett gőzös*
Május 15.-én „Scorpione” 210 tonnás torpedónaszád*
Május 15.-én „Borea” 370 tonnás torpedóromboló „Csepel” torpedóromboló által az Otrantói-szorosban elsüllyesztve.
Június 8.-án „Aragas” felfegyverzett gőzös*
Július 1.-én „G.46.” sz. őrhajó*
Július 5.-én „Fratelli Bianchi” felfegyverzett gőzös*
Augusztus 4.-én „W.4” sz. tengeralattjáró a cattarói aknamezőbe került és elsüllyedt.
Augusztus 14.-én „Umberto I.” segédcirkáló*
Szeptember 20.-án „Goffredo Mameli” felfegyverzett gőzös*
Október 7.-én „Città di Bari” segédcirkáló*
November 17.-én „3.” és „89.” Sz. tengeralattjáró-vadászok*
December 2.-án „Città di Sassari” segédcirkáló*
December 3.-án „Melo” felfegyverzett gőzös*
December 4.-én „33.” sz. tengeralattjáró-vadász*
December 16.-án „16.” sz. tengeralattjáró-vadász*

1918. Január 3.-án „R.D.14.” sz. vontató*
Február 5.-én „Caprea” segédcirkáló*
Február 7.-én „G.32.” sz. őrhajó*
Március 4.-én „Quarnero” felfegyverzett gőzös*
Március 17.-én „10.” sz. tengeralattjáró-vadász*
Március 23.-án „Prometeo” csapatszállító hajó*
Március 23.-án „Partenope” 907 tonnás torpedóhajó*
Április 7.-én „Sterope” szénszállító hajó*
Április 10.-én „Cairolì” torpedóromboló*
Április 17.-én „144.” sz. tengeralattjáró-vadász*
Május 19.-én „104.” sz. tengeralattjáró-vadász*
Június 8.-án „Concettina” felfegyverzett gőzös*
Június 10.-én „14.” sz. tengeralattjáró-vadász*
Július 16.-án „Garibaldino” 388 tonnás torpedóromboló*
Augusztus 3.-án „140” sz. tengeralattjáró-vadász*
Augusztus 9.-én „125” sz. tengeralattjáró-vadász*
Augusztus 12.-én „G.6.” sz. őrhajó*
Augusztus 13.-án „Etruria” 2.280 tonnás cirkáló*
Augusztus 29.-én „64” sz. őrhajó*

Október 28.-án „240” sz. tengeralattjáró-vadász*
Október 29.-én „R.D.10.” sz. vontató*

*A *-gal jelölt egységek aknákra kerültek, illetve tengeralattjáró támadásának estek áldozatul.*

Montenegrói:

1915. Március 2.-án „Rumia” 140 tonnás felfegyverzett királyi gőzös Antivariban „57” sz. torpedónaszádunk által elsüllyesztve.

Román:

1916. Augusztus 28.-án két őrnaszád és a „Rozalia” aknahajó elsüllyesztve a 2. monitorosztag által.
November havában egy torpedónaszád sodorakna által elsüllyesztve.

(Az „Emlékkönyv” a négy flotta, osztrák-magyar, olasz, francia és brit, hadihajóinak összehasonlító táblázatával zárul. Sajnos a másolat minősége és az egymásra csúszott képek miatt a közlése lehetetlen, bár a táblázat amúgy is csak nagyon gyéren tartalmaz adatokat, így azok sok más forrásból jóval részletesebben és pontosabban beszerezhetőek. *A szerk.*)